

№3 2022 (108)

Видається з жовтня 1999 року
Реєстраційне свідоцтво:
серія KB №23669-13509 PR
від 9 листопада 2018 року
ISSN 1562-529X
Передплатний індекс: 22863

ЗАСНОВНИКИ:

Харківський національний
університет радіоелектроніки

Харківський національний
педагогічний університет
ім. Г. С. Сковороди

Харківський регіональний інститут
державного управління Національної
академії державного управління
при Президентіві України
Приватна фірма «Колегіум»

РЕДАКЦІЯ

Ю. Д. БОЙЧУК,
головний редактор
Л. О. БЕЛОВА,
заступник головного редактора
О. П. КОТУХ,
відповідальний редактор

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ

Україна, 61166, Харків,
просп. Науки, 14. ХНУРЕ
тел.: +38 (093) 688-43-30,
+38 (057) 702-08-30
E-mail: newcollegium.journal@gmail.com
<https://nure.ua/branch/zhumal-noviy-kolegium>

Затверджено вченою радою
ХНПУ ім. Г. С. Сковороди,
протокол №7 від 02.09.2022

**Журнал внесено до переліку
наукових фахових видань України
з педагогічних наук, категорія "Б"**

**Видається за сприяння
Ради ректорів вищих навчальних
закладів Харківської області
та Харківського університетського
консорціуму,
за підтримки Департаменту науки
і освіти Харківської обласної
державної адміністрації**

НОВИЙ Колегіум

НАУКОВИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЖУРНАЛ

ПРОБЛЕМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

РЕДАКЦІЙНА РАДА

- В. І. АСТАХОВА, доктор історичних наук, професор, Україна
В. С. БАКІРОВ, доктор соціологічних наук, професор, академік НАН
України, член-кореспондент НАПН України, Україна
Л. О. БЕЛОВА, доктор соціологічних наук, професор, Україна
В. О. БОГОМОЛОВ, доктор технічних наук, професор, Україна
Ю. Д. БОЙЧУК, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент
НАПН України, Україна
Т. О. ДОВЖЕНКО, доктор педагогічних наук, професор, Україна
В. А. КАПУСТНИК, доктор медичних наук, професор, Україна
О. Е. КОВАЛЕНКО, доктор педагогічних наук, професор, Україна
Т. В. КРУТСЬКИХ, доктор фармацевтичних наук, професор, Україна
А. І. КУЗЬМІНСЬКИЙ, доктор педагогічних наук, професор, член-коре-
спондент НАПН України, дійсний член Міжнародної слов'янської акаде-
мії освіти імені Я. А. Коменського, Україна
С. Є. ЛУПАРЕНКО, доктор педагогічних наук, професор, Україна
О. О. МАТВЄЄВА, доктор педагогічних наук, доцент, Україна
С. В. ПАНЧЕНКО, доктор технічних наук, професор, Україна
Л. Є. ПЕРЕТЯГА, доктор педагогічних наук, професор, Україна
В. С. ПОНОМАРЕНКО, доктор економічних наук, професор, член-коре-
спондент НАПН України, Україна
Н. О. ПОНОМАРЬОВА, доктор педагогічних наук, професор, Україна
В. П. САДКОВИЙ, доктор наук з державного управління, професор,
Україна
В. В. СЕМЕНЕЦЬ, доктор технічних наук, професор, Україна
Є. І. СОКОЛ, доктор технічних наук, професор, член-кореспондент НАН
України, Україна
В. В. СОКУРЕНКО, доктор юридичних наук, професор, член-кореспон-
дент Національної академії правових наук України, Україна
Т. О. СТРЕЛКОВА, доктор технічних наук, професор, Україна
МАРК БРАУН, професор, директор Національного інституту цифрового
навчання, Дублінський міський університет, Ірландія
ТЕРЕЗА ЯНИЦКА-ПАНЕК, професор PUSB, Державний університет
Стефан Баторій в Скерневице, Польща

ЗМІСТ

ОСВІТА ТА СУСПІЛЬСТВО

<i>Бойчук Ю.</i> Освіта збереже Україну!.....	3
<i>Пономарьова Н.</i> Іван Матвійович Неклюдов та Іван Федорович Прокопенко: освіта і наука як сенс життя.....	5
<i>Ворожбит-Горбатюк В., Боярська-Хоменко А., Собченко Т.</i> Кордоцентризм педагогічного світогляду Івана Прокопенка і Григорія Сковороди.....	13
<i>Се Кежань.</i> Партнерство — константа життєтворчості Івана Прокопенка і Григорія Сковороди.....	17

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ

<i>Постригач Н.</i> Європейський інструментарій забезпечення якості педагогічної освіти наприкінці ХХ — початку ХХІ століття: виклики для України.....	21
<i>Мельникова О., Олійник Ю.</i> Досвід практичної підготовки магістрантів спеціальності «Економіка» в умовах онлайн навчання.....	28
<i>Галкіна Т.</i> Використання мережних технологій в практиці освітньої підготовки та перепідготовки військових лікарів.....	33
<i>Доценко С.О., Чжоу Ань.</i> Формування інтернет-культури майбутнього викладача музичного мистецтва в освітньому середовищі ЗВО.....	37

МЕТОДОЛОГІЯ ОСВІТИ

<i>Соляр В., Радченко Л.</i> Економічна школа Прокопенка.....	42
<i>Андрієвська В., Шинкарьова Д.</i> Цифрова та медіаграмотність як умова становлення сучасного покоління.....	50
<i>Батюк Л., Жерновникова О.</i> Сучасна освітня цифрова компетентність майбутніх лікарів Польщі як Європейської держави.....	55
<i>Дементьєва Т.</i> Артистизм як необхідний компонент педагогічного професіоналізму викладача.....	66
<i>Власенко Я.</i> Поняття фінансової грамотності у дослідженнях Івана Прокопенка і зарубіжних фахівців.....	70
<i>Му Веньлун.</i> Роль інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці музично-педагогічних працівників у процесі навчання у КНР.....	75

ЛІТОПИС

<i>Левченко Н.</i> Знакові системи біблійної герменевтики в площині поезики творів давньої української літератури.....	79
--	----

ІНФОРМАЦІЯ

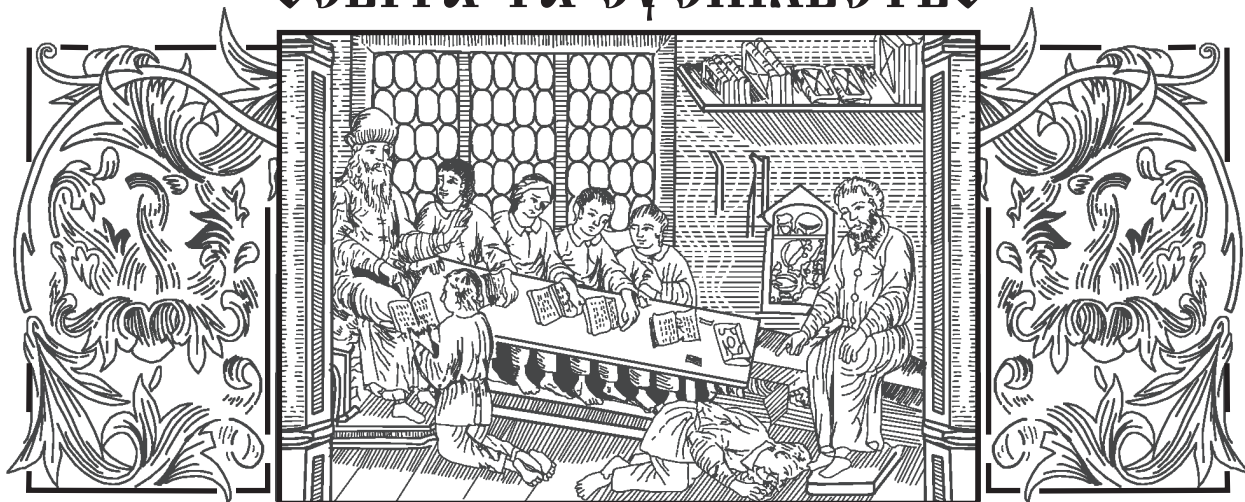
Анотації.....	84
---------------	----

Мова видання — українська, російська, англійська.
Художник обкладинки *О. Дербілова.*
Виконавець комп'ютерної верстки *В. Тарасенко.*
При використанні матеріалів журналу посилання на «НК» обов'язкове.
Точка зору редакції може не співпадати з точкою зору авторів.
Підп. до друку 22.09.2022. Формат 84×108/8. Папір офсетний.
Друк на ризографі. Умов. друк. арк. 9,7. Облік-вид. арк. 9,2.
Тираж 300 прим. Зам. № 114. Ціна договірна.
Частина тиражу розповсюджується безкоштовно.

Адреса редакції: Україна, 61166, Харків, просп. Науки, 14, Харківський національний університет радіоелектроніки. Тел. (057) 702-08-30. E-mail: newcollegium.journal@gmail.com
Оригінал-макет підготовлено і тираж надруковано в ПФ «Колегіум», 61093, Харків, вул. Іллінська, 57/121, тел. (057) 703-53-74. Свідоцтво про держреєстрацію: серія КВ № 16592-5064ПР від 23.04.2010.

© «Колегіум», 2022.

ОСВІТА ТА СУСПІЛЬСТВО

ОСВІТА ЗБЕРЕЖЕ УКРАЇНУ!

10 червня 2022 року сквородинівці та вся освітянська спільнота країни вперше відзначала день народження Івана Федоровича Прокопенка без нього. 29 червня минулого року перестало битися серце доктора педагогічних наук, професора, академіка Національної академії педагогічних наук України, заслуженого працівника народної освіти України, Почесного громадянина м. Харкова, видатного педагога сучасності, чотири десятки років беззмінного ректора нашого університету, під керівництвом якого пройшла ціла епоха. Це велика втрата для університету, громадськості Харкова та усїєї країни. Його добре знають як в Україні, так і далеко за її межами. Внесок академіка І.Ф. Прокопенка у розвиток освіти й науки нашої держави є безцінним скарбом.

Минулого року до 85-річного ювілею Івана Федоровича було підготовлено унікальне видання із теплою назвою — «Від серця до серця». До книги ввійшло безліч привітань та спогадів від друзів, колег, учнів, ректорів закладів вищої освіти України, посольств різних країн, випускників університету. Привітання були щирими, всі бажали ювіляру ще довгі роки працювати на благо рідного університету та усїєї держави. Але цим побажанням здійснитися, на

жаль, вже не судилося — того ж місяця сквородинівська родина попрощалася з Іваном Федоровичем.

Відтоді минув рік. Ім'я Івана Федоровича Прокопенка назавжди залишиться у наших серцях і буде вкарбовано золотими літерами в історію Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Керівництво й колектив університету докластимуть максимум зусиль щодо збереження найвищих надбань та найкращих традицій, забезпечення його успішного розвитку задля реалізації ідей та задумів.

На честь вшанування пам'яті про видатну особистість сучасності й справжнього патріота України І. Ф. Прокопенка було вирішено започаткувати і провести І Всеукраїнські Прокопенківські читання «Освіта збереже Україну», які тепер щорічно проводитимуться 10 червня у стінах нашого університету. Взяти участь у педагогічних читаннях запропонували науковцям, викладачам, учителям, широкої спільноті освітян. Учасники заходу мали можливість залишити в історії вітчизняної освіти і педагогічної науки роздуми і спогади, пов'язані з постаттю Івана Федоровича Прокопенка.

Перші Прокопенківські читання проходили за такими напрямками:

І.Ф. Прокопенко — особистість, громадянин, лідер, учитель, вчений, менеджер; Іван Прокопенко — продовжувач Сквородинівських традицій; Сучасні проблеми підготовки педагогічної еліти в Україні і світі. Під час онлайн-конференції учасники наукового зібрання ділилися власними спогадами й улюбленими висловами Івана Федоровича, які вже стали відомими афоризмами: «Життя — це справа, яку ми зобов'язані виконувати і чесно довести до кінця», «Своє серце віддаю людям і служінню рідній Україні», «Щасливий той, хто поєднав свою улюблену працю з суспільною користю, це і є справжнє життя», «Я люблю бути популярним: це щастя, але я хочу бути корисним: це обов'язок!», «Освіта збереже Україну!». Ці мудрі слова особливо актуальні зараз. Вони звучать для нас дороговказом: як нам треба жити й працювати. Іван Федорович став взірцем для нас, своїм прикладом він довів, що мрії про професію здійснюються, а успіх приходить до того, хто наполегливо працює й постійно самовдосконалюється.

Завдяки невтомній праці І.Ф. Прокопенка наш університет перетворився на справжній центр формування інтелектуальної еліти усєї країни. Він здійснив неоцінний внесок у підготовку багатьох поколінь учителів, зростив цілу плеяду талановитих педагогів, вручив дипломи про вищу освіту десяткам тисяч висококваліфікованим фахівцям — випускникам Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сквороди.

Сьогодні сквородинівці продовжують тримати свій освітній фронт, докладають максимум зусиль, аби зберегти університет у ці надскладні для України часи, забезпечити його успішний розвиток і продовжити реалізацію ідей і планів Івана Федоровича Прокопенка.

«Новий Колегіум» приєднався до Прокопенківських читань і продовжує цю справу, яка має стати ще однією традицією видання. Через наукові публікації наш журнал допомагає вченим, викладачам та дослідникам ділитися знаннями, обмінюватися особистим досвідом, напрацьованими навичками з метою зародження нових ідей та підходів у викладанні.

Юрій Бойчук,

головний редактор, доктор педагогічних наук,
професор, член-кореспондент НАПН України,
ректор Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сквороди

Іван Матвійович Неклюдов та Іван Федорович Прокопенко: освіта і наука як сенс життя

Наталія Пономарьова

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди протягом вже декількох століть забезпечує підготовку кваліфікованих та затребуваних вчителів, які успішно працюють на освітянській ниві. Разом із тим, наш університет став колицкою і для цілої низки педагогів, вчених, дослідників, які вплинули не тільки на середовище, у якому вони працювали, а й визначили подальший вектор розвитку самого університету на багато років вперед. Серед них особливо вирізняються постаті Івана Матвійовича Неклюдова та Івана Федоровича Прокопенка.

Випускник фізико-математичного факультету ХНПУ імені Г.С. Сковороди І. М. Неклюдов (1935 р. н.), доктор фізико-математичних наук, професор, академік Національної академії наук України, заслужений діяч науки і техніки України, — один із найвидатніших вітчизняних фізиків, наукові дослідження якого стосуються фізики міцності, фізичного та радіаційного матеріалознавства. Саме він розвинув розуміння фізичних механізмів радіаційних процесів у матеріалах, опромінених в активній зоні ядерного реактора, створив радіаційно-стійкі матеріали нового покоління [1]. Більше ніж 35 років І.М. Неклюдов працював на керівних посадах та, зокрема, на посаді генерального директору Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут», а з 2004 до 2015 р. був академіком-секретарем Відділення ядерної

фізики і енергетики Національної академії наук України, є членом Президії національної академії наук України (з 2004 р.).

І. Ф. Прокопенко (1936–2021) — доктор педагогічних наук, професор, академік-засновник Національної академії педагогічних наук України, заслужений працівник народної освіти України, ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (1980–2020 рр.). І. Ф. Прокопенко — український економіст, педагог, авторитетний громадський діяч, видатний учений, фахівець у галузі нових педагогічних технологій навчання та виховання, економічної теорії, філософії освіти [2]. І. Ф. Прокопенко пройшов великий трудовий шлях — від колгоспника до ректора університету. За коротким записом у бібліографічному довіднику «Трудова діяльність: 1980–1920 рр. — ректор ХНПУ імені Г.С. Сковороди», присвяченому І.Ф. Прокопенку, стоять буремні сорок років зламу епох, здобуття та розбудови незалежності, вирії реформ та суперечливих новацій [3]. За сорок років завдяки лідерству І. Ф. Прокопенка Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди із порівняно невеликого навчального закладу виріс у потужного та визнаного флагмана педагогічної освіти і науки в Україні із міцним кадровим потенціалом та сучасним освітнім середовищем.

У житті та долі цих двох непересічних особистостей можна виокремити чимало спільного, що, на наш погляд, багато

пояснює щодо їх виключної ролі в історії університету, науки, суспільства, країни.

Мета статті: висвітлити та проаналізувати основні етапи життя, професійної та громадської діяльності Неклюдова Івана Матвійовича та Прокопенка Івана Федоровича як провідних сквородинівських науковців та освітян.

І. М. Неклюдов та І. Ф. Прокопенко належать поколінню, яке з дитинства пройшло випробування війною та важкою працею.

Іван Матвійович Неклюдов народився 10 лютого 1935 р. в с. Сурково Шебекинського району Белгородської області, в родині колгоспників. Його дитинство проходило в тяжкій роботі — родина мала велике господарство, яке потребувало щоденного догляду [5]. У 1941 р. Іван Неклюдов почав навчатися в школі — попри війну вона функціонувала, хоча у класах навчалось дуже мало дітей. В 5–7 класах він навчався в Белянській семирічній школі (за чотири кілометри від дому), а закінчував вже Більшетроїцьку школу (за вісім кілометрів від дому) [5]. Після закінчення середньої школи він вступив на фізико-математичний факультет на-

шого університету — тоді Харківського державного педагогічного інституту імені Г.С. Сковороди.

Визначальними роки студентства стали і для особистого життя І.М. Неклюдова. У 1955 р. через студентські громадські справи Іван Матвійович познайомився зі своєю майбутньою дружиною, Валентиною Іванівною Лозовою.

Доля В.І. Лозової також назавжди поєдналася з нашим університетом — студентка-філолог, аспірант, викладач, доцент, професор, член-кореспондент АПН України, вона багато років очолювала наукову педагогічну школу, керувала загально-університетською кафедрою педагогіки.

Іван Федорович Прокопенко народився 10 червня 1936 р. в с. Васильки Лохвицького району Полтавської області в неможливій родині трудівників.

У розповідях про роки дитинства та юності, опалені війною та родинними трагедіями, Іван Федорович завжди з особливим теплом та вдячністю згадував рідний край, земляків, перших учителів та перші уроки щоденної праці. На долю І. Ф. Прокопенка випало пережити руйнування села та дворічну фашистську

Подружжя В.І. Лозова та І.М. Неклюдов

окупацію. Вихованням хлопчика в цей час опікувалася його бабуся Наталя. Вона була неписьменна, проте мала неабияку мудрість та силу — саме за «Кобзарем» Тараса Шевченка, прихованим нею від окупантів, навчився читати малий Іван. У таких обставинах природньо, що професійна біографія Івана Федоровича Прокопенка розпочинається із роботи у колгоспі, на будівництві й експлуатації шахт на Донбасі, далі — у громадських організаціях. Ця робота була завжди «на передовій» — на ланах, у шахтарській лаві, і завжди вона була добросовісною та продуктивною [6].

У молоді робочі роки І.Ф. Прокопенко впевнено визначив й особисту долю — усе життя відданим один одному було подружжя Прокопенків. Дружина Івана Федоровича, Анна Єгорівна, більше двадцяти років працювала вчителем початкових класів у Харківській гімназії № 6 «Маріїнська гімназія». Міцна родина завжди була надійним тилом та джерелом сил для І. Ф. Прокопенка, тому втрата дружини у 2020 р. стала для нього непомірним горем.

І. М. Неклюдов та І. Ф. Прокопенко, починаючи від аспірантури до найвищих

керівних посад в регіоні, пройшли усі сходинки великого трудового та наукового шляхів, протягом десятиліть залишаючись відданими своїм установам.

У 1955 р. І.М. Неклюдов закінчив інститут з відзнакою та був рекомендований до аспірантури, однак був призваний на строкову службу в армії, по завершенні якої поновив навчання. У аспірантські роки доля звела його з відомим спеціалістом із фізики твердого тіла, професором нашого університету Р.І. Гарбером, який спочатку став науковим керівником І.М. Неклюдова, а потім на довгі роки колегою [5]. Після закінчення аспірантури у 1959 р. І.М. Неклюдов був прийнятий на посаду молодшого наукового співробітника в лабораторію фізики кристалів Харківського фізико-технічного інституту. Як свідчили колеги, молодий учений завзято працював за темою, якою займається лабораторія, — за окремим науковим напрямком, пов'язаним із методом механіко-термічної обробки кристалів. Цей напрямок відкривав нові можливості у створенні конструкційних матеріалів із заданими фізико-механічними властивостями для таких галузей машинобудування, як реакторне і космічне [5].

Подружжя А.Є. Прокопенко та І.Ф. Прокопенко

У 1964 р. І.М. Неклюдов захистив кандидатську дисертацію. Далі була продовжена наукова робота з фізики програмного зміцнення кристалів, яка знаходить своє відображення в десятках наукових робіт, патентах на винаходи [5]. В той період талановитий науковець, І.М. Неклюдов починає ділитись набутим досвідом фізика-експериментатора: читає спецкурси з окремих розділів фізики твердого тіла, керує роботою аспірантів педагогічного інституту [5].

Завдяки дієвій позиції І.М. Неклюдова низка аспірантів кафедри фізики нашого університету (О.Т. Розумний, О.О. Балбенко (Халдей), М.С. Губін, В.В. Мединський, В.Д. Парцирний) успішно захищають кандидатські дисертації і продовжують займатись науково-педагогічною роботою. Серед них і провідний професор кафедри фізики — Є.Б. Малець [5].

У 1975 р. І.М. Неклюдов захистив докторську дисертацію. Того ж року він був призначений начальником відділу фізики радіаційних явищ і радіаційного матеріалознавства. В цей період розширюється спектр наукових інтересів І.М. Неклюдова, у поле зору потрапляє радіаційне матеріалознавство. Основні результати досліджень структурно-фазових, розмірних змін і міцності матеріалів при опроміненні і сучасний стан роботи в цій галузі викладені у восьми монографіях і багатьох оглядових статтях [5].

Завдяки І.М. Неклюдову в співавторстві з О.С. Бакаєм і В.Ф. Зеленським розроблена концепція існування в твердих тілах центрів рекомбінації точкових дефектів змінної полярності; запропонована ідея створення радіаційно-стійких сталей і сплавів з невичерпною кількістю центрів рекомбінації точкових дефектів при опроміненні. Разом з І.В. Гориніним, В.Ф. Зеленським, А.Н. Орловим, А.М. Паршиним і Ю.В. Трушиним експериментально встановлено і теоретично обґрунтовано явище аномальної рекомбінації різнойменних радіаційних дефектів в твердих розчинах, що розпадаються під опроміненням. Ці наукові дослідження послужили основою

для створення класу радіаційно-стійких сталей і сплавів із розвиненим інкубаційним періодом формування дрібнодисперсних виділень нової фази з певною ділатацією і поверхневими стоками для точкових дефектів [5].

Продовжувалося кар'єрне зростання:

— з 1996 по 1997 р. І.М. Неклюдов був заступником директора ННЦ «Харківський фізико-технічний інститут»;

— з 1997 по 2004 р. обіймав посаду директора Інституту фізики твердого тіла, матеріалознавства і технологій ННЦ «Харківський фізико-технічний інститут»;

— з 2004 по 2010 р. — генеральний директор ННЦ «Харківський фізико-технічний інститут»;

— з 2010 р. — почесний директор ННЦ «Харківський фізико-технічний інститут».

І.М. Неклюдов — визнаний фахівець у галузі міцності і пластичності матеріалів, радіаційної фізики твердого тіла та радіаційного матеріалознавства [4]. Його наукові праці набули широкого визнання в нашій країні і за кордоном [4]. І. М. Неклюдов теоретично обґрунтував і експериментально підтвердив принципово новий напрямок у створенні зміцненого стану матеріалів і виробів з них, який дістав назву «програмного зміцнення». Він також зробив вагомий внесок у дослідження фізичних механізмів радіаційних явищ у матеріалах при їхньому опроміненні, а також у створення науково-технічних основ експресного прогнозування поведінки сталей і сплавів в активних зонах ядерних і майбутніх термоядерних реакторів за допомогою моделювання [1].

І. М. Неклюдов — автор багатьох розробок і технологічних процесів щодо створення нових конструкційних сталей і сплавів, композиційних матеріалів для атомної енергетики та спеціальної техніки. Під його керівництвом створено потужну експериментальну базу фізичних досліджень [4].

У 2011 р. студенти, викладачі та співробітники фізико-математичного факультету ХНПУ імені Г.С. Сковороди особисто

зустрілися з І.М. Неклюдовим. За підсумками зустрічі у факультетському збірнику наукових праць “Науково-дослідна робота як чинник удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів” було надруковано інтерв’ю, яке викликало великий інтерес у читачів, бо було присвячене відвертій розповіді І.М. Неклюдова про власні наукові досягнення, про життєві випробування і той щасливий час, коли він був студентом педагогічного інституту [5]. Відповідаючи на питання, І.М. Неклюдов так пояснив вибір нашого університету для навчання. Математика та фізика — те, до чого завжди відчував потяг. А педагогічний інститут (як тоді називався ХНПУ імені Г.С. Сковороди) був дуже престижний, конкурс до вступу серед абітурієнтів високий — старша сестра Івана Матвійовича не пройшла за балами і порадила випробувати сили і здати вступні іспити саме до нього. І.М. Неклюдов завжди з повагою говорив про учителів та наставників, з якими працював у стінах рідної alma-mater.

І. Ф. Прокопенко розпочав шлях колгоспником колгоспу ім. Т. Шевченка Лохвицького району Полтавської області (1953–1955 рр.), далі працював інструктором Лохвицького райкому комсомолу (1955–1956 рр.), теслярем, видбійником шахти «Полтавсько-комсомольська № 2» у м. Єнакієве Донецької області (1956–1959 рр.), другим секретарем Лохвицького райкому комсомолу (1959–1960 рр.), викладачем, доцентом, завідувачем кафедри політичної економії НУ «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» (1965–1980 рр.), ректором ХНПУ імені Г.С. Сковороди (1980–2020 рр.), радником ректора ХНПУ імені Г.С. Сковороди (2020–2021 рр.) [2].

І. Ф. Прокопенко, набувши у молоді роки неабиякий життєвий досвід, у 1964 р. успішно закінчив один із найпрестижніших закладів освіти регіону та країни — Харківський юридичний інститут імені Ф. Е. Дзержинського (нині Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»). Саме тут

розпочалася його активна педагогічна діяльність — з 1965 по 1980 р. він пройшов усі сходинки професійної кар’єри в закладі вищої освіти: викладач, доцент, завідувач кафедри політичної економії [3].

У 1970–1973 рр. І. Ф. Прокопенко навчався в аспірантурі при кафедрі політичної економії Харківського державного університету імені О. М. Горького (нині Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна) та по закінченню захистив кандидатську дисертацію «Економічні закономірності управління суспільним виробництвом». Вже у 1985 р. І.Ф. Прокопенко отримав учене звання професора, а у 1996 р. захистив докторську дисертацію «Теоретичні та методологічні основи економічної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах». З 1992 р. І. Ф. Прокопенко — засновник і дійсний член Національної академії педагогічних наук України [2].

У 1980 р. І. Ф. Прокопенко був призначений ректором тоді Харківського педагогічного інституту імені Г. С. Сковороди. На той час інститут налічував шість факультетів, на 28 кафедрах працювали п’ять докторів наук, професорів [6].

З перших днів колектив відчув особливий стиль роботи молодого ректора — заснований на повазі до підлеглих та сердечному ставленні до них, а також усвідомив його мету — перетворити інститут на освітянський та науковий центр регіону та країни. Переконані, що це вдалося зробити повною мірою.

Пріоритетами діяльності І. Ф. Прокопенка стали підвищення якості й ефективності педагогічної освіти, розроблення нових освітніх програм, розвиток наукової та інноваційної діяльності університету, комерціалізація результатів наукових досліджень, активна співпраця з вітчизняними та зарубіжними освітніми та науковими установами [3].

У 1992 р. інститут був акредитований в статусі університету, а у 2004 р. став національним. Було цілеспрямовано розбудовано сучасну матеріально-технічну базу та інфраструктуру університету, яка

налічує сім навчальних корпусів, п'ять гуртожитків, сучасні лекційні аудиторії, мультимедійні комп'ютерні класи, наукову бібліотеку, ботанічний сад, оранжерею, гербарій, навчально-спортивний комплекс імені Ю.М. Пояркова, лижну базу зі стадіоном, площинні споруди, спортзали. В період роботи І. Ф. Прокопенко започатковано нові спеціальності, відкрито нові факультети, кафедри, музейний комплекс, музейні та меморіальні аудиторії, культурні центри, навчально-польовий табір «Гайдари». На території університету встановлено пам'ятник Григорію Сковороді, перший в державі пам'ятник Учителю, Меморіальний хрест для вшанування воїнів-захисників України. В університеті працює культурно-мистецький центр, спортивний клуб та олімпійська спілка [3].

Педагогічний університет завдяки ініціативі І. Ф. Прокопенка став першим у регіоні україномовним закладом вищої освіти. Генерал-отаман Українського козацтва Харківської та Сумської областей Іван Федорович Прокопенко вшановував та плекав споконвічні людські цінності та історичні традиції українського народу. За ініціативи І. Ф. Прокопенка у 2002 р. було засновано перший в Україні Окремий науково-освітній центр Українського козацтва імені Г. С. Сковороди, завдання якого — втілення в життя найкращих надбань українського народу серед учнівської та студентської молоді на засадах козацьких звичаїв і традицій [3].

В університеті за сприяння І. Ф. Прокопенка успішно працювали аспірантура та докторантура, спеціалізовані вчені ради із захисту докторських і кандидатських дисертацій, фахові наукові видання, дослідницька інфраструктура (лабораторії, рада молодих учених, студентське наукове товариство), склалися й розвиваються наукові школи за різними напрямками.

Академік І.Ф. Прокопенко — відомий науковець у галузі нових педагогічних технологій навчання і виховання, еконо-

мічної освіти, історії економічної думки в Україні. Як науковець Іван Федорович досліджував питання економічної теорії та історії економічної думки в Україні, економічної освіти, філософії освіти, педагогічні технології навчання та виховання. Значну увагу зосереджував на творчості філософа й просвітителя Г.С. Сковороди. Виходячи з парадигми студентоцентричного навчання і виховання, І. Ф. Прокопенко розробив та впровадив у практику нову концепцію інтенсифікації освітньої діяльності студентів, на базі якої ним та його послідовниками було розроблено низку нових педагогічних технологій, відмінністю яких є активний розвиток особистості студента та його творчого потенціалу [3].

За історію свого існування університет підготував понад 220 тисяч висококваліфікованих учителів, з них 130 тисяч — за роки незалежності України. Серед них — Герої України, відомі політики, громадські діячі, вчені зі світовим ім'ям, учителі та методисти, керівники, видатні спортсмени, письменники, художники, музиканти [3].

Глибоке переконання І.Ф. Прокопенка у державоутворюючій місії, соціальній та особистісній значущості педагогічної праці знайшло відображення у його крилатому вислові: «Усі професії — від учителя, і лише одна від Бога — Вчитель».

Протягом усієї професійної діяльності, І.М. Неклюдов та І. Ф. Прокопенко виконували феноменальні обсяги громадської та організаційно-наукової роботи.

І.М. Неклюдов працював:

- як головний редактор журналу «Питання атомної науки і техніки»;
- член редколегій наукових часописів «Вісник НАН України», «Доповіді НАН України», «Успехи фізики металлов» і науково-технічного збірника «Радиотехніка»;
- очільник секції «Конструкції та обладнання атомної енергетики» Науково-технічної та експертної ради при Президії НАН України з питань ресурсу та безпеки експлуатації конструкцій, обладнання і машин;

- член чотирьох проблемних рад НАН України;
- член багатьох зарубіжних академій наук;

• заступник голови галузевої координаційної науково-технічної ради з проблем фізики радіаційних пошкоджень.

І.Ф. Прокопенко виконував обов'язки:

• як член редколегій фахових видань «Економіка», «Педагогіка та психологія», літературно-художнього, суспільно-політичного та теоретико-методологічного журналу «Слобожанщина», як головний редактор фахового журналу «Новий Колегіум»;

• очільник роботи спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських і докторських дисертацій з педагогічних наук у ХНПУ імені Г.С. Сковороди;

• депутат Харківської міської ради (1981 — 1990 рр.);

• з 1992 р. — член Президії Академії педагогічних наук України;

• член Ради з питань мовної політики при Президентові України (1998 — 2001 рр.);

• депутат Харківської обласної ради (2006 — 2010 рр.);

• з 2010 р. — член Комітету з Державної премії України в галузі освіти;

• з 2002 р. — директор Інституту Українського козацтва при ХНПУ імені Г.С. Сковороди.

Особливе місце у роботі І. М. Неклюдова та І. Ф. Прокопенка займали керівництво та підготовка наукових кадрів вищої кваліфікації.

Так, протягом багатьох років І. М. Неклюдов викладав спеціальні дисципліни з фізики міцності і фізичного матеріалознавства в Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна, завідував філією кафедри матеріалів реакторобудування фізико-технічного факультету ХНУ імені В.Н. Каразіна при ННЦ «ХФТІ» [1]. Під його керівництвом було успішно захищено 10 докторських та 30 кандидатських дисертацій. У власному науковому доробку вченого 17 монографій, понад 800 наукових праць, 50 винаходів і патентів.

І. Ф. Прокопенко став засновником потужної наукової школи з економіки, очільником напряму інноваційних педагогічних досліджень. І.Ф. Прокопенко усіяло щиро та активно допомагав співробітникам університету у науковому зростанні. За його керівництвом було захищено 12 докторських та 25 кандидатських дисертацій [2]. Спадщину І. Ф. Прокопенка складають понад 650 наукових праць.

Вагаторічна сумлінна праця І. М. Неклюдова та І. Ф. Прокопенка знайшла визнання на державному рівні та відзначена чималою кількістю нагород.

Вражає перелік нагород І.М. Неклюдова:

- лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1998 р.);
- кавалер ордена «Дружби народів»;
- кавалер ордена «За заслуги» III ступеня і лауреат Премії НАН України імені В. І. Тrefілова (2003 р.);
- кавалер ордена князя Ярослава Мудрого V ступеня (2005 р.);
- лауреат премії імені В.І. Тrefілова (2006 р.);
- кавалер ордена князя Ярослава Мудрого IV ступеня (2012 р.);
- почесний громадянин міста Харків (2012 р.);
- лауреат премії імені О.І. Лейпунського (2016 р.) [1].

Нагороди та відзнаки І.Ф. Прокопенка:

- орден «Знак Пошани» (1958 р.);
- орден Дружби народів (1976 р.);
- нагрудний Знак «Відмінник освіти України» (1984 р.);
- орден Трудового Червоного Прапора (1985 р.);
- почесне звання «Заслужений працівник народної освіти України» (1990 р.);
- звання «Почесний громадянин міста Лохвиці» (1995 р.);
- перша премія Національної академії педагогічних наук України за розробку нової технології освіти школярів (1996 р.);
- повний кавалер ордена «За заслуги»: III ступеня (1996 р.), II ступеня (2010 р.), I ступеня (2016 р.);

- медаль «Василь Сухомлинський» Національної академії педагогічних наук України (1996 р.);
- звання «Почесний громадянин Смільчинського району» (2000 р.);
- почесна нагорода «Свята Софія» (2001 р.);
- диплом Міжнародної виставки навчальних закладів «Сучасна освіта в Україні — 2006» — «За плідну організаційну роботу з інноваційного розвитку освіти України» (2006 р.);
- медаль «Костянтин Ушинський» Національної академії педагогічних наук України (2006 р.);
- звання «Почесний громадянин міста Харкова» (2009 р.);
- почесна відзнака Президента України «За заслуги» II ступеня (2010 р.);
- звання лауреата Регіонального рейтингу «Харків'янин року» (2010 р.);
- почесна грамота Харківської обласної державної адміністрації «За сумлінну й плідну працю, високий професіоналізм, вагомий внесок у розвиток освіти і міста Харкова та з нагоди професійного свята — Дня працівників освіти» (2018 р.);
- почесна грамота Харківської обласної державної адміністрації «За сумлінну й плідну працю, високий професіоналізм, вагомий внесок у розвиток освіти і міста Харкова та з нагоди професійного свята — Дня працівників освіти» (2020 р.);
- медалі та інші нагороди Міністерства освіти і науки України, Національної академії педагогічних наук України, почесні грамоти Верховної Ради України, Почесна грамота Кабінету Міністрів України [2].

Таким чином, виховання у праці, загартування нею, багаторічна щоденна цілеспрямована робота над собою,

непохитність гуманістичного світогляду — запорука безумовного життєвого та професійного успіху І. М. Неклюдова та І.Ф. Прокопенка. Життя та діяльність І. М. Неклюдова та І. Ф. Прокопенка, головними цінностями яких стали працелюбність, відданість професії, любов до людей, порядність та щирість, — не тільки приклад для наслідування, а й джерело натхнення для багатьох поколінь майбутніх педагогів, вчених, науковців.

Література

1. Неклюдов Іван Матвійович. URL: <https://www.nas.gov.ua/UA/PersonalSite/Reports/Pages/default.aspx?PersonID=0000009305> (дата звернення 01.05.2022 р.)
2. Іван Федорович Прокопенко URL: <http://hnpu.edu.ua/uk/ivan-fedorovich-prokopenko> (дата звернення 01.05.2022 р.)
3. Прокопенко Іван Федорович: до 85-річчя від дня народження : біобібліографія: 1968–2021 рр. Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2021. 93 с.
4. Неклюдов Іван Матвійович. URL: <https://www.city.kharkov.ua/uk/oxarkove/pochetnyie-kharkovchane/neklyudov-ivan-matviyovich.html> (дата звернення 01.05.2022 р.)
5. Бабіна А.Ю., Бринза В.Ю. Академік Неклюдов Іван Матвійович: путівку до науки дав Харківський педагогічний інститут // Науково-дослідна робота студентів як чинник удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя. 2011. Вип.5. С. 23-25.
6. Серце віддане людям URL: <http://www.golos.com.ua/article/108653> (дата звернення 10.05.2022 р.)

08.07.2022

Відомості про автора:

Пономарьова Наталія Олександрівна — доктор педагогічних наук, професор, декан фізико-математичного факультету, професор кафедри інформатики; Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди; Харків, Україна; email: ponomna@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0172-8007>; Google Scholar: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=oPbQT1UAAAAAJ>; Scopus: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57211132743>

Кордоцентризм педагогічного світогляду Івана Прокопенка і Григорія Сковороди

*Вікторія Ворожбит-Горбатюк,
Анна Боярська-Хоменко,
Тетяна Собченко*

Гучасний стан освітніх, педагогічних наук позначився трансформаційними процесами. Еволюціонування змісту національних освітніх парадигм, стрімке прогресування дистанційної освіти, пошук способів відтворення в освітніх програмах унікального образу у контексті глобалізації освіти, організація навчання і викладання в умовах пандемії і запровадженого на території України воєнного стану — неповний перелік мета-аспектів таких трансформацій. В цих та інших напрямках, на наш погляд, системоутворювальною константою є персона в освіті, в педагогічній науці. Саме персона, особистість, яка має визнання в культурному, просвітньому просторі, соціально цінні досягнення, своїм виваженим, практико-зорієнтованим педагогічним світоглядом задає методологічний і концептуальний фон усіх трансформаційних процесів.

Українська освітянська і педагогічна спільнота 2022 року із стриманою шаною в умовах страшною трагедії для всього людства — військової агресії, оплакуючи втрати серед людей і унікальних культурних пам'яток, гідно і з величчю транслює світу образ «Сковородинівської людини» (термін використано за посиланням [3], «Сковородинівського інтелігента» (термін використано за В. Горським [1]. Сковородинівська людина — то геній свого краю, рідної землі. Таким, безсумнівно, був академік Іван Прокопенко. Геній Івана Прокопенка і Григорія Сковороди єднає сердечна (кордоцентрична) причетність

до рідної землі, прагнення допомагати і підтримувати земляків, пропагувати велич духу звичайної пересічної людини.

Велич постаті Григорія Сковороди досліджують краєзнавці, філологи, педагоги, історики і філософи уже кілька століть поспіль. Серед цікавих розвідок варто виокремити у контексті теми статті публікації В. Горського [2], С. Гукасова [4], Л. Ушкалова [9], В. Шевчука [10], І. Стогній [7]. У публікаціях цих авторів акцентовано увагу на розкритті філософських імперативів, які визначали і професійне педагогічне кредо визначного мислителя.

Унікальність генія Івана Прокопенка відзначена ще за життя. Знаковими і дотичними до теми статті є публікація Л. Ткаченко [8], вступне слово Ю. Бойчука у бібліографічному виданні доробку І. Прокопенка [6], матеріали «Педагогічної Харківщини» [5]. Систематизація і осмислення доробку шанованого академіка зараз на часі. Адже крім наукової систематики є змога виголошення і аналізу живих свідчень, суджень колег, однодумців, учнів і друзів академіка. Достеменно кожен підтвердить, що Іван Федорович був душевознавцем кожного причетного до освітнього процесу у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди, хто опікувався якісною педагогічною освітою і прогресом педагогічних наук як запоруки економічного розквіту нашої держави.

Однак до цього часу нема системних наукових розвідок, порівняльних уза-

гальнень кордоцентричного бачення цими мислителями питань якості освіти.

Мета статті — розкрити кордоцентричні основи педагогічного світогляду Григорія Сковороди і Івана Прокопенка. Використано методи: порівняльний історичний, системно-структурний — для розкриття основного поняття публікації. Методи конкретно-пошукові — аналіз, синтез узагальнення історичних фактів — для характеристики кордоцентризму саме через призму педагогічного доробку Григорія Сковороди і педагогічних досягнень Івана Прокопенка. Ретроспективний метод використано для творчої інтерпретації результатів проведеної розвідки відповідно до синергетичного, системного, аксіологічного підходів.

Вивчення матеріалів з теми засвідчує, що Григорія Сковорода був відкритим і щирим, вчив «веселія сердечного», що визначало його життєве і світоглядне кредо [2]. Свої трактати, байки просвітник писав для друзів, учнів. У цьому ми вбачаємо спільність з життєвим кредо академіка Івана Прокопенка. Йому так само було значимо хто читав і слухав його, чи послуговувався професійними порадами і життєвою мудрістю.

Зазначимо тут, що Іван Прокопенко у своїй життєпрактиці і професійній діяльності вирізнявся з-поміж усіх глибоким академізмом інтраверта. Його еднає з просвітником і енциклопедистом Григорієм Сковородою вироблення власних поглядів на освіту, навчання, виховання з виразним кордоцентризмом. Ці погляди формувалися не в контексті державницьких трендів чи суспільних запитів. Основою цих поглядів стали:

- ідея сродності праці як базис методології і творчості,
- розуміння вдячності як базису світоглядної етики і якості, синтезуючої світську і релігійну етику,
- життєва практика сердечного ставлення до людини, душевної налаштованості на співрозмовника, щирості навіть у найінтимніших почуваннях і пошуку себе, пізнання себе.

За справедливим баченням Івана Прокопенка важко переоцінити значимість і потребу глибокого знання себе для відновлення і утвердження миру в сучасній Україні. Іван Прокопенко усе життя підтримував молодь у наукових пошуках, реалізації професійних амбіцій. Робота і кар'єрні злети колишніх випускників Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди є свідченням того, що система підтримки і практично зорієнтованих програм діяльності студентських наукових товариств, спільнот Ради молодих учених затребувана і результативна. Так само, як і Григорій Сковорода опікувався учнями Харківського колегіуму, Іван Прокопенко підтримував жагу до знань і академічний максималізм у своїх колег і учнів. Щирі відгуки колег про Івана Прокопенка проілюстрували кордоцентризм його професіоналізму [8].

Конструктивний діалог, орієнтування на реалізацію індивідуальної освітньої траєкторії здобувача, за справедливим висновком Н. Борисенко і В. Ворожбіт-Горбатюк, є визначальним в реалізації освітніх програм Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди [1]. Ми ще не осмислили урок Григорія Сковороди про те, що наше спасіння і прогрес цивілізаційного поступу в розумінні й розвитку кращих рис ментальності [4]: аксіологічного розуміння волі, визнання самоцінності та психоемоційної залежності від рідної землі, природна потреба збереження пам'яті поколінь, працьовитості як ознаки душевної гармонії і чуттєвого проживання усього сущого.

Ці кордоцентричні імперативи поєднують педагогічні світогляди великого просвітника Григорія Сковороди і визначного академіка Івана Прокопенка. В життєвому просвітницькому подвижництві і педагогічній діяльності вони послуговувалися аксіомами філософії серця [3; 6]:

- усе важливе є добрим, простим для людини,
- усе незаконне — незначне, і з часом буде втрачене,

- терпіння і вдячність народжуються й міцніють в родинному колі у рідній домівці,
- самопізнання — мірило етики і величі душевної сили конкретної людини,
- вершина людяності — розуміння і добре ставлення до себе й інших.

тже, вивчення матеріалів з теми засвідчило, що кордоцентризм справедливо уважати спільною ознакою педагогічного світогляду Григорія Сковороди і Івана Прокопенка. Академіку Івану Прокопенку вдалося синтезувати філософсько-педагогічний доробок генія Григорія Сковороди в практиці діяльності Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. Творчо інтерпретувавши заповіді і мудрі поради народного учителя і філософа, Іван Прокопенко в своїй діяльності послуговувався ідеями сродної праці, відповідального академічного сумління в педагогічній праці за покликанням. Практики душевної єдності, ширості у професійному і особистому спілкуванні виразно прослідковуються в життєтворчості обох просвітників. Своім прикладом невпинного духовного і інтелектуального зростання вони спонукали до самопізнання кожного учасника освітнього процесу, з ким мали життєвий перетин. Приклад освітянського меценатства так само підкреслює кордоцентризм світогляду просвітників.

Перспективою подальших системних узагальнень, на думку авторів, є вивчення феномену Сковородинівської людини, аксіологічного розуміння волі і почуття вдячності.

Осмислення меж кордоцентризму педагогічного світогляду Григорія Сковороди можливе через синергію і аналіз листів Григорія Савича до учня і друга Миколи Ковалинського. Розкриття сердечної величі Івана Прокопенка передбачає систематику спогадів учнів Івана Федоровича.

Слова Івана Прокопенка «Освіта збереже Україну» є пророчими. У час трагедії усього цивілізованого світу, страшними втратами у зв'язку з військовою агресією проти українського народу, освітяни і

педагогічна академічна спільнота дають ресурси стабілізації життя українців, працюють задля відновлення мирного життя в Україні.

Література

1. *Ворожбит-Горбатюк В.В., Борисенко Н.О.* Конструктивне освітнє середовище у контексті сучасних новацій у вищих навчальних закладах. Збірник наукових праць ХНПУ імені Г.С. Сковороди // Теорія та методика навчання та виховання. Харків, 2017. Вип. 43. 5-15. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=znpkhnpu_ttmniv_2017_43_3
2. *Горський В.* Григорій Сковорода як тип українського інтелігента. НаУКМА, Київ, 1996. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10097/Horsky_Hryhoriy_Skovoroda_yak.pdf
3. *Гукасов С.* Думки про Григорія Савича Сковороду. 2006. URL : https://chtyvo.org.ua/authors/Hukasov_Serhii/Dumky_pro_Hryhoriia_Skovorodu.doc
4. *Історія української культури. Основні риси української ментальності.* URL: <https://uahistory.co/book/ukraine-culture-history-textbook-palm-2013/4.php>
5. *Педагогічна Харківщина* : довідник / Харківський держ. педагогічний ун-т ім. Г.С.Сковороди ; ред. В. І. Лозова, І. Ф. Прокопенко. Харків, 1997. 159 с.
6. *Прокопенко Іван Федорович*, доктор педагогічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України: до 85-річчя від дня народження : біобібліографія: 1968–2021 рр., Наук. б-ка ; [уклад. В. П. Захарченко ; наук. ред. О. Г. Коробкіна, бібліогр. ред. Т. І. Неудачина]. 2-ге вид., доп. та перероб. Харків : ХНПУ, 2021. 93 с.
7. *Сковорода Григорій: ідейна спадщина і сучасність* / Відп. ред. : І. П. Стогній ; Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди

НАН України, Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. Київ : [б. и.], 2003. 715 с.

8. *Ткаченко Л. І* Лицар, і Апостол, і Сівач. Тижневик "Освіта", № 23-24, 8-15 червня, 2016 р. 13:52 08.07.2016 https://naps.gov.ua/ua/press/about_us/986/

9. *Ушкалов Л. В.* Григорій Сковорода. Харків : Фоліо, 2013. 125 с.

10. *Шевчук В. О.* Пізнаний і непізнаний Сфінкс: Григорій Сковорода сучасними очима : розмисли. Київ : Пульсари, 2008. 528 с.

22.07.2022

Відомості про авторів:

Ворожбит-Горбатюк Вікторія Вікторівна — доктор педагогічних наук, професор, професорка кафедри освітології та інноваційної педагогіки, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди; Харків, Україна; e-mail: gorbatykvv@ukr.net; orcid.org/0000-0002-5138-9226

Боярська-Хоменко Анна Володимирівна — доктор педагогічних наук, доцент, доцент, професорка кафедри освітології та інноваційної педагогіки, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди; Харків, Україна; e-mail: annaboyarskashomenko@gmail.com; ORCID 0000-0002-1818 3074

Собченко Тетяна Миколаївна — доктор педагогічних наук, доцент, доцент професорка кафедри освітології та інноваційної педагогіки, Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди; Харків, Україна; e-mail: sobchenkotetyana79@gmail.com; <http://orcid.org/0000-0002-9213-5556>

Партнерство — константа життєтворчості Івана Прокопенка і Григорія Сковороди

Се Кежань

Науковий керівник — доктор педагогічних наук, професор В. Ворожбіт-Горбатюк

 організація освіти в Україні і світі характеризується глобальними трансформаційними процесами. В умовах змін особливого значення набуває позитивний досвід і корисні успішні практики організації партнерської співпраці учасників освітнього процесу. Для Китайської народної республіки цікавим і цінним є вивчення досвіду і здійснення педагогічної аналогії в дослідженні багатфакторного явища партнерства. У цьому напрямі спробуємо визначити ключові позиції розуміння партнерства в освіті як константних характеристик життєтворчості визначних постатей — просвітника Григорія Сковороди і академіка Івана Прокопенка. Незважаючи на те, що життя і діяльність цих двох персон відбувалася у різні часи, можна провести змістові педагогічні аналогії.

Ідеї партнерства в педагогіці є предметом широкого міждисциплінарного дослідження. В історії світової і української педагогічної думки ідеї педагогіки партнерства кристалізувалися поступово у контексті державно-приватного сектору організаторів закладів освіти. Науковий базис педагогіки партнерства досить чітко представлено у творах В. Сухомлинського [7; 8]. Цінні результати і висновки щодо партнерства в освіті презентовано І. Підласим [3], В. Ворожбіт-Горбатюк [1; 2]. Однак, у світлі трансформаційних процесів в освіті питання партнерства між університетами, партнерства учасників освітнього процесу для забезпечення якості фахової

підготовки до цього часу не розроблені системно, що й зумовило вибір теми цієї публікації.

Мета статті: розкрити сутність і шляхи реалізації партнерства на прикладі життя і професійної діяльності Івана Прокопенка та Григорія Сковороди. Для досягнення мети використано методи: порівняльний, історичний, аналізу, синтезу і узагальнення історичних фактів, ретроспективний.

Дослідження життєтворчості педагогів здійснено на основі синергетичного і системного підходів. Принципи культуровідповідності і історизму дали змогу охарактеризувати партнерство як соціально-педагогічний феномен.

Варто зазначити, що у розумінні партнерства в освіті апріорна орієнтація на соціально значимі результати і наслідки. Партнерство як соціально-педагогічний феномен, орієнтується на демократичні цінності співпраці за принципом паритетності людей, об'єднаних спільними цілями, зацікавленими рівноправними учасниками, відповідальними за результат [1]. У партнерській взаємодії важлива ідея демократії «рівний рівному», коли визнається безумовна рівність учасників процесу у праві висловити свою позицію, повага іншої точки зору, довіра і доброзичливість у комунікуванні та взаємодії, цінність неявних знань і досвіду, взаємної вимогливості. Педагогіка партнерства передбачає, що усі учасники освітнього процесу добровільно і відповідально прагнуть забезпечити високі освіт-

ні результати. Не рольове чи посадове виконання зобов'язань, а відкрита ініціатива і фахове вирішення завдань гарантує досягнення очікуваних результатів. В таких умовах освітній процес на засадах партнерства передбачає систематичний відкритий діалог, спілкування на усіх щабелях відповідальності і управління. У Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди здобувачі, науково-педагогічні працівники і адміністрація об'єднані ідеєю сквородинівської родинності, у навчальному і професійному спілкуванні усі прагнуть розуміння і щирості, дотримання кордоцентричної етики просвітителя Григорія Сковороди [9]. Власне така взаємодія спирається на безумовну рівність у праві на повагу і довіру, творчу співпрацю досвідчених і молодих учасників освітнього процесу. Іван Прокопенко послуговувався чи не найважливішим ресурсом педагогіки партнерства: не рольове, а особистісне спілкування. Таке спілкування спиралося на чуттєве, сердечне проживання академіком успіху і поразки кожного студента, поширення практик особистого діалогу як домінанти навчальної комунікації на усіх щабелях управління і організації освітнього процесу в університеті. В ХНПУ імені Г.С. Сковороди за ініціативи Івана Прокопенка створено систему моніторингу якості освіти [9], що стало потужним поштовхом для обміну думок, вражень, моделювання професійних, життєвих ситуацій. Сама постать академіка Івана Прокопенка синтетична із величчю Григорія Сковороди у проявах творчої ініціативи, життєвої мудрості і доброго ставлення до людей. Іван Прокопенко уміло створював ситуації вибору, авансував успіх, застосовував прийоми Григорія Сковороди для спонукання до самоаналізу, самооцінки, самопізнання. В умовах сьогодення завдяки закладеним і реалізованим принципам аспектам партнерства і творчої співпраці Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди оперативно зреагував на виклики, зумовлені провадженням в Україні воен-

ного стану. Перебуваючи географічно на лінії вогню, цей університет налагодив системно роботу онлайн із здобувачами усіх рівнів освіти, у тому числі продовжується підтримка в реалізації творчих проєктів [9]. Ректор університету Юрій Бойчук гідно продовжує започатковані ініціативи [9].

Вивчення досвіду роботи університету доводить, що у партнерській взаємодії поціновується ідея демократії «рівний рівному», коли приймається різниця життєвого досвіду, рівня освіти, але визнається безумовна рівність у праві висловити свою позицію, повага іншої точки зору, довіра і доброзичливість у комунікуванні та взаємодії. Також визнається цінність неявних знань і досвіду, взаємної вимогливості. У цьому вбачаємо смисловий перетин з життєтворчістю славетного харків'янина, просвітника і викладача Харківського колегіуму Григорія Сковороди [4]. Він залишив у спадщину визначний літературний, філософсько-педагогічний доробок, дав взірць соціально значимого партнерства і людяності в освіті. Бувши викладачем у Харківському колегіумі, приватним вчителем, народним наставником і другом своїм вихованцям, він продемонстрував педагогічну мудрість і далекоглядність партнерства в освіті.

Основні позиції педагогічного партнерства як константи життєтворчості Григорія Сковороди можемо виділити такі [4; 5]: особистісний діалог у формі дружньої розмови, листування з учнями і друзями у позанавчальний час як спонука самопізнання, самозаглиблення, самоаналізу; моделювання життєвих ситуацій вибору з проєкцією на успіх, прекрасно проілюстрованих через ідею спорідненої праці. Для Григорія Сковороди принципово важливим було сердечне, кордоцентричне проживання партнерської співтворчості вихованця і наставника. Повага, доброзичливість, довіра, діалог і розподілене лідерство — ті ціннісні орієнтири, які об'єднують успіх партнерства просвітника Григорія Сковороди і академіка Івана

Прокопенка. Іван Федорович отримав визнання генія, будучи понад 40 років незмінним ректором-лідером Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

Працюючи в постійно змінюваних умовах, йому вдалося утвердити партнерство у всіх формах навчальної, виховної, професійної і науково-дослідної роботи в університеті. Демонструючи відданість ціннісним імперативам філософії серця, гуманної педагогіки славетного просвітника Григорія Сковороди, у своїй діяльності Іван Прокопенко послуговувався принципами довіри і відкритості у професійних комунікаціях, поваги і визнання самоцінності кожної особистості. Він успішно застосовував практику розподіленого лідерства, коли проактивність, право вибору і відповідальність за нього, добровільність прийняття зобов'язань і рівність сторін, дотримання домовленостей прослідковувалася в горизонталях зв'язків і діяльності університету [5; 6]. Велич і успіх Івана Прокопенка полягає, так само, як і Григорія Сковороди, в уважному ставленні до здобувача, учня, розуміння самоцінності людини, кордоцентричного сприйняття усіх процесів, що відбуваються в освіті.

Сьогодні досягнення визначних представників педагогіки партнерства реалізуються в сучасних практиках з формування електронного образу викладача-дослідника в інформаційному просторі через оптимальне використання ресурсу Google Scholar, авторських профілів, ідентифікаторів, публікаційної стратегії авторів — працівників університету, створення спільного дослідницького простору із здобувачами, систематичне оновлення сервісів для наукового комунікування. Уже стало звичною практикою залучення професорсько-викладацького складу кафедр та здобувачів третього освітньо-наукового рівня до рецензування студентських наукових праць, розроблення і реалізація програм науково-методологічних вебінарів і практикумів у контексті міжкафедральної співпраці академічної спільноти [9].

Міжнародне і міжуніверситетське наукове співробітництво на засадах партнерства передбачає активний обмін досвідом викладання дисциплін, вироблення єдиних підходів до наукового опосередкування предмета, методів, системи, джерел педагогічної науки різними науковими школами шляхом підготовки спільних наукових видань; проведення стажування викладачів у різних наукових установах; участь у програмах двох- та багатостороннього обміну. Інноваційний розвиток, підвищення конкурентоспроможності педагогічної освіти забезпечується шляхом проведення відкритих лекцій, заходів з популяризації педагогічної науки у суспільстві [9].

Ідеї партнерства у контексті вивчення життя і творчості Григорія Сковороди і Івана Прокопенка мають спільні цільові, змістові і організаційні аспекти. Для цих високопрофесійних педагогів цінними були ідеї демократії і визнання самоцінності людини, її блага в освіті і суспільному прогресі. Обоє послуговувалися принципами довіри і відкритості у професійних комунікаціях, поваги кожної особистості, цінність практики розподіленого лідерства. Педагогіка партнерства реалізовувалася через особистісний діалог навчальної взаємодії; дружню розмову, листування для спонукання до самопізнання, самозаглиблення, самоаналізу; моделювання життєвих ситуацій, ситуацій вибору з проєкцією на успіх.

У контексті заявленої проблеми на теперішній час актуальним є розвиток стратегічного партнерства із державними, органами місцевого самоврядування, підприємствами та організаціями для визначення напрямів підготовки фахівців-педагогів, оновлення бази проходження здобувачами педагогічних практик та створення умов для можливого відкритого партнерства із потенційними роботодавцями.

Також перспективним вбачаємо розроблення порівняння ідей партнерства в творчості Конфуція і сучасних практиках партнерства закладів освіти України і Китайської Народної Республіки.

Література

1. *Ворожбит-Горбатюк В.* Компетентність педагогічного партнерства як базис якості вищої педагогічної освіти // Молодь і ринок. 2021. №10/196. С. 63–68. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.248528>
2. *Ворожбит-Горбатюк В. В., Борисенко Н. О., Кежань Се.* Інформаційно-комунікаційна компетентність педагога як ресурс партнерства // Теорія та методика навчання та виховання. 2022. № 52. С. 52–60 DOI: <https://doi.org/10.34142/23128046.2022.52.05>
3. *Підласий І. П.* Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя. Харків : Вид. група «Основа», 2010. 360 с.
4. *Култаєва М. Д.* Філософсько-освітні імплікації Григорія Сковороди: у витоків сквородинівської інтелектуальної традиції : монографія / М. Д. Култаєва, І. Ф. Прокопенко, Н. В. Радіонова ; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; за наук. ред. М. Д. Култаєвої. Харків : ФОП Мезіна В. В., 2017. 244 с.
5. *Прокопенко І. Ф.* Вчитель і освіта у полікультурних контекстах сучасності // Новий колегіум. 2007. № 5. С. 6–8.
6. *Прокопенко І. Ф.* Якість освіти: від Г. С. Сковороди до сучасних педагогічних реалій // Освіта у констеляціях постсучасності : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., Харків, 5–6 груд., 2017 р. С. 3–4.
7. *Сухомлинський В.О.* Моя педагогічна система: [З неопублік. кн. «Педагогічна культура»] // Рад. шк. 1988. № 6. С. 87–91; № 7. С. 79–84; № 8. С. 87–91; № 9. С. 86–91.
8. *Сухомлинський В.О.* Розмова з молодим директором. К. : Рад. шк., 1988. 282 с.
9. *Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди.* Офіційна сторінка: <http://hnpri.edu.ua/>
02.08.2022

Відомості про автора:

Се Кежань — здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, спеціальність 011 — Освітні, педагогічні науки; Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди; Харків, Україна; e-mail: 13811342890@163.com ; ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-6871-4005>

УДК 37.014.6:005.6 (4) — 25”19”/15”/”20”

DOI:10.30837/nc.2022.3.21

Європейський інструментарій забезпечення якості педагогічної освіти наприкінці ХХ — початку ХХІ століття: виклики для України

Надія Постригач

За останні десятиріччя міжнародне визнання важливості професійної підготовки й розвитку вчителів призвело до суттєвого покращення й підвищення якості навчального процесу в закладах педагогічної освіти. При цьому мета фахового зростання педагогів у кожній країні визначалась по-своєму, а принципи функціонування його організаційних моделей характеризувалися значним розмаїттям. Зростаюча диверсифікація в цілому вважається позитивним явищем для систем вищої освіти як у середині кожної країни, так і в міжнародному контексті. Але вона стикається з проблемами недостатньої прозорості структур кваліфікацій окремої країни і труднощами у взаємному визнанні кваліфікацій через велику кількість різних рівнів та варіацій змісту кваліфікацій. Вирішення цих проблем спонукає до пошуку інших інструментів [2, с. 2–3].

Проблеми розвитку педагогічної освіти у світовому освітньому просторі традиційно перебували в полі зору вітчизняних науковців (Н. Абашкіна, Н. Дічек, В. Жуковський, К. Корсак, В. Кравець, Н. Лавриченко, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Пуховська, І. Руснак, А. Сбруєва, О. Сухомлинська та ін.). У Європі поки що відсутня єдина система інституційної оцінки діяльності освітніх закладів, аналогічна системі акредитації в США. Проте в кожній країні існують свої підходи до забезпечення і оцінки якості педагогічної освіти. У контексті загальноєвропейських підходів до розбудови вітчизняної вищої педагогічної школи особливої актуальності набуває проблема забезпечення її якості, а саме розвитку процесів оцінювання, стандартизації та сертифікації. Тому найбільш значимим для України сьогодні вітчизняний компаративіст А. Сбруєва вважає творче поєднання позитивного

вітчизняного досвіду педагогічної освіти, яка має прекрасні традиції, і кращих європейських тенденцій розвитку [10, с. 1].

Цілі та завдання дослідження: 1. Проаналізувати європейський інструментарій забезпечення якості педагогічної освіти. 2. Обґрунтувати спільні напрями забезпечення якості педагогічної освіти в Європі та Україні.

У зв'язку із сучасною концепцією української освіти нині висувуються нові вимоги до підготовки фахівців. Зокрема, у Законах про освіту, в «Національній доктрині розвитку освіти України у ХХІ столітті», Державній програмі «Вчитель», в якості основної мети професійної освіти виступає підготовка кваліфікованого фахівця відповідного рівня і профілю, конкурентноздатного на ринку праці, компетентного, відповідального, який досконало володіє своєю професією, здатного до ефективної роботи за фахом, готового до постійного професійного й особистісного зростання [11, с. 4]. У Національній доповіді про стан і перспективи освіти в Україні при аналізі кадрової політики в освіті впродовж 25 років незалежності України, стану педагогічної і науково-педагогічної освіти зазначається, що проблеми в цій ланці є системними і здебільшого не розв'язаними. З огляду на кількість осіб, які систематично навчаються (7,0 млн. у 2015 р.), та з урахуванням практики розвинутих країн в Україні існує формальний надлишок педагогічних і науково-педагогічних кадрів: співвідношення учні/викладачі приблизно дорівнює 9, що істотно менше, ніж, наприклад, у середньому в країнах Організації економічного співробітництва і розвитку. Це утруднює розв'язання проблем якісної підготовки й кар'єрного зростання достатньої кількості висококваліфікованого персоналу, його добору і належної оплати праці, забезпечення інших соціальних гарантій та умов роботи [7, с. 119].

Нормативно-правова база регламентує також систему неперервної освіти педагогічного працівника: Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 ст. 51 Серти-

фікація педагогічних працівників (проект № 3491-д). Наказ МОН України від 08.08.2017 № 1127 «Про затвердження Плану заходів Міністерства освіти і науки України щодо розвитку психологічної служби системи освіти України на період до 2020 року». Міжнародний досвід свідчить про те, що особливу увагу в професійному розвитку педагогічного працівника приділяється: моделі освіти, що базується на системному зв'язку дисциплін; професійній педагогічній компетентності; упровадженню ІКТ у навчальний процес; підготовці вчителя до діяльності в полікультурному середовищі та середовищі національної меншини; інтеграції теорії та практики, а також послідовності навчальних планів; переходу від педагогічної освіти до професійної діяльності [1, с. 1–2].

Безперервність змін у науково-освітній сфері ускладнює визначення терміна «якість освіти» в різних європейських країнах і для різних складових частин навчально-виховного комплексу. Це пояснюється неоднозначністю самого поняття й безпосередньою участю основних суспільних груп в освітньому процесі та оцінюванні, використанні його результатів (студенти, викладачі, освітні керівники, роботодавці) [6, с. 7]. Якість вчителя є найважливішим фактором, що впливає на успішність студентів. Вона є життєво важливою для досягнення Лісабонських цілей. Професія має високий відсоток працівників похилого віку; близько 30% вчителів — віком понад 50 років, і близько двох мільйонів треба буде замінити протягом наступних 15 років, щоб зберегти розмір педагогічної робочої сили. Персоналу потрібні навички, щоб надати кожному учню достатні можливості для набуття необхідних компетентностей у безпечному та привабливому шкільному середовищі, заснованому на взаємній повазі та співпраці, що сприяє соціальному, фізичному та психічному благополуччю, де цькування та насильству не має місця. Проте більшість країн повідомляють про нестачу навичок викладання. Незважаючи на це, стимули та інвестиції в непе-

первну підготовку та розвиток є слабкими. Загалом, час, витрачений на підвищення кваліфікації, є мінімальним, і багато держав-членів не надають системної підтримки новим вчителям.

Зцією метою Міністри освіти держав-членів ЄС погодилися у 2007 році зробити професію вчителя більш привабливою для вибору кар'єри, підвищити якість педагогічної освіти та забезпечити початкову освіту, ранню підтримку кар'єри (індукцію) та подальший професійний розвиток, який є скоординованим, узгодженим, з належними ресурсами і гарантованою якістю. Вчителі повинні мати достатні стимули впродовж усієї своєї кар'єри, щоб переглядати свої потреби у навчанні та отримувати нові знання, навички та компетентність, у тому числі і в мовах. Відповіді на консультації в школі свідчать про необхідність покращення балансу між теорією та практикою в початковій педагогічній освіті, а також представлення викладання як діяльності з вирішення проблем або дослідження у дії, пов'язаних більше з навчанням дітей та його прогресом. Персонал повинен мати час для підготовки та професійного розвитку, і це має бути акредитованим. У деяких країнах умови праці вчителів, включаючи оплату праці, були названі як ключові питання. Останні дослідження показують, що найбільш ефективні освітні системи залучають найздатніших людей до педагогічної професії; використовують ефективні процеси для того, щоб вибрати правильних претендентів на посаду вчителя та вирішувати проблеми поганих результатів діяльності; застосовують кар'єрно-тривалий і практичний підхід до педагогічної освіти; створюють шкільні середовища, в яких вчителі навчаються один від одного [13, с. 11].

Тому необхідно удосконалити професійну підготовку майбутніх учителів і посилити роль учителя в суспільстві. Одним із важливих чинників цього є визначення вимог до майбутніх учителів, до їх професійної підготовки, яка повинна бути орієнтована на багатогранну майбутню

професійну діяльність. Професійна підготовка майбутніх учителів повинна мати на меті не тільки засвоєння студентами сучасних знань із загальнопрофесійних і фахових дисциплін, виховання високоосвіченої, культурної, гармонійно розвиненої особистості, а й пропагувати ідеї інклюзивної освіти, здоров'язберігаючого та ціложиттєвого навчання, освіти в інтересах сталого розвитку, компетентнісного підходу, демократії, створення єдиної зони європейської освіти, толерантності [5, с. 4]. Як зазначає І. Зязюн, сучасний педагог повинен виконувати «не роль «фільтра» для пропускання через себе навчальної інформації», а бути «помічником у роботі учня, перебираючи на себе роль одного з джерел інформації»; «в ідеалі педагог стає організатором самостійного навчального пізнання учнів, не головною діючою особою в групі учнів, а режисером їхньої взаємодії з навчальним матеріалом, один з одним і з учителем» [4, с. 56].

Нормативні основи професійної педагогічної підготовки закладені Рекомендаціями МОП/ЮНЕСКО про статус вчителів (1966 р.) та Рекомендаціями ЮНЕСКО про статус викладацьких кадрів вищих навчальних закладів (1997 р.), Лісабонськими домовленостями (1997 р.) щодо визнання Болонського процесу стосовно створення європейського простору у сфері вищої освіти, Міжнародною стандартною класифікацією освіти (МСКО-2011) [8, с. 68]. У кінці ХХ — на початку ХХІ століття у Європі було прийнято і затверджено низку документів, у яких визначаються стратегії розвитку системи професійної підготовки у ХХІ столітті... Першим важливим документом, у якому йшлося про розробку єдиної стратегії в професійній підготовці майбутніх учителів став «Меморандум про вищу освіту в країнах ЄС» (1991). У цьому документі наголошувалося на необхідності підвищення рівня професійної підготовки майбутніх учителів...» [9, с. 4].

Пізніше у договорі ЄС, відомому як Маастрихтська угода (1991), йдеться про розвиток співробітництва держав-

учасників розбудови єдиного освітнього простору, розробку єдиних вимог до підготовки майбутніх учителів та встановлення європейського виміру змісту освіти. Основними вимогами даного договору є: 1) підвищення якості освіти шляхом: розвитку європейського виміру в освіті, зокрема через вивчення іноземних мов у державах-членах; сприяння мобільності студентів/учнів та викладачів через академічне визнання дипломів та термінів навчання; розвиток співпраці між освітніми інституціями; сприяння обміну інформацією та досвідом щодо спільних засад функціонування систем освіти країн-членів; розвиток відкритого та дистанційного навчання; 2) розвиток системи професійної підготовки шляхом: оптимізації систем професійної підготовки та підвищення кваліфікації працівників для інтенсифікації професійної інтеграції на ринок праці; спрощення доступу до професійної підготовки та сприяння мобільності викладачів; сприяння співпраці у галузі професійної підготовки між освітніми інституціями та фірмами; розвитку обміну інформацією та досвідом щодо загальних проблем професійної підготовки в країнах-членах [9, с. 1–2].

Нова трансєвропейська ініціатива в галузі системи професійної підготовки прозвучала у 1996 році у рамках ЮНЕСКО на Міжнародній конференції «Зміцнення ролі вчителів у стрімко змінному світі: проблеми, перспективи, пріоритети», на якій піднімалося питання розвитку і модернізації системи підготовки вчителів. У матеріалах конференції зазначалося, що основною метою професійної підготовки є становлення вчителя, який зможе задовольнити потребу сучасного суспільства і буде спроможний: озброїти учнів високим рівнем знань мовної і числової грамотності; сприяти передачі учням знань та традицій; розвивати здатність учнів до адаптації у сучасному стрімко змінному суспільстві; стати прикладом для учнів; розвивати партнерські зв'язки з батьками; нести відповідальність за фізичне здоров'я учнів.

У 2001 році в межах Лісабонської стратегії було затверджено низку документів, у яких визначалися функції й цілі професійної підготовки вчителів. Одним із таких стратегічних документів є «Педагогічна освіта і підготовка 2010», у якому вміщено перелік основних вимог до освіти і професійної підготовки вчителів: 1) залучення молоді до педагогічної діяльності; 2) підвищення престижу професії вчителя; 3) реорганізація системи професійної підготовки; 4) підготовка майбутніх учителів до праці в суспільстві знань... Наступним кроком у формуванні загальноєвропейських принципів професійної освіти стала прийнята Копенгагенською Європейською комісією (2002 р.) резолюція з модернізації професійної освіти і навчальних систем у європейських країнах, яка відома як Копенгагенська Декларація. Представниками Комісії зазначалося, що на сучасному етапі формування єдиного європейського простору найголовнішою ознакою професійної освіти підготовки має бути її сконцентрованість «а ідеях модернізації навчання. Для досягнення вищезазначених цілей необхідно: 1) підвищити рівень якості й використання інноваційних підходів у підготовці майбутніх учителів; 2) здійснювати підготовку висококваліфікованих спеціалістів відповідно до вимог ринку праці; 3) сприяти розвитку системи професійної освіти впродовж життя [9, с. 4–7].

Представник Європейської Комісії, Спільного науково-дослідного центру Інституту захисту та безпеки Центру громадян для вивчення впродовж життя, Ульф Фредрікссон (Ulf Fredriksson) зазначає, що в останні роки міжнародні організації виявляють підвищений інтерес до питань, пов'язаних із вчителями, педагогічною освітою та політикою щодо вчителів [14]. Зокрема, у 2002 році ЮНЕСКО та МОП опублікували спільну доповідь «Статистичний профіль педагогічної професії» [16]. Активні зусилля європейської науково-педагогічної громади щодо модернізації педагогічної освіти, політична підтримка цього процесу на

національному та регіональному рівнях сприяли утворенню європейського простору педагогічної освіти [3, с. 54]. З цією метою у 2004 р. Європейською Комісією були затверджені «Загальноєвропейські принципи визначення компетентностей та кваліфікацій вчителів», покладені в основу єдиної структури якості європейської педагогічної освіти [12].

Незважаючи на певні культурно-історичні відмінності в розвитку України і країн Європейського Союзу, функціональна спільність національних систем підготовки педагогічних кадрів уможливорює необхідність ретельного дослідження перспектив розвитку європейського співробітництва у сфері педагогічної освіти і пошуку корисних для нас форм участі в ньому. Модернізація педагогічної освіти в Україні в контексті намірів щодо входження в європейський освітній простір актуалізує вивчення досвіду європейських країн. Ключова роль учителів у модернізації європейської освіти підкреслюється в рамках усіх фундаментальних документів, що визначають сутність сучасної освітньої політики ЄС. Це і резолюція Єврокомісії «Про розвиток неперервної освіти», і «План дій щодо розвитку професійних умінь і професійної мобільності», і Болонська та Копенгагенська декларації, і План розвитку дистанційної освіти, і багато інших. Визначення стратегічних напрямів розвитку педагогічної освіти стало пріоритетом діяльності спеціальної групи Європейських експертів «Удосконалення освіти вчителів та інструкторів» (Working group A «Improving the Education of Teachers»), яка, перш за все, сформулювала вимоги до формування широкого спектру нових компетентностей учителя, що зумовлені змінами в політичному, соціальному, культурному, технологічному та економічному житті сучасного європейського суспільства [3, с. 52].

У свою чергу, Міжнародна організація з оцінки освітніх досягнень провела дослідження щодо становища вчителів та педагогічної освіти — «Дослідження

педагогічної освіти та розвиток математики» («Teacher education and Development Study, 2006»). Водночас за даними проекту TALIS (2013) навчання студентів з особливими потребами, навички ІКТ для викладання та новітніх технологій на робочому місці є трьома провідними потребами для професійного розвитку, про що повідомляють вчителі на всіх рівнях освіти [15, с. 151]. TALIS 2018 (45 країн-учасниць) — це перше і єдине міжнародне дослідження, яке зосереджується на навчальному середовищі та умовах праці вчителів у молодших середніх школах та дозволяє країнам порівнювати себе з іншими країнами, що стикаються з подібними викликами, а також отримувати висновки з інших політичних підходів. У рамках дослідження TALIS 2018 надалі вивчатиметься якість навчальної практики вчителів, їх переконань щодо викладання; середовище навчання: характеристики вчителів та шкіл; важливість керівництва школи; вивчення професійної практики вчителів та середовища класу; актуальність педагогічної освіти та початкової освіти; вдосконалення викладання через професійний розвиток, оцінку та зворотний зв'язок; вивчення актуальності шкільного клімату, середовища навчання та відносини із зацікавленими сторонами; самоєфективність вчителя і задоволення від роботи: чому вони мають значення; відкритість вчителів до інновацій у класі; питання, пов'язані з рівноправністю та різноманітністю у класі [17, с. 3–8].

Отже, за результатами досліджень європейських і вітчизняних учених, спільними напрямками забезпечення якості педагогічної освіти у країнах європейської спільноти та Україні є: підготовка педагогів до освітньої реформи, консолідація організаційних структур у сфері підвищення кваліфікації та раціоналізації національних систем педагогічної освіти; підвищення якості фахової підготовки та вдосконалення вчителів; зосередження уваги на загальноєвропейських спільних заходах у сфері підвищення кваліфікації освітян. Детальний аналіз ключових по-

ложень міжнародних та загальноєвропейських документів в якості європейського інструментарію забезпечення якості педагогічної освіти засвідчив, що в них фактично закладено спільну програму дій щодо покращення якості педагогічної освіти, в якій вчителі розглядаються як основні агенти змін щодо впровадження загальноєвропейської стратегії розвитку освіти і навчання, розвиток європейського простору педагогічної освіти та формування на цій основі глобальної моделі сучасного вчителя.

Література

1. Берегова О. А. Міжнародний досвід професійного розвитку педагогічних працівників // Молодий вчений. 2017. № 10 (50). С. 397–401. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/10/91.pdf>
2. Вітвицька С. С. Моделі ступеневої педагогічної освіти західноєвропейських країн, США та України: порівняльний аналіз // Професійно-педагогічна освіта: сучасні концептуальні моделі та тенденції розвитку : монографія / Авт. кол. О. А. Дубасенюк, О. Є. Антонова, С. С. Вітвицька, Н. Г. Сидорчук, О. М. Спірін, Н. В. Якса та ін. ; за заг. ред. проф. О. А. Дубасенюк : вид. 2-е, доп. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. С. 71–103.
3. Десятов Т. М. Стратегічні напрями реформування педагогічної освіти і моделей модернізації управління освітою в зарубіжних країнах // Вісник Черкаського університету. 2016. № 12. С. 48–56. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ped-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/1313/1342>
4. Зязюн І. А. Інтелектуально-творчий розвиток особистості в умовах неперервної освіти // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи : монографія ; за ред. І. А. Зязюна. Київ : Віпол, 2000. 636 с.
5. Калюжна Т. Г. Сучасні вимоги до професійної підготовки майбутнього вчителя. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/2555/1/Ніжин.pdf>
6. Костецька М. В. Розвиток вищої освіти в Україні та країнах Європейського Союзу (кінець ХХ — початок ХХІ ст.): порівняльний аналіз : 13.00.01: автореф. дис. ... д-ра. пед. наук ; Дрогобицький держ. пед. ун-т ім. Івана Франка. Київ, 2017. 22 с.
7. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України ; [редкол.: В. Г. Кремень (голова), В. І. Луговий (заст. голови), А. М. Гуржій (заст. голови), О. Я. Савченко (заст. голови)]; за заг. ред. В. Г. Кременя. Київ, 2016. 224 с. (До 25-річчя незалежності України).
8. Носовець Н. М. Професійна підготовка майбутніх учителів у країнах Західної Європи // Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту імені Т. Г. Шевченка ; гол. ред. Носко М. О. Чернігів : ЧНПУ, 2015. Вип. 130. С. 68–72.
9. Поліщук Л. П. Шляхи формування загальноєвропейських принципів педагогічної освіти в умовах євроінтеграції. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/9371/1/12plpsfz.pdf>
10. Постригач Н. Розвиток процесів оцінювання у педагогічній освіті Італійської республіки в останню декаду ХХ століття. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_probl_silsk_shkolu/43_1/visnuk_28.pdf
11. Професійна педагогічна освіта: становлення і розвиток педагогічного знання : монографія ; за ред. проф. О. А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 443 с.
12. *Common European principles for Teacher Competences and Qualifications* Brussels: European Commission, 2004. 5 p. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.pef.uni-lj.si/bologna/dokumenti/eu-common-principles.pdf>
13. *Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and*

Social Committee and the Committee of the Regions. Improving competences for the 21st Century: An Agenda for European Cooperation on School, Brussels, 3.7.2008 COM (2008) 425 final, 13 p. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0425:FIN:EN:PDF>

14. *Hoskins B. and Fredriksson U.* Learning to Learn: What is it and can it be measured? European Commission, Joint Research Centre Institute for the Protection and Security of the Citizen Centre for Research on Lifelong Learning (CRELL), 2008. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/242715655_Learning_to_Learn_What_is_it_and_can_it_be_measured/link/0c960530f385501c8a000000/download

15. *New Insights* from TALIS 2013. Teaching and learning in primary and upper secondary education, 2013, 332 p.

16. *Siniscalco M. T.* Statistical profile of the teacher profession. International Labour Office, Geneva United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, Paris, 2002. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.dominiopublico.gov.br/download/texto/ue000105.pdf>

17. *TALIS 2018 Survey*. OECD, 2016. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.oecd.org/education/school/TALIS_2018_brochure_ENG.pdf

18. *Teacher education and Development Study — Mathematics, TEDS-M*, 2006. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://repository.nie.edu.sg/bitstream/10497/6170/1/NIE_research_brief_12-002.pdf

02.07.2022

Відомості про автора:

Постригач Надія Олегівна — доктор педагогічних наук, старший дослідник, старший науковий співробітник відділу зарубіжних систем педагогічної освіти і освіти дорослих Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України; Київ, Україна; ORCID ID 0000-0002-5433-2938 ; email: unadya1@gmail.com

Досвід практичної підготовки магістрантів спеціальності «Економіка» в умовах онлайн навчання

*Ольга Мельникова,
Юлія Олійник*

Сьогодні однією із основних цілей здобувачів вищої освіти є отримання практичних умінь і навичок за напрямом підготовки та можливість працевлаштування за фахом. При цьому однією з пріоритетних вимог потенційних роботодавців є професійна компетентність працівника. Проходження різних видів практики дозволяє студенту оцінити рівень своєї підготовленості та визначити необхідність її коригування у процесі навчання у ЗВО. При підготовці магістрантів за спеціальністю «Економіка» проведення виробничої та науково-дослідної практики дозволяє здобувачам випробувати свої сили та можливості у реальному виробничому середовищі, що відповідає професійній спрямованості, та визначитися із подальшим трудовим шляхом. Проте виклики останніх років (спочатку пандемія COVID-19, сьогодні військова агресія з боку Росії) обмежують безпосередню присутність студентів на місцях проходження практики, і організація та проведення практичної підготовки магістрантів відбувається в онлайн-форматі. Даний механізм здійснення практики є ще недостатньо розробленим і потребує додаткового дослідження.

Питання практичної підготовки здобувачів вищої освіти магістерського рівня широко розглядаються як на законодавчому рівні, так і в нормативній та методичній документації ЗВО. Багато наукових праць розкривають особливості

організації практики студентів, формування необхідних компетенцій в ході її проходження. Проте саме досвід проходження різних видів практики в умовах обмеженого доступу до базових установ, її дистанційний формат, у науковому просторі розкритий недостатньо та є досить актуальним для розгляду.

Метою статті є розкриття досвіду організації та особливостей проведення виробничої практики в організаціях і установах виробничої й невиробничої сфери та науково-дослідної практики здобувачів вищої освіти другого рівня Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди спеціальності «Економіка» в умовах дистанційної форми навчання та розробка шляхів удосконалення практичної підготовки магістрантів онлайн.

Підготувати справжнього фахівця за будь-якою спеціалізацією неможливо без формування в нього практичних компетенцій. Саме задля цього в освітньому процесі передбачено проходження практик. Під час проходження практики здобувач вищої освіти має долучитися до технологій, які забезпечують його становлення як професіонала. У ході навчання студент проходить кілька практик, що мають різні завдання, але мають загальну мету. Залежно від напрямку підготовки та спеціалізації практика може бути навчальна, технологічна, експлуатаційна, конструкторська, педагогічна,

виробнича, науково-дослідна, переддипломна та інші види. Так, наприклад, під час навчальної практики здобувачі відвідують установи з обраної спеціальності, знайомляться з їх структурою, колективом, робочою документацією. Проходячи виробничу практику, студенти закріплюють теоретичну базу знань, удосконалюють професійні вміння, проявляють креативність у реальних умовах праці. Педагогічна практика формує у здобувача-практиканта готовність до самоорганізації та самоосвіти, вчить ефективно використовувати у професійній діяльності знання у вибраній галузі, застосовуючи комплекс загальнопедагогічних та психологічних компетенцій. Переддипломна практика носить комплексний характер, оскільки під час неї закріплюється та вдосконалюється система практичних умінь, сформованих під час проходження попередніх видів практики; освоюється функціональна діяльність у вибраній області; закладається фундамент індивідуального професійного стилю [1].

У ХНПУ імені Г. С. Сковороди при підготовці магістрів з економіки передбачено проходження двох практик: у другому семестрі — виробничої практики в організаціях і установах виробничої й невиробничої сфери (тривалістю 5 тижнів та загальним обсягом 7,5 кредиту) та у третьому семестрі — науково-дослідної практики (тривалістю 4 тижні та загальним обсягом 6 кредитів). Розглянемо детальніше кожен з них.

Виробнича практика в організаціях і установах виробничої й невиробничої сфери спрямована на закріплення й поглиблення теоретичних знань, отриманих здобувачами вищої освіти магістерського рівня у процесі опанування дисциплін професійної підготовки, розвиток навичок і вмінь інформаційно-аналітичної, проєктно-дослідницької, діагностичної, інноваційної, консалтингової, навчально-методичної та науково-педагогічної діяльності для вирішення прикладних проблем управління і правового регулювання соціально-економічних систем,

їх адаптації до умов діяльності конкретної організації; впровадження розроблених рекомендацій та пропозицій у практичну діяльність організації та освітньо-виховний процес [2]. Враховуючи, що випускники магістратури нашого університету за спеціальністю «Економіка» можуть працювати викладачами або асистентами економічних дисциплін у ЗВО, або ж методистами з економічної освіти, чи бізнес-тренерами, то складовим елементом даної практики є науково-педагогічна діяльність здобувачів вищої освіти. Тому, при підборі бази практики, необхідною умовою була можливість проведення студентами освітньої діяльності в організації чи установі. Найсприятливішим варіантом місця, де організувати проходження виробничої практики для магістрантів-економістів, був обраний ХНПУ імені Г. С. Сковороди, у якому здобувачі у різних структурних підрозділах можуть спробувати себе у ролі різних фахівців — економістів, менеджерів, викладачів, маркетологів та ін.

Протягом практики магістранти відвідують та виконують певні завдання у юридичному відділі, відділі менеджменту і моніторингу діяльності університету, бухгалтерській службі, адміністративно-господарській частині, відділі кадрів, відділі зав'язків з громадськістю та засобами масової інформації, відділі комерціалізації освітніх послуг, деканаті юридичного факультету та кафедрі економічної теорії, фінансів і обліку. Окрім поточних справ, які практиканти роблять за дорученням працівників певних підрозділів, магістранти ще виконують індивідуальні завдання, передбачені програмою виробничої практики. Наприклад, визначення ефективності діяльності закладу, обчислення коефіцієнтів присутності, відсутності, змінюваності, плинності кадрів, розрахунок продуктивності праці та заробітної плати науково-педагогічного та допоміжного персоналу, формування повної вартості навчання здобувача закладу освіти, аналіз цінової політики установи, розробка комплексу маркетингових заходів щодо просування

освітніх послуг на ринку вищої школи, характеристика організаційної структури управління організацією, співвідношення фактичних та запланованих показників діяльності закладу, розробка та проведення навчальних занять і виховних заходів й ін.

В умовах дистанційної освіти, коли безпосереднє відвідування структурних підрозділів університету обмежено, практиканти знайомляться із діяльністю фахівців певних відділів в онлайн-форматі: вивчають наявну на сайті університету інформацію, отримують тимчасовий доступ до певних комп'ютерних програм розрахунку та ведення звітної документації, допомагають обробляти облікові та статистичні дані фінансово-економічної діяльності установи, складають форми податкової та статистичної звітності, проводять телефонні та онлайн-консультації із працівниками відділів щодо виконання індивідуальних завдань практики, організують дослідження щодо ефективності управління виробничою діяльністю у закладі, а також щодо маркетингової діяльності з просування освітніх послуг, за допомогою Meet-конференції проводять лекції й семінари із економічних дисциплін, на платформі ДО Moodle прикріплюють навчально-методичні матеріали з курсів, за якими проводили заняття, розробляють пропозиції щодо удосконалення різних напрямів діяльності університету. Звітують практиканти також онлайн: у форматі відеозустрічі демонструють презентації, які відображають виконану ними фінансово-економічну, управлінську, навчально-виховну діяльність у різних структурних підрозділах університету, а також прикріплюють звіт із практики на відповідній сторінці платформи ДО Moodle. Оцінюється дана практика за наступними видами робіт магістрантів: організаційно-інформаційна робота (максимум 10 балів), управлінсько-аналітична робота (максимально 55 балів), науково-педагогічна (максимум 20 балів) та підсумково-звітна робота (максимально 15

балів), кожна з яких може бути здійснена онлайн.

Отже, у ході проходження виробничої практики в організаціях і установах виробничої й невиробничої сфери магістранти здобувають вміння роботи із нормативно-правовими, інформаційними, звітними і статистичними документами, засвоюють механізми укладання контрактів, формують навички комплексного аналізу діяльності закладу та організації освітнього процесу у ЗВО, формують власне ставлення до діяльності певних структурних підрозділів установи, і, можливо, визначаються із подальшим професійним розвитком.

Наступним етапом практичної підготовки здобувачів вищої освіти другого освітнього рівня спеціальності «Економіка» є науково-дослідна практика, яка спрямована на набуття досвіду самостійної науково-дослідної роботи та опрацювання методики її проведення, розвинення вмінь вирішення конкретних завдань науково-дослідницького характеру, інтеграції теоретичних знань і практичних навичок, узагальнення матеріалу індивідуального наукового дослідження магістра. Головний зміст науково-дослідної практики полягає у залученні студентів до самостійної дослідницької роботи, ознайомленні з методикою проведення науково-дослідної роботи в академічних та спеціалізованих інституціях. У ході практики магістр має можливість продемонструвати рівень своєї наукової кваліфікації, здійснити апробацію результатів науково-дослідної роботи. Для здобувачів спеціальності «Економіка» ХНПУ імені Г. С. Сковороди даний вид практики проходить на базі Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку (НДЦІПР) НАН України, який входить до складу Відділення економіки НАН України.

Проведення науково-дослідної практики легше організувати в онлайн-форматі, ніж виробничої, оскільки останнім часом більшість наукових та статистичних джерел інформації можна знайти в

Інтернеті, багато літератури оцифровано, більшість сучасних видань є електронними. До речі, бібліотека ХНПУ імені Г. С. Сковороди ефективно працює і у дистанційному форматі та пропонує канали зв'язку і доступи до репозитарію університету, власних ресурсів та сервісів віддаленого доступу до наукометричних баз. Також в умовах дистанціонування і науково-дослідні установи працюють онлайн, тому практиканти без проблем долучаються до наукових нарад та круглих столів дослідників НДЦІПР НАН України за посиланнями, які ті надають. Найбільш поширеними електронними сервісами, які використовуються для налагодження комунікації та організації досліджень, є Google Meet, Zoom, Skype, Viber, Telegram, електронна пошта та ін.

Взагалі науково-дослідна практика передбачає виконання доручень співробітників науково-дослідної установи, консультації з керівниками від бази практики за темою індивідуального наукового дослідження, участь практикантів у науково-методологічних та тематичних семінарах, круглих столах, тренінгах, конкурсах студентських бізнес-проектів, науково-практичних конференціях, відвідання публічних захистів досліджень, що проводяться на базі науково-дослідної установи. Серед основних завдань, які повинен виконати практикант, є підготовка доповіді за темою магістерського дослідження та виступ із нею на науковій конференції, формування бібліографії індивідуального наукового дослідження, створення анотації магістерської роботи, складання рецензії на наукову статтю за напрямом дослідження, написання відзиву на автореферат відповідної тематики, розроблення практичних рекомендацій за проблематикою магістерського дослідження. Під час онлайн-навчання уся необхідна документація з практики розміщується на платформі ДО Moodle [3].

На успішність проходження науково-дослідної практики впливають як змістовний компонент — повне та вичерпне

викладення змісту проведеної під час практики роботи; актуальність, достовірність і повнота поданої у звіті інформації; наявність власних висновків та пропозицій; так і організаційна складова — оформлення необхідної документації, презентація та захист звіту з практики, своєчасність виконання інформаційної, науково-дослідної та підсумково-звітної роботи. Після завершення практики магістранти зможуть вільно формулювати, аналізувати та синтезувати рішення науково-практичних проблем на абстрактному рівні шляхом декомпозиції їх на складові, демонструвати лідерські навички та вміння працювати в команді, самостійно приймати рішення і проводити дослідження, генерувати нові ідеї, здійснювати інноваційну діяльність, оцінювати результати власної роботи і нести відповідальність за особистий професійний розвиток; застосовувати сучасні інформаційні технології у соціально-економічних дослідженнях; планувати і проводити наукові дослідження та демонструвати їх результати.

Таким чином, науково-дослідна практика є якраз переддипломною практикою, саме під час її проходження магістрант систематизує отримані у процесі навчання знання, вміння і навички із дисциплін фахової підготовки та трансформує їх практичний результат у вигляді свого індивідуального магістерського дослідження. Здобувачі мають змогу визначитися, до якої діяльності вони більше прагнуть — до професійного розвитку у сфері реальної економіки чи подальшого наукового зростання на наступних освітніх рівнях або ж роботі у науково-дослідних інституціях.

Отже, досвід проведення виробничої та науково-дослідної практики в умовах дистанціонування показав, що при належній інформаційно-комунікаційній обізнаності викладачів, фахівців, науковців та магістрантів можна досить ефективно організувати та здійснити практичну підготовку здобувачів вищої освіти другого освітнього рівня. Основною умовою її успішності є

наявність сучасної матеріально-технічної бази, розроблений електронний контент та висока цифрова грамотність учасників освітнього процесу. Тому для удосконалення магістерських практик в умовах онлайн-навчання у подальшому доцільним є проведення наступних заходів:

- запровадити курс підготовки щодо професійного орієнтування у сучасних автоматизованих програмах ведення обліку в організації (наприклад, 1С, Парус, Business Automation Software) та оволодіння новітніми технологіями обробки інформації (StatSoft (STATISTICA), SAS та ін);

- в освітньому процесі більше уваги приділяти опануванню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій — презентацій, WEB-проектів, систем комп'ютерного тестування, онлайн-тренажерів, пошукових систем, засобів інтерактивного спілкування в Інтернеті, використання соціальних мереж у навчальній та виробничій діяльності;

- посилити підготовку магістрантів за спеціальністю «Економіка» з питань інтернет-бізнесу, і, зокрема, інтернет-маркетингу та зв'язків із суспільством;

- збільшити в установах проходження практики доступ до досліджень, що

розташовані у міжнародних наукометричних базах даних;

- за умов обмеженості офлайн освіти розробити механізм проходження практики у закордонних закладах освіти чи міжнародних науково-дослідних установах, що дозволить розширити компетенції здобувачів вищої освіти та інтегрувати світовий досвід підготовки магістрантів зі спеціальності «Економіка» у національну систему освіти.

Література

1. Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0035-93#Text>

2. Дистанційний курс «Виробнича практика в організаціях і установах виробничої та невиробничої сфери». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://lms.hnpu.edu.ua/course/view.php?id=2601>

3. Дистанційний курс «Науково-дослідна практика». [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://lms.hnpu.edu.ua/course/view.php?id=2612>

02.08.2022

Відомості про авторів:

Мельникова Ольга Володимирівна — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії, фінансів і обліку; Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди; Харків, Україна; E-mail: olavladmel@ukr.net; ORCID: 0000-0001-8832-5763; <https://scholar.google.com.ua/citations?user=5mjZY1oAAAAJ&hl=uk>

Олійник Юлія Олександрівна — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри економічної теорії, фінансів і обліку; Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди; Харків, Україна; E-mail: julia.alexandra.m@gmail.com; ORCID: 0000-0002-2647-9166; <https://scholar.google.com.ua/citations?user=pe6-yFcAAAAJ&hl=uk>

Використання мережних технологій в практиці освітньої підготовки та перепідготовки військових лікарів

Тетяна Галкіна

Науковий керівник — доктор педагогічних наук, доцент *В. Андрієвська*

Укrajнська військово-медична академія є вищим військово-медичним навчальним закладом з правом підготовки та перепідготовки військових лікарів. З початку повномасштабного вторгнення в Україну російської армії освітній процес в Академії відбувається із широким залученням цифрових технологій. У цьому ракурсі на особливу увагу заслуговують мережні технології як такі, що уможливають доцільне створення ІКТ-орієнтовного освітнього простору підготовки та перепідготовки військових лікарів.

Сьогодні в Україні, як і в багатьох інших провідних країнах світу, створення цифрового освітнього простору — вимога часу. Проблеми цифровізації освіти пов'язані з іменами таких науковців, педагогів-практиків, як В. Андрієвська, В. Биков, Л. Білоусова, М. Кадемія, В. Кремень, Н. Морзе, Н. Олефіренко, Л. Остапенко, А. Пилипчук, Н. Пономарьова, О. Співаковський, О. Спірін, А. Яцишин та ін. Серед сучасних досліджень науковий інтерес становлять праці В. Бондаренко, К. Гавриленко, Л. Галій, А. Голуб, С. Колебошин, М. Коротецької, В. Кухаренко, В. Левчук, Н. Науменко, С. Семерікова, Н. Хомуцької, О. Чалий, О. Чекал та інших, присвячені переходу на екстрене дистанційне навчання, організації ефективного онлайн-навчання, реалізації змішаного навчання, створенню електро-

нно-комунікаційного середовища тощо. Авторами зазначається, що сьогодні надзвичайне віддалене навчання сприяло посиленню викликів, які стоять перед закладами освіти України. Потреба в нових підходах до навчання з обмеженням кількості аудиторних занять залишається проблемним питанням для значної частини освітньої спільноти. Вирішення цих питань неможливе без широкомасштабного впровадження цифрових технологій, ґрунтовних змін у підходах до організації навчання в закладах освіти та в кожній дисципліні, зокрема мережними технологіями [2; 4–6].

Мета статті — визначити мережні технології, що доцільно використовувати в практиці освітньої підготовки та перепідготовки військових лікарів.

Створення ІКТ-орієнтовного освітнього простору підготовки та перепідготовки військових лікарів засобами мережних технологій є складним та багатоетапним процесом. Як зазначив В. Биков [3], новітні технології надають змоги суттєво розширити потенційний простір освітнього середовища, забезпечити формування та ефективне функціонування ІКТ-орієнтовного освітнього простору, в межах якого учасники освітнього процесу, завдяки його відкритості, самостійно здобувають потрібні дані/відомості (у зручному темпі, незалежно від місця перебування); користуються

необмеженими інформаційними ресурсами (зміст яких динамічно оновлюється) та потужним дидактичним функціоналом персональних ІТ-пристроїв (наприклад, використання спеціалізованих додатків, що надає змоги структурувати освітній процес та урізноманітнити його через зміну форматів тощо). Створення відкритого ІКТ-орієнтованого освітнього простору є якісно новим етапом у підготовці та перепідготовці військових лікарів. Мова йде про використання мережних технологій, зокрема [1; 3; 7; 8]:

1. *Мережні технології організації віддаленого навчання.* Наприклад, модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище Moodle (англ. *Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment*) надає змоги легко створювати дистанційні курси та управляти ним (створювати віртуальні групи; контролювати доступ користувачів до завдань в межах групи; використовувати часові обмеження виконання завдань тощо).

2. *Науково-освітні соціальні мережі.* Використання таких мереж суттєво розширює можливості тих, хто навчається, зокрема, щодо обміну клінічним досвідом і знаннями, аналізу унікальних медичних випадків, перегляду наукових праць, встановлення нових професійних контактів (коло користувачів не обмежується виключно територією країни проживання) і багато іншого. Наприклад, медична соціальна мережа «МедАккаунт» об'єднала понад 5000 лікарів різних спеціальностей, які в межах мережі мають змогу ділитися особистими досягненнями, корисними ресурсами, посиланнями; збирати онлайн-консиліуми тощо. Так, у разі необхідності скликати онлайн-консиліум користувач мережі описує клінічний випадок, який потребує розгляду; додає фото (у раз потреби) й оголошує скликання консиліуму. Запит надходить спеціалістам, які мають відповідний до клінічного випадку фах.

Звернемо увагу, що у нагоді можуть стати й такі науково-освітні соціальні мережі як, наприклад:

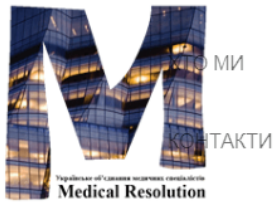
- соціальна мережа для співпраці вчених Academia.edu;
- європейська соціальна професійна медична мережа Among Doctors (рис. 1);
- платформа для лікарів, яка об'єднує соціальну мережу і медичний журнал DailyRounds тощо.

Рис. 1. Соціальна професійна медична мережа Among Doctors

3. *Мережні технології підтримки підготовки та перепідготовки військових лікарів.* Важливою складовою підготовки та перепідготовки військових лікарів є участь фахівців у роботі Інтернет-конференцій, вебінарів, професійних семінарів, майстер-класів тощо. Мережний характер участі в наукових заходах, з одного боку, не вимагає фізичної присутності його учасників в аудиторії, з іншого — максимально наближає до безпосередньої взаємодії, оскільки надає змоги учасникам наукових заходів вести діалог в режимі реального часу. Наприклад, на сайті «Онлайн-школа для медиків» (<https://medresolution.com.ua/onlajn-shkola/>) розміщено добірку відеозаписів онлайн-лекцій, курсів, конференцій, тренінгів, майстер-класів для того, щоб лікарі мали змогу підвищити свій фаховий рівень у зручний час, зручному ритмі; за напрямом, який є актуальним (рис. 2).

У цьому ракурсі на особливу увагу заслуговують сервіси для організації онлайн-конференцій, семінарів, майстер-

Майстер клас УЛЬТРАЗВУК ЛЕГЕНІВ

План курсу

Уляна Ковалко

✓ Частина 1

- Анатомія та фізіологія легень, плеври, середостіння.
- Технічні особливості УЗД грудної клітки.
- Методи, зони, та класичні протоколи обстеження легень.
- Ультразвукові артефакти.

✓ Частина 2

- УЗД картина легень та плеври в нормі.
- УЗД картина при захворюваннях легень.
- Легенева артерія та праві відділи серця в нормі та при патології.
- Особливості УЗ картини при COVID-19

Лікар УЗД вищої категорії Львівського обласного кардіологічного центру. Закінчила ЛДМУ ім. Данила Галицького, м. Львів. Спеціалізацію з УЗД здобула у Національній медичній академії післядипломної освіти ім. Шупика, м. Київ. Магістр державного управління (Національна академія державного управління при Президентові України).

Учасник міжнародних стажувань: Instytut Onkologii im. Marii Skłodowskiej-Curie – Варшава (Польща); Heinrich Böll Foundation – Кіль та Гамбург (Німеччина); ВАМС «Альтернатива – В» та фонд ім. Г. Бейля – проект «Україна, Білорусь, Європейський союз» – Люблін (Польща); Пройшла стажування на робочому місці в центрі дитячої кардіології та кардіохірургії МОЗ України – (Київ). Випускник тренінгових програм з ультразвукової діагностики Віденського медичного університету (Medical University of Vienna).

Член European Society of Cardiology, American Cancer Society.

Тренер в рамках спільних програм ЛОМЦП та Львівської обласної ради.

Рис. 2. Майстер-клас “Ультразвук легенів”

класів, зокрема Zoom, Skype, G Suite Hangouts (Meet). Платформи дозволяють організувати зустрічі для різної кількості користувачів; вести запис події з метою подальшого використання; за необхідності здійснювати демонстрацію екрана (презентація матеріалів); вести чат в реальному часі тощо. Крім того, до мережних технологій підтримки підготовки та перепідготовки військових лікарів також відносимо різні інструменти онлайн-трансляцій, наприклад, онлайн-дошки й інші технології WEB 2.0. Корисними можуть стати такі ресурси як віртуальні інтерактивні дошки Padlet, Trello. Зокрема, віртуальна дошка Trello (<https://trello.com/>) — інструмент для організації спільної роботи групи, який містить перелік подій, навчальних завдань, навчальних матеріалів з якими працює група. Усі оновлення відбуваються в реальному часі: коментарі для миттєвого

зворотного зв'язку, завантаження файлів з комп'ютера тощо.

4. *Цифрові бібліотеки.* З розвитком глобальної мережі Інтернет вільний доступ до інформації в наукових центрах світу, бібліотеках створив реальні умови відкритого доступу до потужної добірки цифрових навчальних матеріалів. Водночас, такі цифрові бібліотеки пропонують й каталог світових інформаційних ресурсів, наприклад, як на сайті Національної наукової медичної бібліотеки України (<https://library.gov.ua/>).

Застосування мережних технологій є достатньою умовою для створення відкритого ІКТ-орієнтованого освітнього простору підготовки та перепідготовки військових лікарів, з одного боку. З іншого — передбачає дотримання фахівцями погоджених правил поведінки онлайн, зокрема [1]: розуміння відмінності між публічним онлайн-простором і особистим; уміння аналізувати

змістовну сутність інформації (текстової, аудіо/відео, графічної), яка орієнтована на публічне поширення, а яка є суто особистою; уміння критично оцінювати інформацію перед публікуванням, орієнтація на конструктивну (позитивну) “присутність” в мережі; розуміння того, що будь-яка онлайн-дія (поширення інформації, наприклад про пацієнта) може мати публічний фідбек; розуміння того, що сьогодні мережевий імідж — це ще й власна репутація.

Таким чином, уведення воєнного стану в країні й вимушене надзвичайне віддалене навчання стали викликом для всіх учасників освітнього процесу. Водночас, організація ІКТ-орієнтованого освітнього простору підготовки та перепідготовки військових лікарів надає змоги підтримати якісне навчання з використанням мережних технологій незалежно від зовнішніх критичних обставин.

Література

1. *Андрієвська В. М.* Теоретичні і методичні засади підготовки майбутнього вчителя початкової школи до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності : дис. ... д-ра пед. наук : 015 — професійна освіта (за спеціалізаціями). Харків, 2019. 580 с.

2. *Андрієвська В. М., Коротецька М. Ю.* Особливості впровадження змішаного навчання в освітній процес основної школи // Науково-дослідна робота

студентів як чинник удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя: зб. наук. пр. / редкол.: Л.І. Білоусова та ін. Харків, 2020. Вип.19. 133 с. ISBN 978-617-7188-30-7

3. *Биков В. Ю.* Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. Київ : Атіка, 2008. 684 с.

4. *Дзьобань О.* Інформаційно-освітнє середовище: до проблеми концептуалізації феномену // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». 2013. № 3 (17). С. 3–11.

5. *Кухаренко В.М., Бондаренко В.В.* Екстрене дистанційне навчання в Україні: монографія. Харків : Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. 409 с.

6. *Рекомендації* щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishchastvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanenanavchannia-bookletspreads-2.pdf>.

7. *Хомутецька Н., Голуб А.* Впровадження дистанційного навчання для перепідготовки та підвищення кваліфікації військових провізорів. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/MNK_171.pdf.

8. *Яцишин А.* Мережні технології відкритої освіти як важлива складова інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів // Освіта та розвиток обдарованої особистості. 2015. № 1 (44). С. 22–27.

20.08.2022

Відомості про автора:

Галкіна Тетяна Михайлівна — викладач кафедри військової терапії Української військово-медичної академії; здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти; Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди; Харків, Україна; email: nata18575@ukr.net

Формування інтернет-культури майбутнього викладача музичного мистецтва в освітньому середовищі ЗВО

Світлана Доценко,
Чжоу Ань

Сьогодні Інтернет є невід'ємною частиною повсякденного життя та необхідною умовою працевлаштування та успішної кар'єри. Інтернет-культура, яка має свої особливості, змінює та впливає на ідеологію, модель поведінки та моральну концепцію сучасних здобувачів освіти та має великий вплив на ідеологічну та політичну освіту. Інтернет-культурне середовище також є важливою складовою ідеологічної та політичної діяльності студентів. У зв'язку з популяризацією Інтернету формується та стає необхідною формування культурного стилю мережевого спілкування. Здобувачі освіти, як важливі учасники та розповсюджувачі Інтернет-культури, не тільки поширюють культуру, але також знаходиться під її впливом [1]. Тому метою статті є дослідження поняття «Інтернет-культура» та визначення позитивних та негативних її впливів на ціннісні орієнтири здобувачів освіти, зокрема майбутніх викладачів музичного мистецтва.

Методологічну основу дослідження становлять концепції особистісно-орієнтовного, діяльнісного, системного, аксіологічного та практико-орієнтовного підходів (В. Беспалько, І. Бех, Н. Бібік, І. Гавриш, О. Глузман, В. Гриньова, В. Євдокимов, В. Лозова, О. Овчарук, С. Пехота, І. Прокопенко, Г. Селевко, С. Сисоєва та інші). Теоретичну основу набули праці,

які розглядають проблему впливу соціокультурного середовища на особистість (С. Гершунский, В. Сластьонін та інші); теорії інформатизації освіти (Л. Білосова, В. Биков, А. Гуржій, М. Жалдак, О. Колгатін, В. Кухаренко, В. Луговий, В. Олійник, С. Раков, О. Спирін та інші); основи соціологічних та філософських досліджень феномена нових інформаційних технологій (В. Андрущенко; С. Клепко, М. Култаєва, С. Полат та інші); теорії формування інформаційної культури (В. Бизюк, О. Федосова, О. Харунжева та інші); соціально-педагогічні ідеї інформатизації суспільства закордонними науковцями (G. Anthes, D. Boyd, N. Ellison та інші).

Інтернет є базовою інфраструктурою інформаційного суспільства не лише як канал розповсюдження інформації, але і як унікальний простір, який поєднує інформацію та комунікацію. Специфічними властивостями мережевої структури є мультимедійність, інтерактивність та гіпертекстуальність. Мультимедійність передбачає можливість розповсюдження за допомогою стандартних та доступних більшості користувачів засобів інформації у вигляді тексту, зображень, аудіо- та відеозаписів. При цьому в межах однієї інтернет-сторінки можуть поєднуватися всі види подання інформації. Інтерактивність окреслює можливість активної взаємодії будь-якого користу-

вача з іншими суб'єктами комунікації, від прямого спілкування з ними та прямого впливу на зміст інтернет-ресурсу до можливості зворотного зв'язку з виробником інформації або (принаймні) можливості у кожний момент самостійно обирати це джерело інформації. Гіпертекстуальність надає принципово нові можливості споживання інформації, коли користувач здатний самостійно визначити рівень подання цієї інформації відповідно даній темі. Гіпертекстуальність — це і принцип пошуку за ключовими словами.

Аналіз досліджень [1, 2, 4, 5, 7, 9] свідчить, що вивчення поняття «інтернет-культури» протягом останніх п'ятнадцяти років займаються в основному імпліцитно, як правило, не визначаючи це поняття як предмет дослідження. Зазначимо, що поняття «Інтернет-культура» досі не є чітко сформульованим та чітко не визначено його зміст. Наукові роботи, що аналізують це явище експліцитно, також не наводять чітких визначень. Науковці визначають «Інтернет-культуру» як педагогічну проблему та виокремлюють три її аспекти: 1) вміння успішно та цілеспрямовано опанувати нові технології та програмні продукти з метою пошуку, спілкування та використання інформації, що надається мережею Інтернет; 2) вміння використовувати можливості мережі Інтернет для налагодження та підтримки контактів із віддаленими користувачами мережі в рамках своєї професійної діяльності; 3) вміння використовувати ресурси Інтернету в процесі навчання та самонавчання [2, 7].

Досліджуючи семантику вебдизайну Інтернет-культури, її визначають як систему цінностей, естетичних норм, традицій, систему знаків та символів, культуру обміну та зберігання інформації, культуру взаємодії користувачів. Дослідники визначають це поняття через призму родового поняття «культура», яке, як відомо, також є багатограним та неоднозначним. Так, Т. Сидоренко серед цінностей у цифровому просторі виокремлює кліп-культуру, екранну культуру,

інтернет-культуру, культуру віртуального спілкування, культуру комп'ютерних ігор, науково-цифрову культуру [8].

Велике значення має визначення взаємозв'язку Інтернету та культури, а саме: 1) Інтернет — засіб зберігання та передачі великої кількості продуктів людської творчості, їх збереження; 2) Інтернет відображає динаміку культури, її процеси та інновації; 3) Інтернет є культурним феноменом, що постійно розвивається. Це ускладнює визначення досліджуваного поняття. Таким чином, «Інтернет-культура» в залежності від аспектів дослідження може бути визначена як: 1) сукупність усіх досягнень людства, які розміщені в Інтернеті («трансляція» культури в Інтернеті); 2) сукупність усіх культурних дій та змін, які відображені та відбуваються в Інтернет-середовищі, але нею не обмежені; 3) динамічний тип культури, що обумовлений розвитком Інтернету в його технологічному та соціальному аспектах [9]. Ми визначаємо Інтернет-культуру як уміння якісно та цілеспрямовано опанувати інтернет-ресурси та програмні продукти з метою пошуку, узагальнення та використання інформації, яка надається в Інтернеті. Щодо Інтернет-культури педагога (майбутнього викладача) та її розглядають у загальнокультурному контексті (опанування основними навичками роботи з комп'ютерними мережами та використання їх у повсякденному житті) та у професійному (передача знань та розвиток Інтернет-культури в межах свого предмета) [3].

У роботі викладача музичного мистецтва прослідковується два компоненти Інтернет-культури: комунікативний та операційно-технологічний. Комунікативний компонент включає вміння знаходити потрібну достовірну інформацію, опанувати засобами комунікації, які надаються в Інтернеті для організації ефективної професійної діяльності; знання етики мережевого спілкування та законодавчої бази використання інтернет-ресурсів. До операційно-технологічного компонента

**Етапи формування Інтернет-культури майбутнього викладача
музичного мистецтва в освітньому середовищі ЗВО**

Параметри	Етапи формування
	<i>I етап. Користувацький</i>
Мета	Формування когнітивно-інструментальної складової
Зміст	Навчально-предметна сфера дисципліни «Інноваційна педагогіка»
Методи та форми організації навчальної діяльності	Традиційні, мультимедійні, інтерактивні лекції, практичні заняття, самостійна робота, вебінари, практикум щодо опанування засобами ІКТ тощо
Засоби	Навчально-професійні ситуації, які спрямовані на пріоритетне формування когнітивно-операційного та інструментально-діяльнісного компонентів Інтернет-культури майбутнього викладача
Програмовані результати (когнітивний аспект)	Опанування інформаційно-технологічним інструментарієм та на його основі — технологією навчальної діяльності; засобів отримання, перетворення, представлення та інтерпретації інформації
Програмовані результати (особистісний аспект)	Усвідомлення цілей інформаційної діяльності та ідентифікація поля своїх можливостей у інформаційному середовищі; рефлексія поєднання цілей інформаційної діяльності та наявних ресурсів, їх можливості під час визначення певних завдань
	<i>II етап. Професійно-педагогічний</i>
Мета	Формування професійно-педагогічної спрямованості Інтернет-культури майбутнього викладача
Зміст	Навчально-професійна сфера дисципліни «Інноваційна педагогіка»
Методи та форми організації навчальної діяльності	Навчально-наукові дискусії, метод портфоліо, метод проектів, практикум щодо опанування засобами ІКТ тощо
Засоби	Навчально-професійні ситуації, які спрямовані на пріоритетне формування професійно-педагогічного компонента Інтернет-культури майбутнього викладача
Програмовані результати (когнітивний аспект)	Опанування основ комп'ютерної дидактики, методів організації професійної діяльності в умовах інформатизації освіти, способів організації та функціонування інформаційно-освітнього середовища
Програмовані результати (особистісний аспект)	Усвідомлення цілей та ідентифікація поля своїх можливостей у здійсненні інформаційної діяльності в професійно-педагогічній діяльності; рефлексія поєднання цілей інформаційної діяльності та наявних ресурсів, їх можливості під час визначення певних завдань; розвитку особистісних якостей креативності, комунікабельності, гуманного відношення до дитини.
	<i>III етап. Світоглядний</i>
Мета	Формування світоглядної складової інформаційної культури майбутнього викладача
Зміст	Соціокультурна сфера дисципліни «Інноваційна педагогіка»
Методи та форми організації навчальної діяльності	Лабораторно-практичні заняття, самостійна та проектна робота, дискусії, майстер-класи, портфоліо, кейс-технології, дебати тощо
Засоби	Навчально-професійні ситуації, які спрямовані на пріоритетне формування комунікативного та ціннісно-сміслового компонентів Інтернет-культури майбутнього викладача
Програмовані результати (когнітивний аспект)	Опанування системно-інформаційними основами сучасного світорозуміння, системно-інформаційного підходу як методу наукового пізнання
Програмовані результати (особистісний аспект)	Формування методології, власної позиції та стиля в реалізації майбутнім педагогом інформаційної діяльності; засобів та результатів інформаційної діяльності; розвиток особистого досвіду креативності, комунікабельності, толерантності, мобільності, гнучкості та адаптивності

віднесено вміння опанувати програмними продуктами, які використовують для доступу в Інтернет; здатність працювати з пошуковими системами для знаходження інформації в Інтернеті; вміння користуватися електронною поштою та сервісами для організації онлайн-зв'язку; знання правил безпечного користування Інтернетом тощо. Для формування Інтернет-культури майбутнього викладача музичного мистецтва в освітньому середовищі ЗВО визначено наступні етапи: користувачський, професійно-педагогічний та світоглядний (таблиця).

Для реалізації зазначених етапів в освітній процес впроваджено викладання навчальної дисципліни «Інноваційна педагогіка» для магістрів середньої освіти «Музичне мистецтво». Метою вивчення навчальної дисципліни є підготовка магістрів до викладацької, інформаційної, медіаосвітньої та управлінської діяльності у ЗВО, формування їхньої професійно-педагогічної компетентності та розвиток науково-дослідних умінь [6].

Проблемі формування Інтернет-культури присвячено четвертий модуль цієї дисципліни «Кібербезпека в освіті». Він складається зі змістового модуля «Основи інформаційної безпеки в освіті», який поділено на дві теми.

Тема 1. Засоби кібербезпеки як складова професійної підготовки майбутнього викладача. Зміст і основні завдання інформаційної безпеки. Поняття про компетенції з питань інформаційної та/або кібербезпеки. Закони про кібербезпеку України. Організаційно-методичні засади формування глобальної культури кібербезпеки. Засоби безпечної роботи в Інтернеті. Комунікаційна безпека. Спам. Достовірність інформації, що використовується в освітньому процесі. Особливості захисту даних та конфіденційності в соціальних мережах. Протидія впливу в соціальних мережах.

Тема 2. Організаційно-методичні засади безпечного навчального середовища закладу освіти. Загальні питання цифрової освіти щодо засобів безпечного

навчального середовища закладу освіти. Організаційно-методичні засади безпечного середовища закладу освіти щодо реалізації e-learning та дистанційного навчання. Засоби захисту конфіденційності суб'єктів навчального процесу. Особливості розв'язання проблем безпечного користування мобільними пристроями. Відкрита освіта та особливості віртуальної мобільності. Організаційно-методичні засади користування відкритими освітніми ресурсами.

На заняттях студенти знайомляться з розв'язанням проблем щодо безпечного навчального середовища закладу освіти, реалізації моделей e-learning та дистанційного навчання, нейтралізації загроз щодо підтримки конфіденційності суб'єктів навчального процесу. Визначають особливості формування цифрової компетентності освітян тощо.

Результати вивчення навчальної дисципліни свідчать про позитивні зміни сформованості рівнів розвитку Інтернет-культури майбутніх викладачів. Вимірювання рівнів проводилося за допомогою тесту «Кіберняні» на платформі «Цифрова освіта» [10]. Дані, що були отримані, підтвердили позитивну динаміку рівнів розвитку Інтернет-культури магістрів. Зокрема на 17,8 % збільшилася кількість студентів на високому рівні, на 28,5 % — на середньому рівні.

Під час дослідження феномена Інтернет-культури майбутнього викладача музичного мистецтва визначено наступні проблеми:

1. Формування системи інформаційних понять, які забезпечують загальне та спеціальне орієнтування педагогів у навколишньому інформаційному середовищі.

2. Вміння педагога здійснювати інформаційну діяльність, тобто адекватно формулювати свої інформаційні потреби та запити, володіти навичками оптимізованого інформаційного пошуку та аналізу інформаційних джерел, якісно обробляти інформацію, комікувати з аудиторією тощо.

3. Готовність педагога до постійної самоосвіти у сфері Інтернет-технологій та ефективного використання електронних джерел інформації.

4. Свідоме регулювання власною поведінкою в мережі відповідно визначених суспільством моральних та правових норм та з урахуванням специфіки викладацької діяльності та мережевого етикету.

Таким чином, в умовах інтенсифікації використання Інтернету в освітньому середовищі гостро постає питання формування Інтернет-культури педагогічних кадрів, яка сприяє всебічному розвитку інтелектуального та креативного потенціалу молоді, налагодженню конструктивних та міцних комунікацій з аудиторією.

Література

1. *Дмитрієв О.* Диджитал: Словник. ua (онлайн). Портал української мови та культури. 2011. URL : <https://www.slovnuk.ua> (дата звернення: 17.03.2021).

2. *Доценко С. О.* Досвід організації дистанційного навчання в Китаї // Педагогічний альманах. URL: <https://doi.org/10.37915/ra.vi47.145> (дата звернення: 10.03.2022).

3. Закон України «Про вищу освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення 05.03.2022)

4. *Запорожцева Л. Є.* Цифровий вимір масової культури як середовище конструювання міфології. Київ : Києво-Могилянська академія. 2014. Вип. 55. С. 48–54.

5. *Кухаренко В. М.* Тьютор дистанційного та змішаного навчання : посібник. Київ : Міленіум, 2019. 307 с.

6. *Освітня* програма «Музичне мистецтво в закладах освіти» URL : http://smc.hnpu.edu.ua/files/Osv%D1%96tn%D1%96_programi/Osvitni_programu_magistr/2021_rik/Muzychne_mystetstvo_v_zakladakh_osvity.pdf (дата звернення 05.03.2022)

7. *Поясок Т., Беспарточна О.* Формування культури інтернет-комунікації у майбутніх економістів // Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського. 2019. Т. 2. С. 11–16.

8. *Сидоренко Т.* Педагогічна культура майбутнього вчителя музичного мистецтва в дигітальному просторі // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, (197), 162-165. URL : <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2021-1-197-162-165> (дата звернення 05.03.2022)

9. *Технології* дистанційного навчання: методологія створення та супроводу навчальних курсів : навч. посіб. / А.І. Прокопенко та ін. Харків. : 2019. 81 с.

10. *Цифрова освіта.* Кіберняні. URL : <https://osvita.diia.gov.ua/courses/cybernanny> (дата звернення 05.03.2022)

11. *Яковлев О. В.* Цифрові виміри трансформації музичної культури кінця ХХ — початку ХХІ століття // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2019. № 1. С. 273–276.

22.06.2022

Відомості про авторів:

Доценко Світлана Олексіївна — доктор педагогічних наук, доцент, завідувачка кафедри інформаційних технологій; Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди; Харків, Україна; email: svetlana.dotsenko@hnpu.edu.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4501-9130>; Scopus Author ID: 57222624018; Google Scholar https://scholar.google.com.ua/citations?user=MCucR_oAAAAJ&hl=uk

Чжоу Ань — здобувачка першого року навчання третього освітньо-наукового рівня вищої освіти кафедри освітології та інноваційної педагогіки; Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, Харків, Україна; email: zhou.hnpu@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3212-4596>; Google Scholar <https://is.gd/fqKc72>

УДК 378.124(477.54)

DOI:10.30837/nc.2022.3.42

Економічна школа І.Ф. Прокопенка

*Вікторія Соляр,
Любов Радченко*

«Для університету... наукові школи — це його золотий фонд, гордість та найвизначніше надбання» — цитуємо, наслідуємо й зберігаємо зв'язок цінної творчої спадщини педагога-економіста академіка І.Ф. Прокопенка, надбавь його економічної школи у спадкоємності кращих наукових традицій між різними генераціями дослідників та наукових пошуків сучасників-послідовників [1, с.4]. Економічна школа Прокопенка — це яскравий приклад корпоративної форми організації наукової діяльності викладачів, вчителів, вчених, економістів-практиків, у якій дослідники об'єдналися на основі новітньої дослідницької програми навколо визнаного лідера, яким був Іван Федорович. Під його керівництвом створено наукову школу економічної освіти і виховання школярів, інтенсифікації навчальної діяльності студентів, упровадження нових педагогічних технологій, методологічного та дидактичного забезпечення курсів з економіки.

Професійний шлях І.Ф. Прокопенка як науковця-економіста розпочато у далекому 1965 році на посаді викладача,

доцента (1975 рік) та завідувача (1973–1980 роки) кафедри політичної економії Харківського юридичного інституту (нині Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого). З 1970 по 1973 рік Прокопенко І.Ф. — аспірант кафедри політичної економії Харківського державного університету імені О.М. Горького (нині Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна). По закінченні аспірантури у 1973 році Івану Федоровичу було присуджено науковий ступінь кандидата економічних наук за результатами захисту кандидатської дисертації на тему «Економічні закономірності управління суспільним виробництвом»[3, с.7].

Інституційне оформлення наукової школи економіки й економічної освіти відбувалося у 1980-х роках і знаменувалося призначенням Івана Федоровича Прокопенка на посаду ректора тоді ще Харківського державного педагогічного інституту (нині Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди), а також професором (1985 рік), завідувачем кафедри економічної теорії, яку було утворено на

базі загально-університетської кафедри політичної економії (назва до 1991 року).

І.Ф. Прокопенко зробив значний внесок у розвиток кафедри економічної теорії, яку очолював понад 30 років (1984–2015 роки), саме під його талановитим керівництвом була створена сучасна економічна школа з оригінальним поглядом на змістовні й перспективні проблеми економічної теорії й освіти. Фундатор обґрунтував доцільність формування економічних знань, економічної культури у студентів та учнів шляхом упровадження в шкільні програми навчальних інноваційних предметів в сучасних умовах господарювання; розробив наукову концепцію багаторівневої загально-педагогічної підготовки фахівців за всіма освітніми рівнями зі спеціальності «Економічна теорія»; впровадив в освітній процес новаторську технологію економічної освіти учнів і студентів.

Наукова діяльність засновника економічної школи зосередилася на методології економічної освіти, економічній теорії з питань трансформаційної економіки, історії економічної думки, розробці програм і стандартів з економічної освіти, інноваційних педагогічних технологіях для підготовки сучасного вчителя. Розробив авторську концепцію інтенсифікації навчальної діяльності студентів та варіанти нових педагогічних технологій, альтернативних до традиційних технологій навчання. Нові технології навчання привернули увагу педагогічної громадськості й поширилися в багатьох закладах вищої освіти України та за її межами, у зв'язку з чим І.Ф. Прокопенко був удостоєний першої премії НАПН України (1996 рік).

Поєднання далекоглядності, актуальних ідей та своєчасності прийнятих рішень, прогресивності й відповідальності, а з іншого боку толерантність, доброта і чуйність дозволили Прокопенку І.Ф. згуртувати на той час команду однодумців, об'єднати спільні цілі та наукові інтереси. В атмосфері довіри, взаєморозуміння, поваги й авторитету колектив наукової школи та кафедри пройшов хоч і складний, але цікавий і продуктивний шлях.

Кафедра економічної теорії, як особлива форма інтелектуального об'єднання вчених, підготовки науково-педагогічних кадрів, наукового співробітництва, стала динамічною одиницею економічної науки. Формування в Україні ринкових відносин потребувало значного підвищення економічної культури та свідомості, вимагало якісно нового підходу до підготовки фахівців-економістів із сучасним світоглядом, професійними знаннями інноваційного характеру, вміннями їх практичного використання при розв'язанні соціально-економічних проблем на базі постійної самоосвіти. Проривом того часу стала реалізація ідеї ректора Прокопенка І.Ф. відкрити нову економічну спеціальність та створити економічний факультет. У 1994 році у складі Інституту економіки та права — структурного підрозділу університету — було засновано економічний факультет, який одним із перших у педагогічних навчальних закладах України започаткував підготовку вчителів-економістів, менеджерів освіти.

Відповідно до тогочасного законодавства та Національної Доктрини розвитку освіти України, Концепції розвитку економічної освіти у вищих навчальних закладах економічні знання були визнані як необхідний елемент загальної культури людини, а економічна теорія стала обов'язковою дисципліною у навчальних закладах усіх типів та рівнів. Вводилися обов'язкові навчальні дисципліни «Основи економічних знань», «Основи підприємництва» та ін., започатковувалися нові ліцеї та коледжі економічного спрямування. У всіх школах економічна теорія стала обов'язковою дисципліною, що зажадало фахівців відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня.

Реалізація програми економічної освіти в Україні була покладена не лише безпосередньо на економістів, а й на викладачів економічних дисциплін. Підготовка таких фахівців стала основним завданням діяльності економічного факультету ХДПУ імені Г.С.Сковороди. На вирішення

проблем якісної фахової підготовки висококваліфікованих економістів-викладачів економічних дисциплін була зорієнтована система навчання та виховання на економічному факультеті.

Фахівцями факультету було обґрунтовано значення та зміст економічної освіти в системі підготовки сучасної молоді до самостійного життя в складних економічних умовах, сформульовано основні компоненти змісту економічної освіти в загальноосвітніх і вищих навчальних закладах, визначено оптимальні способи їх засвоєння, розроблено засади науково-методичного забезпечення процесу економічної освіти. Теоретична й практична методологія Прокопенка І.Ф. з даного кола проблем оформилася у докторську дисертацію «Теоретичні та методичні основи економічної освіти в загальноосвітніх і професійних навчальних закладах» (1996 рік), у якій дослідник експериментально перевіряв й обґрунтував умови реалізації концепції економічної освіти, визначив критерії відбору її змісту, репрезентував систему науково-методичного забезпечення процесу економічної освіти у загальноосвітніх та професійних навчальних закладах.

Провідні професори та доценти кафедри пройшли стажування за програмою Національної Ради з економічної освіти США (1995 — 1996 роки) і, отримавши сертифікати тренерів-учителів економіки, почали здійснювати перепідготовку вчителів для викладання економіки в школі. Головним завданням кафедри стало підготувати фахівця з економічної теорії, який би був здатний успішно працювати як викладачем економічних дисциплін у закладах освіти, так і бути компетентним аналітиком міжнародного рівня, фахівцем чи керівником у різних секторах та галузях національної економіки.

Прокопенко І.Ф. також ініціював проведення на базі економічного факультету міжнародних науково-практичних конференцій «Школа і підготовка учнівської молоді до життя та діяльності в умовах

ринку» [5]. Одним із практичних наслідків цих наукових форумів стало утворення Всеукраїнської асоціації викладачів економіки. Головою її координаційної ради було обрано І.Ф. Прокопенка. Особисто ним була розроблена програма з економіки для загальноосвітніх навчальних закладів суспільно-гуманітарного профілю навчання [1, с.95–96].

Факультет і кафедра пройшли прогресивний шлях плідної цікавої роботи з талановитими студентами — успішними випускниками. Досвід підготовки фахівців спеціальності «Економіка» («Економічна теорія») за освітніми ступенями «бакалавр», «магістр» та освітньо-кваліфікаційним рівнем «спеціаліст» денної та заочної форм навчання наближається до 30 років. У доробку викладачів-економістів численні монографічні й науково-методичні видання з економічних питань, організації освітнього процесу здобувачів, практичної підготовки, написання та захисту курсових, дипломних, магістерських робіт з економічної теорії, підготовки до підсумкової атестації.

Під керівництвом І.Ф. Прокопенка авторські колективи підготували та видали значну кількість підручників, навчальних посібників нового покоління з економічних дисциплін для закладів освіти різних рівнів. У 1995 році Прокопенко І.Ф. вперше в Україні став автором експериментального підручника з основ економіки для загальноосвітньої школи «Людина у світі економіки та бізнесу», в якому представив новий варіант поєднання класичного курсу основ економічної теорії з курсом «Основи ринкової економіки та підприємництва». Також варто вказати на такі видання як: «Основи економіки. Елементарна мікроекономіка. 10 клас» та «Основи економіки. Елементарна макроекономіка. 11 клас» (1999), «Розв'язання задач з економічним змістом засобами пакету «Derive»» (2000), «Аналіз системи господарювання підприємства» (2003), «Курс економічного аналізу» (2004), «Комп'ютеризація економічного аналізу (теорія, практика)» (2005), «Аналіз фінансово-господарської діяль-

ності підприємств із застосуванням ПК» (2006), «Методика та методологія економічного аналізу» (2007), «Курс економічної теорії» (2007), «Шкільний курс економіки» (2008), «Основи банківської справи» (2011), «Бухгалтерський облік: теоретичні основи, організація та оптимізація облікових процесів» (2016), «Основні технології операцій банку» (2016), «Макроекономічний аналіз» (2017), «Основи економічної теорії» (2017), «Економічна діагностика» (2017), «Пріоритетні напрями розвитку національної економіки України в контексті глобалізаційних викликів» (2018), «Соціально-економічні умови інноваційного розвитку національної економіки України» (2018), «Педагогічні технології в підготовці вчителів» (2018), «Кредит в умовах модернізації діяльності банків» (2019), «Інноваційні методи викладання економічних дисциплін та їх використання в процесі підготовки бакалаврів і магістрів з економіки» (2019), «Аналітична економіка та макроекономічна політика» (2019), «Курс мікроекономіки. (2019), «Міжнародні економічні відносини: бакалаврський курс» (2020), Економіка, управління та право: освітньо-професійна траєкторія навчання» (2020), «Регіональна економіка: тренінг-курс» (2021), «Антикризове регулювання та стимулювання інноваційного розвитку національної економіки в умовах глобальних дисбалансів» (2022) та інші. Розроблені монографії, підручники, науково-методичні посібники та рекомендації для викладачів, вчителів, здобувачів стали джерелом організації сучасного процесу економічної освіти. Напрацювання науковців ураховані при розробці Державного стандарту загальноосвітньої школи з економіки, Концепції змісту економічної освіти в загальноосвітній школі України. Розроблена і рекомендована для використання навчальна програма з економіки для загальноосвітніх навчальних закладів суспільно-гуманітарного профілю навчання.

За роки існування економічної школи науково-дослідну діяльність у її межах здійснювали досвідчені викладачі вищої

школи, визнані науковці, завдяки зусиллям яких виховано когорту талановитої молоді, яка успішно продовжує розвідки в системі економічної науки. Основу науково-педагогічного складу інтелектуального об'єднання склали кандидати економічних наук, професори, доценти Гузенко Г.М., Ганін В.І., Кадеєва І.В., Медведєва О.В., Олійник О.В., Радченко Л.П., Слободчук М.С., Сідельнікова І.В., Шиловцева Н.В., Шкодїна Л.Г. та нове поповнення науковців-випускників економічного факультету (Гончаров Д.О., Гура А.О., Гуцан Т.Г., Зеленько О.О., Ночвіна І.О., Олійник Ю.О., Поплавський М.В., Рядинська І.А., Соляр В.В., Топчій А.С. та ін.).

Важливою формою організації наукової діяльності дослідників Школи є підготовка нових кадрів, оскільки ця діяльність припускає «виробництво» не тільки наукових ідей, а й учених, без чого неможливе саме існування науки як соціально-історичної системи [1, с.5]. Оновлення та якісне покращення складу науково-педагогічних працівників — це один з найголовніших чинників успішного виконання дослідницьких проектів різних рівнів. Під керівництвом І.Ф. Прокопенка підготовлено та захищено 14 докторських та 23 кандидатських дисертацій з проблем освіти, у тому числі економічної (Подберезський М.К., Сисоєва С.О., Штефан Л.А., Грама Н.Г., Микитюк О.М., Дзундза А.І., Гризун Л.Е., Падалка О.С., Губа А.В., Довженко Т.О., Юр'єва К. А., Пономарьова Н.О., Мкртчян О.А. та кандидатських дисертацій (Доценко О.Г., Маслов С.І., Разуменко Д.О., Чаплицька Г.В., Шпак І.О., Щербіна В.К. та ін.).

Також під його керівництвом були здійснені дослідження за держбюджетним замовленням: «Тестове оцінювання навчальних досягнень учнів і студентів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій» (2010 рік), «Впровадження в старшій профільній школі компетентнісного навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій» (2011–2012 роки), «Упровадження інноваційних технологій навчання

в загальноосвітній та вищій школі як засіб реалізації нових стандартів освіти» (2013–2014 роки) та «Універсальні навчальні дії як інноваційний засіб реалізації нових стандартів освіти» (2015 рік).

Під керівництвом представників наукової школи економіки та економічної освіти захищено більше 50-ти докторських та кандидатських дисертацій з проблематики економічної освіти та виховання, а також актуальних проблем мікро- та макроекономіки, економічної політики й державного регулювання тощо. Опубліковано монографії, підручники, навчальні посібники методичні рекомендації — більше 50, фахові статті — близько 100, у тому числі у міжнародних науково-метричних базах. Власні наукові здобутки Івана Федоровича відображені в понад 700 наукових та науково-методичних працях.

Організовано та проведено щорічні науково-практичні фахові конференції, методичні та методологічні семінари, здійснено 18 випусків фахового Збірника наукових праць ХНПУ імені Г.С. Сковороди «Економіка» за редакцією академіка І.Ф. Прокопенка. Фундатор наукової школи був також постійним членом редакційної колегії наукового видання, включеного до переліку наукових фахових видань України: «Економічна теорія: міжвідомчий науково-теоретичний журнал» (2003 — 2021 рр.), головним редактором науково-інформаційного журналу «Новий Колегіум».

Представники наукової школи продовжують активний науковий пошук, підтримуючи постійну взаємодію за угодами про співробітництво із науковцями з інших університетів, академічних, наукових установ, підприємств, наукових спільнот. Колектив успішно працює та звітує з ініціативних наукових тем «Соціально-економічні умови реалізації стратегії інноваційного розвитку економіки України» (2011–2016 рр.); «Оптимізація фінансово-господарської діяльності підприємств» (2013–2017 рр.), «Соціально-економічні умови та інноваційні чинники забезпечення економічного зростання національної економіки» (2017–2021 рр.). Представники

Школи здійснюють керівництво студентськими конкурсними науковими роботами з тем: «Нерівність у розподілі сукупних доходів населення та проблеми її вимірювання», «Проблеми та перспективи розвитку високотехнологічних галузей виробництва в Україні», «Роль технопарків у розвитку інноваційної інфраструктури національної економіки» та ін. Проводиться наукове консультування за госпдоговорами та здійснюється практичне впровадження отриманих результатів наукових досліджень: ПАТ «Харків ОНЛАЙН», ТОВ «Аркос», ТОВ «Торговий будинок «Грант», ТОВ «АГНІ ЛІМІТЕД», ТОВ «ХЕТЗ», Науково-дослідна установа «Український науково-дослідний інститут екологічних проблем» (УкрНДІЕП). Отримано 9 свідоцтв про реєстрацію авторського права на твір. Зокрема розкрито особливості державної політики щодо стабілізації основних соціально-економічних процесів у національній економіці; визначено особливості та завдання використання інструментів маркетингу в інноваційних процесах, проаналізовано ринок онлайн-освіти та її вплив на розвиток національної економіки; охарактеризовано механізми оптимізації оподаткування на мікрорівні, зокрема бюджетування як ефективного інструменту поточного планування на підприємстві; визначено роль фінансового сектору щодо забезпечення економічного зростання сучасної України; систематизовано та доведено актуальність використання методів економічної діагностики для ефективного управління та організації діяльності підприємства, а саме: визначення конкурентних позицій та культури управління, управління грошовими потоками й резервами підприємства.

Напрями сучасних наукових інтересів Школи охоплюють широкий спектр актуальних для вітчизняної економіки проблем, а саме економічні аспекти оптимізації розвитку національної освітньої системи, стимулювання ефективної діяльності промислових підприємств з інноваційними технологіями, активізація інноваційних процесів у корпоративному

секторі національної економіки, розвиток аграрного сектору національної економіки, функціонування фінансового сектору, соціальна відповідальність бізнесу в економіці інноваційного типу, аналіз впливу глобалізації на інноваційний розвиток національної економіки. Своїми стратегічними завданнями в практичній реалізації основних надбань в сучасних умовах Школа вбачає:

- удосконалення професійної підготовки вчителів економіки нової якості, які вільно володіють сучасними освітніми, інформаційними технологіями і здатні працювати в умовах нового соціального замовлення;
- забезпечення умов для отримання студентами додаткової «ринково орієнтованої» спеціальності;
- розширення сфери застосування іноземної мови професійного спрямування в освітньому процесі відповідно до вимог сучасної освіти європейського рівня.
- здійснення міждисциплінарної практичної підготовки;
- розширення застосування інтерактивних, проектних, ігрових навчальних технологій як найбільш адекватних характеру економічної освіти;
- покращення дистанційної технології навчання;
- підготовку талановитої молоді на найвищому інтелектуальному рівні у магістратурі;
- підвищення кваліфікації викладачів, орієнтація на інноваційні зміни в системі економічної освіти, використання сучасних інформаційних і комунікаційних засобів;
- розширення освітніх послуг (підвищення кваліфікації викладачів з економічних та фінансових дисциплін, перепідготовка спеціалістів з економічного фаху, консультації та тренінги для шкільних вчителів економіки з питань підготовки учнів до олімпіад, турнірів юних економістів, конкурсів).

Результати досліджень упроваджені також в навчальний процес у межах викладання таких предметів та курсів як

«Державне регулювання економіки», «Фінансова економіка», «Економіка освіти», «Управління фінансами», «Міжнародна економіка», «Фінанси підприємств», «Фінансова грамотність», «Основи споживчих знань» та ін. За цей останній період розроблено нові освітні компоненти: «Публічні закупівлі», «Стартап (власна справа в Україні)», «Бізнес-англійська та фінанси», «Медіація та комунікативний менеджмент», «Інтелектуальний бізнес», «Організація бізнесу», «Управлінська економіка», «Поведінкова економіка», «Інвайронментальна економіка», «Мова економіки: мислення, логіка, риторика», «Менеджмент ситуацій» і т. ін.

Сьогоднішнім випускникам економічних спеціальностей доводиться працювати в динамічних умовах нестабільності під впливом внутрішніх та зовнішніх викликів, вирішувати великий комплекс неоднозначних завдань. В сучасних умовах економіст повинен забезпечити реалізацію прогресивних економічних методів управління з використанням інформаційних технологій та юридичної освіченості, отримання фірмою максимального прибутку та забезпечення фінансово-економічної стійкості, вміти приймати практичні управлінські рішення. Отже, підготовка таких фахівців відбувається на стику економічних, правових наук та менеджменту. Ще за часів навчання в аспірантурі на кафедрі політичної економії Харківського державного університету імені М. Горького І.Ф. Прокопенко визначився з пріоритетним для себе напрямом наукового пошуку — управлінський аспект в економічних відносинах суспільства. Звернімося до його праць: «Про підвищення рівня управлінської праці» (1971), «Деякі питання управління суспільним виробництвом» (1972), «Удосконалення організаційних форм управління суспільним виробництвом в умовах розвиненого соціалізму» (1972), «Підвищення кваліфікації керівників кадрів — необхідна умова вдосконалення управління виробництвом» (1973), «До питання про співвідношення

економіки та права в умовах розвиненого соціалізму» (1976), «Методика викладання політичної економії у юридичному виші» (1977), «Господарська діяльність в умовах розвиненого соціалізму та її законодавче закріплення», «Законодавче оформлення господарської діяльності в суспільстві розвинутого соціалізму» (1978), «Правове регулювання господарської діяльності за умов соціалізму», «Господарське законодавство розвиненого соціалізму» (1980), «Право та економіка розвиненого соціалізму» (1980), «Економіка держави і права розвиненого соціалізму» (1981), «Посилення впливу економіки, держави та права на процес інтенсифікації суспільного відтворення в умовах зрілого соціалізму» (1982) та ін. Все це трансформувалося в його останню при житті реалізовану ідею в рамках функціонування економічної школи. Це освітня програма «Економіка, управління та право» спеціальності «Економіка», яка спрямована на формування поглиблених знань з економіки з акцентом на формування теоретичного базису, при-

кладних навичок з організації механізму функціонування, управління та правового регулювання економічних систем. Успішне завершення даної освітньої програми передбачає здатність випускника вирішувати проблеми оптимізації потоків, напрямів діяльності організації, приймати зважені управлінські рішення в умовах невизначеності та ризику, дотримання норм права [6]. Це яскравий приклад об'єднання у дії таких здавалося б розрізнених спеціальностей.

У кожному разі становлення школи як наукової течії здійснюється, коли теорія чи концепція, що розробляється школою або окремим ученим, уже достатньо оформлена, щоб бути поданою на суд наукового співтовариства [1, с.9]. Наукова школа економіки та економічної освіти І.Ф. Прокопенка довела своє право на існування й набула певної популярності в науковому світі. Теорія починає існувати й розвиватися незалежно від свого творця та утверджується як наукова економічна традиція.

Література

1. *Наукові школи Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди* : колективна монографія ; за заг. ред. акад. І.Ф. Прокопенка ; авт. колектив О.А. Андрущенко, Л.І. Білоусова, В.Я. Білоцерківський та ін. Харків : ХНПУ ім. Г.С. Сковороди, 2014. 324 с.

2. *Микитюк О.* Вітаємо Прокопенка І.Ф. з 40-річчям науково-педагогічної діяльності й 25-річчям роботи ректором Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. URL: <http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/biblioteka/pokazhchuk%20Prokopenko.pdf>.

3. *Бойчук Ю.* Іван Федорович Прокопенко: мислитель, учений, педагог, патріот // Прокопенко Іван Федорович, доктор педагогічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України: до 85-річчя від дня народження: біобібліографія: 1968–2021 рр. / Харків.

нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Наук. б-ка ; [уклад. В. П. Захарченко ; наук. ред. О. Г. Коробкіна, бібліогр. ред. Т. І. Неудачина] ; 2-ге вид., доп. та перероб. Харків : ХНПУ, 2021. 93 с.

4. *Прокопенко І. Ф.* Людина у світі економіки та бізнесу : експерим. підруч. для серед. загальноосвіт. шк. / МОН України, АПН України, Харків. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків : Основа, 1995. 309 с.

5. *Прокопенко І. Ф.* Вплив ринкових відносин на формування нового економічного механізму в системі освіти // Проблеми освіти в умовах становлення ринкової економіки : зб. наук. пр. Харків : ХДПІ, 1992. С. 3–8.

6. *Економіка, управління та право: освітньо-професійна траєкторія навчання* : навч.-метод. посіб. для студ. галузі знань 05 "Соціальні та поведінкові науки" спец. 051 "Економіка" ; за ред. І. Ф. Прокопенка. Харків : Вид-во Іванченка І. С., 2020. 123 с.

11.07.2022

Відомості про авторів:

Соляр Вікторія Василівна — кандидат економічних наук, доцент; завідувачка кафедри економічної теорії, фінансів і обліку; Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди; Харків, Україна; e-mail: vsolar@i.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2093-6303>; Google Scholar: <https://scholar.google.com.ua/citations?user=WpxtQtUAAAJ&hl>;

Радченко Любов Пантелеймонівна — кандидат економічних наук, доцент; професор кафедри економічної теорії, фінансів і обліку; Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди; Харків, Україна; e-mail: lpradchenko1952@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2814-915X>; Google Scholar: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&user=RaADiVgAAAAJ>

Цифрова та медіаграмотність як умова становлення сучасного покоління

Віра Андрієвська,
Дар'я Шинкарьова

Сьогодні становлення і розвиток учнівської молоді проходить в складних кризових умовах — пандемія COVID-2019, війна на сході України з 2014 та початок її активної фази з 24 лютого 2022 року й, як наслідок, *перехід на цифрове* навчання. Це орієнтує педагогічну спільноту на переосмислення та застосування нових методологічних інструментів, дидактичних підходів, які відповідатимуть вимогам сучасності та потребам особистості.

Специфіка становлення сучасного покоління, сутність підготовки особистості до подальшого успішного життя в умовах динамічних змін у суспільстві частково пояснюється «теорією поколінь» [16]. На сьогодні є значна кількість напрацювань науковців у дослідженні цієї теорії (G. Codrington, N. Howe, W. Strauss, M. Umryk, I. Павлюк, О. Струтинська та ін.). Відповідно до теорії розрізняють такі типи поколінь [2; 9; 12; 14; 16], зокрема:

- Мовчазне покоління (~ 1927–1944), народжене в період жорстких репресій, в період Другої світової війни. Представники цього покоління терплячі, мовчазні та виконавчі; вкрай шанобливо ставляться до закону, статусу людини; намагаються дотримуватися правил; працьовиті.

- Покоління бeбi-бумерів (~ 1945–1962) відрізняється високим рівнем патріотизму; їм притаманний командний дух і колективізм, цінним є допомога один одному, співпраця. Для представників цього покоління важливо відчувати себе

потрібними в очах суспільства; відчувати, що вони незамінні. Представники цього покоління освічені й досвідчені в багатьох галузях.

- Покоління X (~ 1963–1980) зросло в період економічних та політичних змін (зокрема, розвиток новітніх ІТ-технологій), а отже це люди, які готові до змін, вчаться й будують кар'єру протягом всього життя. В роботі обов'язково повинні бачити сенс. Надають великого значення моральним нормам, а тому уважні до людей та вміють успішно вибудовувати ділові комунікації.

- Покоління Y або покоління “міленіум” (~ 1981–1997). Розвиток і повсюдне поширення ІТ-технологій сприяло становленню покоління, яке на інтуїтивному рівні відчуває мінливість сучасного світу. Представники цього покоління прагнуть розвиватися в різних сферах одночасно й, як наслідок, нескінченно пробують свої сили в різних іпостасях, вважаючи, що робота, перш за все, повинна приносити задоволення. Саме у цього покоління починає відмічатись залежність від цифрових технологій.

- Цифрове покоління (~ 1998 — 2014), відмінною особливістю якого є орієнтація на себе — самопізнання, самовизначення, самореалізація у світі. Представники цього покоління все більш потенційно схильні до хорошої освіти, самоорієнтовані на високий рівень досягнень; навчання для них — це гармонія між пізнанням нового, самовдосконаленням, грою та розвагою.

- Покоління Альфа (~ 2015–2035),

діти, які цього річ вступають до школи. Для цього покоління Інтернет є продовженням існування з народження. Це діти, які легко сприймають цифровий контент, поглинають рекордно велику кількість даних (у порівнянні з попередніми поколіннями).

Таким чином, сьогодні у школі навчаються абсолютно нові за типом мислення діти, проте, за теорію поколінь [2; 16], нині переважна більшість тих, хто навчається, — цифрове покоління. Це потенційно геніальні особистості, швидкість розумових процесів у яких в десятки разів швидша, ніж у народжених до 2000-х років. Це молодь нової формації, яка виходять за межі традиційної вікової психології і стандартні методи навчання втрачають свою дієвість. Цифровому поколінню недостатньо дати лише знання, необхідно навчити користуватися ними [4; 12]:

- опрацювати інформацію, яка відображаючи розвиток сучасної науки і техніки, має тенденцію швидко «старіти», втрачати цінність й замінюватись новою інформацією;

- критично мислити, розвивати нові ідеї; розв'язувати нестандартні проблеми;

- навчатися самостійно та в команді, включатись у різні види діяльності;

- навчатися впродовж життя (відповідати соціальним вимогам високотехнологічного суспільства).

- Мета статті: обґрунтування сутнісних характеристик і визначення тенденцій становлення сучасного покоління в умовах переходу на “надзвичайне віддалене навчання”.

Сьогодні необхідність вибору нового стилю навчання підкреслюється психологами, які наполягають на тому, що специфіка навчання цифрового покоління, з одного боку, зумовлена викликами сучасності й зростанням молоді в інформатизованому оточенні (віртуальному просторі), а з іншого — повинна нівелювати специфічні риси його представників, які проявляються, зокрема [1; 3; 13]:

— у розвитку кліпового мислення (вільний доступ до цифрового контенту

й, як наслідок, орієнтація на сприймання великого обсягу інформації, зокрема, щоб бути в курсі подій);

— у недостатній сформованості вмінь критично аналізувати значний об'єм інформації (розпізнавати хибні / правдиві факти тощо);

— у недостатній сформованості умінь взаємодіяти з представниками старших поколінь (цифрової розрив), а також з однолітками (скорочення часу на офлайн-взаємодію сприяє, зокрема, спрощенню спектру емоцій, не вмінню їх висловлювати тощо).

У цьому контексті особливої актуальності набуває орієнтація цілей та змісту шкільної освіти на розвиток в учнів “цифрових навичок 4К” [1; 13]:

- *критичне мислення* — здатність критично сприймати цифровий контент (аналізувати інформацію, звертати увагу на її джерело, співставляти факти, отримані з різних джерел, відхиляти інформацію, яка не заслуговує на довіру);

- *креативність* — здатність створювати і знаходити нові оригінальні ідеї, нестандартно підходити до вирішення поставлених завдань, а отже самонавчатися і самовдосконалюватися протягом усього життя (адже розвиток ІКТ-середовища досяг такого рівня і поширення, що суттєві трансформації традиційних знань, умінь є неминучими; і на новому витку історії затребуваними стають дослідник, новатори; молодь, яка більш схильна до нестандартних рішень);

- *комунікативні навички* — здатність встановлювати й підтримувати доцільні е-взаємовідносини задля досягнення поставлених результатів навчання;

- *кооперація* — здатність до командної співпраці.

Чільне місце у проблемі розвитку в учнів “цифрових навичок 4К” посідає робота з інформацією, адже навчання у школі передбачає ускладнення інформаційного контексту, активне включення молоді до певного цифрового інформаційного середовища (у тому числі й через перехід на “надзвичайне віддалене навчання”).

Схарактеризуємо у цьому ракурсі зазначені вище цифрові навички.

Інформація є найціннішим глобальним ресурсом. Проте сьогодні стрімке зростання інформаційного простору випереджає здатність суспільства й держави створювати інструменти для виявлення недобросовісних публікацій, дезінформації, фейків [8]. За таких умов особливо затребуваними стають навички сучасної людини перевіряти інформацію на достовірність, приймати зважені рішення на основі отриманої інформації — *вміння критично сприймати інформацію*, а саме [1; 5; 7]:

- оцінювати своєчасність інформації, її повноту, важливість;
- аналізувати факти, які лежать в основі інформації; перевіряти логіку подання фактів;
- перевіряти сумнівні відомості (адже фактичні помилки можуть виникнути, наприклад, в результаті неточного цитування або при перекладі з іншої мови);
- звертати увагу на першоджерело, наявність посилання на нього.

Водночас, зростаючи в умовах інформаційної насиченості сучасне покоління природно сприймає й опрацьовує значні об'єми інформації й відрізняється високим рівнем пам'яті, розвиненим логічним мисленням, високим рівнем розвитку образного мислення. Як наслідок, сучасна молодь часто проявляє *креативність* — нестандартний підхід до вирішення поставлених завдань. У цьому контексті сьогодні особливої актуальності набуває розвиток в учнів умінь:

- розв'язувати нестандартні проблеми, бачити в проблемі якомога більше можливих сторін і зв'язків;
- оригінально відходити від шаблонності під час виконання дій;
- презентувати власні винаходи.

Сьогодні сучасне покоління розвивається одночасно в двох «паралельних світах» — реальному й віртуальному. Для цієї молоді протиставлення віртуального й реального не є актуальним, тому що для них це все злило воедино, і один

світ є природним продовженням іншого. «Не відчуваючи» тілесно віртуального середовища, сучасне цифрове покоління успішно реалізує в його межах соціальні взаємовідносини — *комунікацію* [1; 11]. Віртуальне спілкування для цифрового покоління є нормою, яка вимагає від молоді володіння умінями:

- встановлювати й підтримувати доцільні взаємовідносини;
- сприймати й розуміти іншу точку зору;
- дотримуватись культури спілкування, позитивно «розв'язувати» нестандартні ситуації, які виникають під час спілкуванні.

Поширення нової форми комунікації сприяє зростанню значущості формування у сучасного покоління навичок *e-кооперації* — здатність учня до командної роботи онлайн. Це особистісна властивість, яка характеризує вміння дотримуватись погоджених правил спілкування в онлайн групі й вимагає сформованості низки таких умінь:

- доброзичливо й приємно спілкуватися в онлайн просторі; бути товариським;
- контролювати свої емоції, нести за них відповідальність;
- уникати конфліктних ситуацій;
- розв'язувати міжособистісні проблеми, приймати рішення (управлінські здібності).

Аналізуючи завдання Нової української школи, слід звернути увагу на те, що розвиток в учнівської молоді розглядуваних навичок вдало реалізується в межах курсу «Цифрова та медіаграмотність».

В Україні регіональний експеримент з упровадження медіаосвіти було започатковано у 2011 р., а інформаційно-цифрова компетентність учнів увійшла до десяти ключових компетентностей у межах освітньої реформи «Нова українська школа». Це дало поштовх дослідженню багатьох нових аспектів розвитку в учнів цифрової та медіаграмотності. У цьому ракурсі на увагу заслуговує складність понять цифрова та медіаграмотність (рисунок).

Порівняння понять цифрова та медіаграмотність у ракурсі розвитку в учнів цифрових навичок 4К [10; 15]

Порівнюючи поняття “цифрова грамотність” і “медіаграмотність” Н. Тілікіна підкреслює, що обидва поняття базуються на навичках критичного мислення. Медіаграмотність, як правило, фокусується на умінні критично користуватися медіа, тоді як цифрова грамотність більше стосується уміння безпечно й етично використовувати цифрові медіа. Авторка підкреслює, що медіаграмотність використовує форми комунікації та кооперації і виробляє способи спілкування, у свою чергу цифрова грамотність — вміння читати, писати і спілкуватися з використанням цифрових технологій [10; 15].

Таким чином, сьогодні цифрова інформація стає основним ресурсом зміни культури, цінностей, мислення молоді. Чим далі, тим більше людство відходить від традиційних парадигм мислення і виробляє нові традиції, форми спілкування [4]. Нове єдине інформаційне середовище, нові інструменти, технології, нова форма комунікації зумовлюють перехід на новий, більш високий рівень інформаційної культури відповідно до сучасних вимог інформатизованого суспільства. Це передбачає впевнене і водночас критичне застосування засобів ІКТ для роботи з цифровою ін-

формацією й, як наслідок, упровадження у закладах загальної середньої освіти уроків з цифрової та медіаграмотності — не лише вимога часу, а й умова становлення сучасного покоління. Перспективними напрямками подальших досліджень уявляється уточнення особливостей викладання інтегрованого курсу “Цифрова та медіаграмотність” у закладах загальної середньої освіти в умовах переходу на “надзвичайне віддалене навчання”.

Література

1. Андрієвська В. М. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутнього вчителя початкової школи до використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній діяльності : дис. ... д-ра пед. наук : 015 — професійна освіта (за спеціалізаціями). Харків, 2019. 580 с.
2. *Діти* покоління Альфа. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dity.in.ua/statti/rozvitok-i-vikhovannya/diti-pokolinnya-alfa-khto-ce-ta-yak-ikh-vikhovuvati>.
3. *Корольчук М.* Чим небезпечне кліпове мислення? [Електронний ресурс].

Режим доступу: <https://learning.ua/blog/201902/chym-nebezpechne-klipove-myslennia/>.

4. *Кремінь В. Г.* Інноваційність як вимога часу. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://znannya.org.ua/index.php/novini-znannya/nauka-i-suspilstvo/56-filosofiya/286-innovatsijnist-yak-vimoga-chasu>.

5. *Медіаграмотність* — це необхідне вміння для сучасної особистості. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/mediaosvita/mediagramotnist_tse_neobkhidne_vminnya_dlya_suchasnoi_osobistosti_liliya_grinevich/.

6. *Основи роботи з інформаційними джерелами.* [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.cpk.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=798.

7. *Остапенко Л., Соловійова О.* Підготовка майбутнього вчителя інформатики до здійснення медіаосвітньої діяльності // Медіапростір. 2015 Вип. 7. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8492/1/Ostapenko%2C%20Solovyova.pdf>.

8. *Перевірка інформації на достовірність у процесі підготовки джерельної бази бібліотечного аналітичного продукту в умовах інформаційного протистояння.* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua/>.

9. *Струтинська О. В.* Особливості сучасного покоління учнів і студентів в умовах розвитку цифрового суспільства // Open educational e-environment of modern University. 2020. № 9. С. 145–160.

10. *Тілікіна Н. В.* Медіа-, інформаційна і комп'ютерна грамотність як компоненти цифрової грамотності // Наукові записки Львів. ун-ту бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична. 2021. Вип. 29. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.5149025>

11. *Федорець М. А., Лисенко О. В.* Інформаційне суспільство як нове медіасередовище освіти та виховання // Медіасередовище та виховання дітей за умов інформаційного суспільства. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://journal.osnova.com.ua/article/35660>.

12. *Яким буде наступне покоління дітей?* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://osvitoria.media/opinions/yakum-bude-nastupne-pokolinnya-ditej/>.

13. *4 навички для успіху.* [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://intboard.ua/pres-sluzhba/blog/4-navichki-dlia-uspikhu/>.

14. *Codrington, G.* Detailed Introduction to Generational Theory. TomorrowToday. (2008). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://ngkok.co.za/sinode2016/intro-generations.pdf>.

15. *Hobbs R.* Learning Processes for Digital & Media Literacy. Digital and Media Literacy: A Plan of Action. Washington DC: Aspen Institute and Knight Foundation, 2010. 68 p. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.aspeninstitute.org/events/2010/11/10/digitalmedia-literacy-plan-action>.

16. *Howe N., Strauss W.* (1991). Generations: The History of America's Future, 1584 to 2069. N.York: William Morrow & Company. ISBN 978-0-688-11912-6.

20.08.2022

Відомості про авторів:

Андрієвська Віра Михайлівна — доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри інформатики; Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди; Харків, Україна; email: andvera80@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1632-4045>; Google Scholar: https://scholar.google.com.ua/citations?user=4z1fc_kAAAAJ&hl=uk; Scopus Author ID: 57218569677.

Шинкарьова Дар'я Анатоліївна — здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти; кафедра інформатики; Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди; Харків, Україна; email: andvera80@gmail.com; ORCID; Scopus; Google Scholar.

Modern educational digital competence of future doctors of Poland as a European state

*Liliya Batyuk,
Oksana Zhernovnykova*

The emergence of an information society with a high level of digitalization is an effective factor in many changes in the social, cultural, economic and political spheres of life. The digitalization of society is observed mainly in countries where the management of information, quality and speed of information flow are the main factors of competition in the field of economics, trade, medicine, and in the field of comprehensive services and education. The process of digitalization of society is complex and multi-stage, and requires a comprehensive understanding not only of the development and formation of society in a new format, but also the life of society as a whole.

Progress requires new methods of collecting, processing, transmitting and using information, as well as the ability to use information and communication technologies (ICT) in most areas of our lives. It is not just about leisure, it is more about effective functioning in today's world, because modern technologies are becoming more complex, and the dissemination and use of information and information and communication technologies requires users with more advanced competences and skills.

The ubiquity of the requirements for digital competences and competence education of society is indisputable. In many cases, it is almost impossible not to use digital skills, for example, to use updated software in modern computers or electronic

equipment, access to public services, quality education or health care, flight tickets, and so on. Even the way doctors treat their patients is a process that is constantly changing and requires the constant improvement of digital medical competences.

Over the last decade, studying and working in medicine has been increasingly influenced by digital tools. Back in 2016, the World Economic Forum, considering the basic provisions of the digitalization of medicine and education, raised the issue of transition to patient-centered care, which allows citizens to take much more responsibility for their health and the health of their families [1]. In this context, learning digital competences should be as necessary as literacy or computational competences [2].

Digital competence means the ability to use ICT very widely, not only by searching and collecting, but above all by analyzing and creatively processing information. It is also defined as “the set of knowledge, skills, attitudes, skills, strategies and awareness that are required when using ICT and digital media to perform tasks; problem solving; communication; manage information; to cooperate; create and share content; and to create knowledge effectively, efficiently, appropriately, critically, creatively, autonomously, flexibly, ethically, reflexively for work, leisure, participation, learning and communication” [3].

According to the definition prepared by the European Commission, “digital com-

petence involves the confident and critical use of information society technology for work, leisure and communication. This is enshrined in basic ICT skills: the use of computers to receive, evaluate, store, produce, present and exchange information, as well as communication and the ability to participate in shared networks over the Internet ”[4]. The same document provides more specific information on knowledge and skills: “Digital competence requires a deep understanding and knowledge of the nature, role and capabilities of information society technologies in everyday contexts: in personal and social life, as well as at work. These include basic computer programs such as word processing, spreadsheets, databases, storage and management of information, as well as understanding the opportunities and potential risks of the Internet and communication through electronic means (e-mail, network tools) for work, leisure, sharing information, collaborative networking, training and research. Consumers must also understand how information society technologies can support creativity and innovation, and be aware of the issues associated with the reliability and reliability of available information, as well as the legal and ethical principles associated with the interactive use of information society technologies ”[4].

Nowever, the digital competence situation of the population did not improve radically until the onset of the COVID-19 proliferation crisis. As you know, on March 11, 2020, the WHO announced that the epidemic situation caused by the coronavirus is falling into the category of a pandemic [5]. This situation has seriously affected the education system in the world. As of April 2, 2020, the number of pupils/students who were forced to stay at home due to the closure of educational institutions at all levels reached a peak — 1.484 billion people (86.3% of the total) in 194 countries. Despite the measures taken, at the end of March 2021 in Europe were completely closed schools in Bosnia and Herzegovina, Greece, Hun-

gary, Estonia, Poland, Serbia and Ukraine [6]. In Poland, the first confirmed case was recorded on March 4, 2020, and a state of emergency was declared on March 20 in accordance with the Regulation of the Minister of Health [7]. Polish universities began suspending their studies on March 10, and all universities closed on March 12. Public gatherings were banned, movement of people and access to public places were restricted, and direct social interactions were restricted by a Regulation of the Minister of Health of March 24, 2020 [7]. Thus, fundamental changes were made in the way of teaching for more than 5 million students and 24.5 thousand students in educational institutions. As the Ministry of National Education emphasizes in a special report, Poland is one of the countries that has responded most quickly to the threat of coronavirus infection of students and teachers [8].

The Digital Education Action Plan for 2021–2027 of the European Commission [9] published summarized results of public consultations that took place in European countries from June to September 2020. The Action Plan states that that almost 60% of respondents did not use distance and online learning before the pandemic crisis, and 95% believe that the COVID-19 crisis means not returning to past technologies used in education and training.

Some definitions adopted by the European Commission emphasize the educational context of the competences under discussion. The description of competences is associated with several problems, including the ambiguity of the word itself [10]. The term “competence” is defined and discussed differently depending on the context [11]. Competence-based medical education was defined by Frank and co-authors as follows: “Competence-based education is an approach to preparing physicians for practice that is fundamentally focused on the ability of graduates and organized around competences based on analysis of societal and patient needs. It does not focus on time-oriented learning and promises

greater accountability, flexibility and focus on learning.”[12]. According to this approach, “digital competence is seen as the application of acquired knowledge, skills and attitudes when using ICT to adequately perform a task in a specific context, such as education, work, personal or professional development” [13]. In academic discourse we can find different concepts regarding and naming competences (in a broad sense) of the use of ICT [14, 15]. They are called, among other things, electronic competences [16], electronic skills [17], technological literacy [18], digital competences [19, 20]. The WHO, for example, defines them as “cognitive and social skills that determine the motivation and ability of individuals to access, understand and use information in such a way as advertise and maintain good health” [21]. Not surprisingly, health researchers in the world’s leading countries have criticized the gap between health and education, noting that medical students are not sufficiently prepared to meet the challenges of digital medicine [22]. Despite the fact that students studying medicine today, grew up in the digital age, when the use of smartphones, applications and smart devices is a ubiquitous and irreversible element of everyday life, and the ability to use such devices is not in doubt in personal life, only a small proportion of medical students can, only partially, use their abilities in professional work with patients in medical institutions. In the conditions of constant availability of knowledge on the Internet, training of students of medical educational institutions needs to be adapted to digitalization of a society [23]. This adaptation affects not only future doctors, but also patients who like to communicate with doctors on an equal footing, have their knowledge in this context. For example, more than a third of patients try to diagnose themselves via an online source [24], and web-based symptom screening currently reports more than 15 million monthly visits [25, 26]. Thus, digital literacy is becoming increasingly important, not only in education but also for patients and society itself.

In legal terms, the situation is not very different; it is about data protection or digital communication between doctor and patient, and the protection of the private sphere for personal health information [27].

For Poland, as a member of the European family, digital literacy of doctors is an integral part of catalogs and frameworks for digital competences of doctors. To make full use of data, physicians need to know how digital data can be converted into meaningful information. Have a clear idea of the differences between data, information and knowledge and the relationship between these terms. In addition, all physicians need to understand how they can provide high quality data. In addition, work is being done at the European level — to create a single data protection, instructions on the administrative handling of information about the health of patients in the country.

The purpose of the article is to analyze the features of the formation of modern digital competence of future doctors of medical schools and universities in Poland, which can be considered examples of good educational practice in modern Europe.

As education is one of the most important factors influencing the development of society, it is subject to numerous analyzes. In 2014, the British International Pearson Foundation, which specializes in educational and publishing activities, presented the “Rating of the effectiveness of national education systems”, the so-called “Global Index of Cognitive Skills and Achievements”, conducted research to collect data and analyzation of 40 global education systems where are including Europe, the United Kingdom, West and East Asia, North and South America, Indonesia, Australia and New Zealand [28]. The study has been conducted since 2012 as part of the global project “The Learning Curve”, which combines a wide range of global and international indicators of education in different countries. The authors of the study point out that the results of the project are an attempt to ensure the effectiveness of national education systems among a larger

number of countries at different stages of socio-economic development. The survey does not directly represent the image of the quality of education, but provides data that confirm the existing problems in the information society. According to the European Commission's 2018 report, 19% of Europe's population still did not have digital competences [29]. Among European countries, the Polish education system ranks, according to the data, in fifth place. In the 2019-2020 surveys, Poland's position remains unchanged, and the countries of the Middle East, South Africa, China and India have been added to the data collection.

Poles are one of many examples of societies that do not struggle with galloping technological progress, but flexibly adapt to the digitalization of society. The Ministry of Digital Affairs Poland was established by the ordinance of the Council of Ministers of 7 December 2015, which transformed the former Ministry of Administration and Digitization (the ordinance entered into force on the day of its announcement, 16 November 2015) [30]. The Prime Minister the Minister of Digital Affairs heads the computerization department of the government administration (of 9 December 2015). The aim of the Ministry of Digital Affairs is to enhance Poland's image as an innovative and friendly country and promote a variety of interactions between the state, citizens, entrepreneurs and the business sector. The Ministry of Digital Affairs is helping people better their lives and maximize the impact of digitalization.

According to the European Progress Report on the Digital Sphere for 2016 [31], "Poland ranked 25th out of 28 EU member states in the European Commission's Digital Economy and Society Index (DESI)", which tracks Europe's overall digital performance and tracks EU countries' progress in their digital competitiveness. In the same report, we can read that "in terms of human capital, Poland is working below the nominal index and making moderate progress. Only 40% of people have basic digital skills. About 30% of Poles have acquired ICT skills

through formal education (school, college, university, etc.)". As the DESI rating is prepared regularly, in addition to the current location, it is worth noting the country's progress. DESI has been developed in accordance with the OECD [32]. The data included in the index were mainly collected from the relevant authorities of the Member States of the European Commission (Directorate-General for Communication Networks, Content and Technology, as well as Eurostat) and on the basis of special surveys conducted by the Commission. The European Commission has monitored Member States' progress in digital and annual publications. The Digital Economy and Society Index (DESI) have been reporting since 2014.

Each year, the reports include country characteristics that help Member States identify areas for priority action, as well as thematic sections that provide analysis at EU level in key areas of digital policy. The DESI index was the sum of five main dimensions: connectivity (broadband infrastructure deployment and quality), digital skills (needed to use the opportunities provided by the digital society), Internet use by citizens (various activities that citizens already perform online), integration of business technologies (digitalization of business and development of the online sales channel) and digital public services (digitalization of public services with a focus on e-government) (International Digital Economy and Society Index 2018). In 2021, the Commission adjusted DESI to reflect the two main policy initiatives that will impact the digital transformation in the EU in the coming years: the Recovery and Stability Mechanism and the Digital Compass of the Decade. To align DESI with the four main points and objectives of the Digital Compass, to improve the methodology and to take into account the latest technological and policy developments, the Commission has made a number of changes to the 2021 edition of DESI. The indicators are now structured around the four main areas of the Digital Compass, replacing the previ-

ous five-dimensional structure. 11 DESI 2021 indicators measure progress towards the goals set in the Digital Compass. In the future, DESI will be even more aligned with the Digital Compass to ensure that all goals are discussed in the reports. Given the indicator of human capital (measurement of digital skills), Poles achieve much better results than Germans, Danes and other European countries, each year their score is twice as high. The progress of Polish students in the field of digital competences was noted in a report in 2017, which summarized the results of recent studies conducted by PISA, TIMSS and PIAAC [33], which clearly shows the progress and high efficiency of Polish educational institutions, which compared to most European countries worked in less favorable socio-economic conditions.

During 2020, Poland has made progress on many indicators, but given the no less positive developments in other countries, this has not changed its overall position. In terms of human capital, there are still significant gaps, where Poland ranks 24th, gaining points below the average in most indicators. Although the country has reached the EU average in terms of the percentage of ICT graduates among the total number of graduates, the shortage of specialists has a significant impact on the integration of the digital technology business, preventing it from fully exploiting the potential of the digital economy.

Polish regulations do not provide for a legal definition of the terms “digital health” and “digital medicine” [34]. Thus, the difference between these concepts is a matter of practice and technical differences in regulations. In Polish medical schools and medical universities, the concept of “digital health” is broader, covering:

- actions/products focused on the patient / user; actions affecting health, digital technology and health care;
- the field of digital technologies, namely, public databases containing medical data; databases used not only to diagnose and treat patients and support diag-

nosis and treatment, but also to support, administer and improve the efficiency of health care systems and organizations, and to monitor health care standards. Databases are provided by individual health care providers or research organizations.

The concept of “digital medicine” in the field of health care and medical education in Poland is narrower, which includes the use of the above technologies and concepts to provide medical care to individual patients. The clearest difference between them can be seen in the regulatory requirements — for example, digital medical technology does not meet the regulatory definition of a medical device. However, digital medical products or technologies used by health care providers to provide health care services or process patients’ medical records will be subject to regulatory requirements that apply to health care providers.

In addition, Polish law does not provide a legal definition of the terms “telehealth” or “telemedicine”, but recognizes the general possibility of providing medical services through IT or telecommunications systems. The Law on Medical Activity stipulates that medical activity can be carried out using IT and communication systems. Medical activity is defined as the provision of medical services (activities aimed at maintaining, preserving, restoring or improving health and other medical measures arising in the course of treatment), health promotion, training and research in connection with the provision of medical services and services for health promotion or the introduction of new medical technologies and treatments.

The rise and spread of digital solutions in the field of healthcare and digital medicine in Poland contribute to the coincidence of a number of trends and technologies. Increasing computing power and storage, as well as the availability of cloud storage and cloud computing solutions, make it possible to store and analyze large amounts of medical data, both for digital medicine and for healthcare purposes. Digitization of medical

devices and the use of media (such as smart watches) are leading to the availability of increasing amounts of high-quality digital medical data. The growing use of smartphones, computer access, high-speed and bandwidth Internet and mobile Internet means that people can use telemedicine services. The development of artificial intelligence/machine learning (AI/ML) solutions is based on all these trends.

The COVID-19 pandemic had a major impact on the education system, and Poland had to suddenly switch from inpatient to distance learning. This has increased the demand from students and teachers for equipment, software and digital skills dedicated to distance learning and teaching. In addition, many digital tools and e-learning platforms have had to be rapidly upgraded [35]. Many financial projects were subsequently launched to meet demand and help everyone involved in the transition.

The COVID-19 pandemic in many countries has accelerated these changes in various spheres of society in a very short period of time, and this has had far-reaching consequences for health care and medical training. In 2020, the Government of Poland began work on “The Digital Competence Development Program 2020-2030” [36]. The aim of the program is to constantly increase the level of digital competences, giving everyone in Poland the opportunity to develop according to their needs. In addition, this program should clearly identify specific financial instruments for specific tasks and indicate a clear timetable for their implementation, as well as ensure its coordination with other plans of the “Polish Agreement”. The Ministry of Health’s action plan for telemedicine and e-health is detailed and refined in terms of the pace and spatial scale of its implementation [37]. Poland has introduced a new plan called the Polish Agreement, which aims to reduce social inequality and create better living conditions for all citizens after the COVID period. According to him, the government wants to enable every household in Poland

to have access to broadband Internet by 2024. This means that more than a million households will have broadband Internet access. However, the problem is that the government has not yet presented concrete actions or strategies to achieve this goal. Although such details are necessary, otherwise it will not be possible to achieve another goal, which is the development of the Patient Care Center [38]. This is the next step in digitizing the health care system, which will reduce bureaucracy and allow you to make an appointment with doctors, including specialists, via the Internet or a hotline. A necessary condition for the effective implementation of this goal is to provide Internet access for everyone. Therefore, some adjustments are needed as health policies, and digitization policies, any plans need to be detailed and agreed upon. In addition, they should focus on improving both the digital infrastructure and the digital literacy of patients and providers. Such coordination will increase the efficiency of health care resources and reduce their waste. These challenges will also have to be addressed and addressed by universities and colleges for health professionals in the future.

The US Food and Drug Administration (FDA) claims that the scope of digital health care includes mobile health (mHealth), health information technology, wearables, telehealth and telemedicine, and personalized medicine [39]. Poland has also raised the issue of change in medicine because of the opportunities offered by digitalization. Starting in 2020, all healthcare professionals are required to make therapeutic and diagnostic records in the patient’s electronic medical record and — if the patient has such a card — to take into account the information contained in it when making a medical decision. However, the existence of digital media, such as electronic patient records, is only half the story; the other is how to handle such tools. According to the actions that this transformation brings, there is a significant need to train future doctors in medical education institutions.

To facilitate this, in 2017, Poland launched an initiative, eHealth, in which it identifies various areas of action, one of which is the provision of digitalization, and acknowledged a nationwide lack of skills in this area, stressed the importance of digital competences.

What digital competences should future doctors acquire according to educational organizational decisions, according to The Digital Competence Development Program 2020-2030 (Digital Affairs — Chancellery of the Prime Minister, Poland) [36]. Key issues:

— What types of digital competences of health professionals are needed in the future?

— What impact will data digitization and the relationship between patients and healthcare professionals have on the relationship?

— How should medical education institutions adapt to students' bachelors and further health education to meet the demands of the digital society?

The purpose of educational medical programs in Polish universities is the opportunity to practice medicine in a clinical setting and in academic research. There is an urgent need for future clinicians to acquire digital competences in health care. Accordingly, the number of digital health competences frameworks for medical students at different stages of their education is growing. At present, “digital health courses” are not officially provided in Polish medical institutions. Most of them, according to the recommendation of the World Health Organization, are included in the curricula of medical schools [40]. An analysis of existing research on “digital health courses” for medical students should be useful for curriculum planners to develop and implement such courses [41]. In general, the analysis includes content, duration, pedagogy, learning objectives, course integration, assessment methods, format, delivery and evaluation of reports. Digital medical education must be comprehensive and systematic. Most digital health courses have been

integrated into existing health informatics courses, and have focused on work skills with the electronic patient record (EHR), computer literacy, telemedicine, basic programming and mobile health (mHealth). Computer science courses were offered as optional and compulsory depending on the year of study. Digital competences acquired by students in medical informatics courses included competences in the use of clinical decision support systems, databases, confidentiality and security, medical image processing, biosignal analysis, basics electronic medical records, basics of information technology in medicine, health tracking systems, data management (e.g., storage and retrieval data), information literacy (e.g., formulation of clinical and general medical issues), search of online bibliographic databases, and search for evidence-based resources, information technology communication, multimedia. Courses are provided to students 1-4 years of study. The teaching methods used in universities were: introductory lectures, practical classes, small group learning, e-learning and assigned projects or specific digital formats, such as hackathons, mass open online courses (MOOCs) and forums were also used. In general, computer science courses focus on the knowledge and skills associated with the use of EHR in clinical settings with online health. Problems faced by students attending courses are poor computer skills, incomplete presentation of material due to errors in the learning management system, limited participation, and lack of perceived usefulness of courses as part of preclinical training.

There are several competences that are important for physicians in all medical disciplines. To make full use of data, future physicians need to know how digital data can be turned into meaningful information. According to the discipline of medical informatics, an accurate understanding of the differences between data, information and knowledge and the relationship between these terms is one of the important aspects for students of all

disciplines [42]. In addition, all physicians need to understand how they can provide high quality data. Due to the rapid growth of medical knowledge in modern medicine, it is more important to ask the right questions than to simply gather lexical knowledge [43]. Thus, the management of medical information and knowledge is becoming increasingly important. It should also be noted the digital competences that students acquire in postgraduate medical education, namely: information literacy, information management and security, information systems to support patients and the public, development of the structure and analysis of the medical card including data quality, latest technologies.

Based on the areas of digital medical competences, the curricula taught in Polish medical schools have a course of programs with increasing difficulty. Here, attention was paid to ensuring the organization of various blocks of topics on computer-centered and system-centered content. Both control and final evaluation formats are used as evaluation formats.

In conclusion, it can be said that the acquisition of digital medical competences is now recognized as part of routine training in medical schools in Poland. Answers to the question of what an ideal medical education curriculum might look like, which would reflect the “digital realities” of modern medicine with practical elements and teaching, and study the approach to digitalization and how to handle it, are the ability of students to be attentive and critical for new information and communication methods or medical and technical capabilities focused on the patient and organized around the competences obtained on the basis of the analysis of the needs of society and patients. Competence is defined as the ability to act properly, responsibly and successfully in specific conditions, characterized by a high degree of complexity, novelty or uncertainty, which require high quality solutions. The ability to act in this way is based on a set of complex knowledge, skills, motivational orientation, values and attitudes towards these specific

conditions. Higher education institutions have to deal with this. Instead of different naming and understanding throughout European education, there is one common goal, namely to create the best conditions for the learning process.

Digital skills are the foundation of activity in today's world. It is established that the medical education system should provide ample opportunities for obtaining basic digital competences, and this can be optimally realized only with the acquisition of digital competences by future physicians. The healthcare sector is changing due to the increasing use of digital applications, telemedicine programs or artificial intelligence [44], especially in diagnosis and treatment planning. In addition, modern information and communication technologies allow the use of e-health [45] and individualized medicine. Patients can access information online and access a wealth of personal health data through health care programs. The rapid transition of the Polish healthcare system to the digital healthcare system and the related requirements in the use of digital technologies require future doctors to have significant competences both in training and in the clinical workplace. For example, they must be able to evaluate digital treatment, learn new practical skills or reflect on them. All of these approaches underscore the great importance of digital competences being acquired by future physicians and continuing digital medical education in the future to address the digitalization of medicine and identify it as an important strategic goal.

References

1. *World Economic Forum White Paper. Digital Transformation of Industries: Digital Enterprise* / ed. by B. Weinelt. Cologne: World Economic Forum; Zugänglich, 2016. 45 p.
2. *Assessment and Teaching of 21st Century Skills* ; ed. by P. Grifn, B. McGaw, E. Care. Dordrecht: Springer, 2012. 336 p.

3. *Ferrari A.* Digital competence in practice: An analysis of frameworks. Sevilla: Joint Research Centre (JRC), European Commission, 2012. 91 p.
4. *Recommendation* of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning: European Parliament and the Council. 2006. Official Journal of the European Union, L394/310. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32006H0962> (date of access: 24.06.2022).
5. *COVID-19 Dashboard* by the Center for Systems Science and Engineering (CSSE) at Johns Hopkins University (JHU). 2021. URL: <https://coronavirus.jhu.edu/map.html> (date of access: 24.06.2022).
6. *COVID-19 Impact on Education*. UNESCO, 28 March 2021. URL: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse> (дата звернення: 24.06.2022).
7. *Szczepańska A., Pietrzyka K.* The COVID-19 epidemic in Poland and its influence on the quality of life of university students (young adults) in the context of restricted access to public spaces. *Z Gesundh Wiss.* 2021. P. 1 — 11. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7788176/#CR72> (date of access: 24.06.2022).
8. *Ministerstwo Edukacji Narodowej (MEN).* Zapewnienie funkcjonowania jednostek systemu oświaty w okresie pandemii COVID-19. 2020. URL: <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/raport-ministra-edukacji-narodowej-na-temat-funkcjonowania-szkol-i-placowek-oswiatowych-w-okresie-covid-19> (date of access: 24.06.2022).
9. *Digital Education Action Plan (2021-2027)* / European Commission. URL: https://ec.europa.eu/education/education-in-the-eu/digital-education-action-plan_en (date of access: 24.06.2022).
10. *Batyuk L. V., Zhernovnykova O. A.* Formation of the Medical university student's professional competence in the study of medical and biological disciplines // *Professional Education: Methodology, Theory and Technologies.* 2021. Vol. 14. P.51–89.
11. *Zhernovnykova O. A., Nalyvaiko O. O., Nalyvaiko N. A.* Formation of information and digital competence of future teachers in the context of the development of the New Ukrainian School // *Theory and practice of introduction of competence approach to higher education in Ukraine*; edit. I.M. Trubavina, S.T. Zolotukhina. Vienna : Premier Publishing, 2019. P. 208–216.
12. *Frank J. R., Mungroo R., Ahmad Y., Wang M., De Rossi S., Horsley T.* Toward a definition of competency-based education in medicine: a systematic review of published definitions // *Med Teach.* 2010. Vol. 32, no. 8. P. 631 — 637. URL: <https://doi.org/10.3109/0142159X.2010.500898> (date of access: 24.06.2022).
13. *Balanskat A., Gertsch C. A.* Digital skills working group. Review of national curricula and assessing digital competence for students and teachers: Findings from 7 countries. Brussels : European Schoolnet, 2010.
14. *Ala-Mutka K.* Mapping digital competence: Towards a conceptual understanding. Seville: European Commission, JRC-IPTS. Luxembourg: Publications Office of the European Union. 2011. 60 p. URL: <https://doi.org/10.13140/RG.2.2.18046.00322> (date of access: 24.06.2022).
15. *Gallardo-Echenique E., Minelli de Oliveira J., Marquis-Molias L., Esteve-Mon F.* Digital Competence in the Knowledge Society // *Merlot Journal of Online Learning and Teaching.* 2015. Vol. 11, no. 1. P. 1–16.
16. *Schneckenberg D.* eCompetence Development Measures for Faculty in Higher Education — A Comparative International Investigation. Dissertation zum Erwerb des akademischen Grades Dr. phil. im Fachbereich Bildungswissenschaften der Universität Duisburg-Essen Standort Essen, 2007. 322 p.
17. *Hüsing T., Korte W. B.* Evaluation of the implementation of the communication of the European Commission e-skills for the 21st century. Bonn, Germany, 2010. 322 p.
18. *Amiel T.* Mistaking computers for technology: Technology literacy and the

digital divide // *AACE Journal*. 2006. Vol. 14, no. 3. P. 235–256.

19. *Calvani A., Cartell, A., Fini A., Rani-eri M.* Models and instruments for assessing digital competence at school // *Journal of E-Learning and Knowledge Society*. 2008. Vol. 4, no. 3. P. 183–193.

20. *Krumsvik R. J.* Situated learning and teachers' digital competence // *Education and Information Technologies*. 2008. Vol. 13, no. 13. P. 279–290. URL: <https://doi.org/10.1007/s10639-008-9069-5> (date of access: 24.06.2022).

21. *Schubarth W, Speck K, Ulbricht J, Dudziak I, Zylla B.* Employability aus der Perspektive der Kompetenzdebatte. Employability und Praxisbezüge in wissenschaftlichen Studium. HRK-Fachgutachten. Projekt nexus. Übergänge gestalten, Studierenerfolg verbessern. Bonn: HRK, 2014. 188 p.

22. *Haag M., Igel C., Fischer M.R.* Digital Teaching and Digital Medicine: A national initiative is needed // *GMS J Med Educ*. 2018. Vol. 35, no. 3. P.1–6. URL: <https://doi.org/10.3205/zma001189> (date of access: 24.06.2022).

23. *Vayena E., Haeusermann T., Adjekum A., Blasimme A.* Digital health: meeting the ethical and policy challenges // *Swiss Med Wkly*. 2018. Vol. 148. P. 1–9. URL: <https://doi.org/10.4414/smw.2018.14571> (date of access: 24.06.2022).

24. *Fox S., Duggan M.* Health Online 2013. Pew Research Center's Internet & American Life Project Washington, D.C, 2013. 55 p.

25. *Gann B.* Giving patient's choice and control: health informatics on the patient journey // *Yearb Med Inform*. 2012. Vol. 7, P. 70–73. URL: <https://doi.org/10.1055/s-0038-1639433> (date of access: 24.06.2022).

26. *Lupton D.* Digital health now and in the future: Findings from a participatory design stakeholder workshop // *Digit Health*. 2017. Vol. 3. P. 1 — 17. URL: <https://doi.org/10.1177/2055207617740018> (date of access: 24.06.2022).

27. *European Commission.* Data protection: Rules for the protection of personal

data inside and outside the EU. Brussels: European Commission. 2016. URL: https://ec.europa.eu/info/law/law-topic/data-protection_en (date of access: 24.06.2022).

28. *Kielstra P., McCauley D.* The learning curve: lessons in country performance in education. London, England : Pearson, 2012. 49 p. URL: <http://hdl.voced.edu.au/10707/312374> (date of access: 24.06.2022).

29. *European Commission* (2018). Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for LifeLong Learning. 2018. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018SC0014&from=EN> (date of access: 24.06.2022).

30. *The Ministry of Digital Affairs — Poland.* URL: <https://www.gov.pl/> (date of access: 24.06.2022).

31. *European Digital Progress Report.* 2016. URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/european-digital-progress-report-edpr-country-profiles> (date of access: 24.06.2022).

32. *OECD.* Data Driven Innovation for Growth and Well-Being. OECD Publishing; Paris, France, 2016. Chapter 8: The Evolution of Health in a Data Rich Environment. URL: www.oecd.org/sti/data-driven-innovation9789264229358-en.htm (date of access: 24.06.2022).

33. *Smulczyk M., Jakubowski M., Konarzewski K., Muszyński M., Walicki P.* Szkolne talenty Europy u progu zmian. Polscy uczniowie w najnowszych badaniach międzynarodowych. Raport Fundacji Evidence Institute I Związku Nauczycielstwa Polskiego, 2017. 122 p.

34. *Kompetencje cyfrowe.* 2020. URL: <https://www.gov.pl/web/cyfryzacja/kompetencje-cyfrowe> (date of access: 24.06.2022).

35. *Pokryszko-Dragan A., Marschollek K., Nowakowska-Kotas M., Aitken G.* What can we learn from the online learning experiences of medical students in Poland during the SARS-CoV-2 pandemic? // *BMC Medical Education*. 2021. P.1–12. URL: <https://doi.org/10.1186/s12909-021-02884-5> (date of access: 24.06.2022).

36. *Digital Competence Development Programme 2020-2030*. URL: <https://digital-skills-jobs.europa.eu/en/actions/national-initiatives/national-strategies/poland-digital-competence-development-programme> (date of access: 24.06.2022).
37. *National Health Program*. Ministry of Health. URL: <https://www.gov.pl/web/zdrowie> (date of access: 24.06.2022).
38. *Patient Care Center*. URL: <http://patient.gov.pl> (date of access: 24.06.2022).
39. *The US Food and Drug Administration*. URL: <https://www.fda.gov/medical-devices/digitalhealth-center-excellence> (date of access: 24.06.2022).
40. *WHO guideline: recommendations on digital interventions for health system strengthening: executive summary*. World Health Organization. 2019. URL: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/311977> (date of access: 24.06.2022).
41. *Aungst T. D., Patel R.* Integrating digital health into the curriculum—considerations on the current landscape and future developments // *J Med Educ Curric Dev*. 2020. Vol. 7. P. 1 — 7. URL: <https://doi.org/10.1177/2382120519901275> (date of access: 24.06.2022).
42. *Georgiou A.* Data information and knowledge: the health informatics model and its role in evidence-based medicine // *J Eval Clin Pract*. 2002. Vol. 8, no. 2. P. 127–130. URL: <https://doi.org/10.1046/j.1365-2753.2002.00345.x> (date of access: 24.06.2022).
43. *Cullen R., Clark M., Esson R.* Evidence-based information-seeking skills of junior doctors entering the workforce: an evaluation of the impact of information literacy training during pre-clinical years // *Health Info Libr J*. 2011. Vol. 28, no. 2. P.119 — 129. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1471-1842.2011.00933.x> (date of access: 24.06.2022).
44. *Meister S., Becker S., Leppert F., Drop L.* Digital Health, Mobile Health und Co. — Wertschöpfung durch Digitalisierung und Datenverarbeitung. In: Pfannstiel MA, Da-Cruz P, Mehlich H, editors. *Digitale Transformation von Dienstleistungen im Gesundheitswesen II*. Heidelberg: Springer; 2017. P. 185 — 212. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-658-12258-4_13 (date of access: 24.06.2022).
45. *Meskó B., Drobni Z., Bényei É., Gergely B., Gyorffy Z.* Digital health is a cultural transformation of traditional healthcare // *Mhealth*. 2017. Vol. 3, no. 38. URL: <https://doi.org/10.21037/mhealth.2017.08.07> (date of access: 24.06.2022).

04.08.2022

Відомості про авторів:

Батюк Лілія Василівна — кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри Медичної та біологічної фізики і медичної інформатики; Харківський національний медичний університет; Харків, Україна; email: lili.batyuk@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1863-0265>; Google Scholar: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&user=ghG2G2oAAAAJ>; Scopus: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57189580496>

Жерновникова Оксана Анатоліївна — доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри математики; професор кафедри математики; Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди; Харків, Україна; email: oazhernovnykova@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5383-4493>; Google Scholar: <https://scholar.google.com.ua/citations?hl=ru&user=NizQUQoAAAAJ>; Scopus: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57210859825>

Артистизм як необхідний компонент педагогічного професіоналізму викладача

Тетяна Дементьєва

Педагогічна майстерність є важливою стороною діяльності викладача, тому так важлива підготовка педагогічних кадрів, в результаті якої вони повинні оволодіти високим рівнем професійної компетентності, методологічним мисленням, загальною і професійною культурою, професійно значущими якостями особистості, творчим підходом до справи навчання і виховання. Інтегруючись, ці якості утворюють педагогічну майстерність викладача, що забезпечує високий рівень його професійно-педагогічної діяльності на рефлексивній основі [9, с. 6].

До виконання цієї історичної місії у підготовці педагогічних кадрів, щоб студенти опанували особливе мистецтво навчати і виховувати інших і самонавчатися впродовж життя, прямував видатний вчений, знаний фахівець у галузі нових педагогічних технологій навчання та виховання, економічної теорії, філософії освіти, ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди з 1980 по 2020 роки Іван Федорович Прокопенко.

Він завжди вважав пріоритетним напрямом роботи університету підготовку компетентної, усебічно розвиненої, духовно багаті особистості вчителя, який є патріотом і свідомим громадянином України. Педагог, за його думкою, повинен постійно працювати над удосконаленням своєї педагогічної майстерності, від чого значною мірою залежать результати його

роботи. Кожен педагог повинен володіти сукупністю якостей особистості, які забезпечують високий рівень самоорганізації професійної діяльності педагога [10, с. 9].

Серед цих якостей особливе місце, на наш погляд, займає артистизм як одна з важливих професійних складових якостей педагога.

Питання педагогічного артистизму як професійно важливої якості розкривали у своїх роботах В.А. Кан-Калік, М.О. Кнебель, П.М. Єршов, Ю.П. Азаров, Ю.Л. Львова, Д.В. Будянський, І.А. Зязюн, І.І. Риданова, В.А. Петров, М.Г. Грищенко, М.В. Жабровець, Ж.В. Ваганова, М.О. Лазарева, Л.Г. Кайдалова і багато ін.

Артистизм від латинського значить мистецтво. Це художня обдарованість, витонченість сприйняття, висока майстерність виконання чого-небудь, віртуозність [8, с. 64].

Будянський Д.В. тлумачить педагогічний артистизм як комплекс професійно-значущих, взаємопов'язаних та взаємообумовлених якостей, який забезпечує досконале володіння педагогічною технікою та навичками перевтілення, виразної, естетично-привабливої передачі навчального матеріалу з метою максимальної реалізації індивідуального потенціалу педагога [2, с.7].

Лазарєв М.О. трактує педагогічний артистизм як яскраве, виразне втілення не чужих, а своїх власних почуттів, власної духовної висоти, власної унікальної любові до предмета [6, с. 61].

Кайдалова Л.Г., Щокіна Н.Б., Вахрушева Т.Ю. розкривають поняття артистичності педагога, під яким розуміють красу і багатство внутрішнього світу особистості, здатність яскраво, переконливо, емоційно передавати матеріал, використовуючи фантазію, інтуїцію, імпрровізацію, техніку та виразність мови і рухів, самопрезентацію та відкритість [4, с. 79].

Денисевич І. вважає, що артистизм — це категорія особистісна і професійна: як особистісна якість вона стає значущою для педагога, коли реалізується в його професійній діяльності. Артистизм — це складний синтез особистісних якостей, що дозволяє педагогові глибше, яскравіше виразити себе, довести до учнів свої думки і почуття. Цей комплекс властивостей особистості педагога є динамічним, інтеграційним утворенням, у реальних ситуаціях відбувається актуалізація різноманітних його сторін. Провідними та опорними для педагога стають ті чи інші компоненти артистизму залежно від найбільш розвинених якостей його особистості, характеру педагогічних завдань. Також у поняття «артистизм» автор включила вміння втілювати думку та переживання в образі, поведінці, слові. В цілому, на думку автора, артистизм визначається як здатність цілеспрямованої, гармонійної взаємодії педагога з учнем, вміння перевтілюватися на деякий час в необхідну роль, використовуючи її для досягнення сумісного з учнем успіху, відповідно з визначеними педагогічними завданнями та конкретною ситуацією. Артистизм проявляється в системі педагогічних прийомів та засобів, які педагог вибирає для своєї повсякденної праці зі змістовного боку педагогічної діяльності і з формально-динамічного боку [3, с. 14]

Узагальнюючи погляди авторів на визначення даного феномену, можемо зробити висновок, що педагогічний артистизм викладача — це високий рівень педагогічної майстерності, який проявляється в здатності викладача яскраво, емоційно, своєрідно передати навчальний матеріал, використовуючи весь свій до-

свід, компетенцію і педагогічні технології.

Артистизм викладача відображає його ідеали, культуру, духовне багатство, ерудицію, вміння володіти словом, рухами, почуттями, вміння створити особливу атмосферу на занятті [5, с. 25].

У складі професійної діяльності педагога має бути не лише доброзичливе спілкування, гармонія розуму й почуттів, а й педагогічна майстерність на рівні мистецтва, що забезпечується високим ступенем розвитку професійно-необхідних якостей, умінь, навичок і, зокрема, педагогічного артистизму. Тому формування педагогічного артистизму є одним із завдань підготовки педагогічних кадрів [2, с. 1].

В структурі педагогічного артистизму Будянський Д.В. виділяє когнітивний, художньо-образний та художньо-комунікативний компоненти, кожен з яких має свій зміст і виконує конкретні функції.

Методологічною основою для виділення художньо-образного та художньо-комунікативного компонентів педагогічного артистизму з'явилися положення М.С. Кагана про художній образ, поняття якого, на думку автора, є найбільш точним визначенням структури мистецтва, а образи мисляться і мистецькими, і втіленими.

Виділення художньо-комунікативного компонента педагогічного артистизма базується на художньо-комунікативній діяльності, яка є емоційно-експресивною, художньо-інтелектуальною та художньо-операційною сторонами.

Художньо-комунікативна діяльність забезпечує матеріалізацію художнього образу, розгортає цей образ у дії. У спілкуванні слово є будівельним матеріалом під час конструювання образу.

Когнітивний компонент педагогічного артистизму виконує рефлексивну та оціночну функції. Художньо-образний компонент педагогічного артистизму виконує спрямовуючу та регулюючу функції. Художньо-комунікативний компонент педагогічного артистизму виконує комунікативно-перетворюючу функцію [2, с.16–17].

Виявлення компонентів у структурі педагогічного артистизму є важливим для усвідомлення сутності цього феномена. Однак необхідно мати на увазі, що їх поділ чи існування один без другого є неможливим. Тому, вони потребують постійного взаємозв'язку та взаємного доповнення [5, с. 63]

Результатом артистичного викладання є формування у студентів мотиваційно-ціннісного ставлення до змісту освіти. Емоційне сприйняття матеріалу сприяє збереженню стійкої уваги і інтересу, поглибленню мотивів навчального пізнання у відповідь бажанням розкритися. З'являється відчуття розкритості, свободи, схильності до співрозмовника, зникає нервозність в очікуванні виклику; полегшується сприйняття і прийняття чужого досвіду, зростає здатність мислити творчо [7, с. 78].

Артистичний педагог — не лише імпровізатор, а й своєрідний майстер, який володіє драматургією в аудиторії, тобто особливим умінням розставляти акценти, паузи, діалоги та монологи протягом усього заняття. Створення атмосфери співпраці, співтворчості, співроздумів

ставить суб'єктів навчання в позицію союзників, соратників педагога, створює умови для інтегрованого навчання. Артистизму не можна навчитися, прочитавши або запам'ятавши положення, які містяться в підручнику. Втім, можна зрозуміти й підхопити ідеї, включитися в роботу щодо виявлення та розвитку власних здібностей та вмінь, пов'язаних з імпровізацією, технікою, виразністю мови й рухів, переконливою самопрезентацією, відкритістю [1, с.414–415].

Педагогічний артистизм є творчістю викладача. Викладач має більшу творчу свободу в аудиторії, хоча він слідує програмі, обмежений часом, метою і завданнями. Викладач, аналізуючи педагогічні ситуації, активність студентів в аудиторії, може змінювати швидкість, темп, наповнювати заняття різним змістом. Артистизм допомагає вибудувати навчальний процес вміло і професійно [11, с.1280].

Викладач, який володіє педагогічним артистизмом, зможе не тільки підвищити ефективність навчального процесу і досягти мети на занятті, але і зняти психологічне навантаження та втому.

Література

1. *Артемов В.Ю., Серіков В.В.* Артистичні вміння як компонент педагогічної майстерності викладача вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі. 2016. Вип. 51(104). С. 410–418.
2. *Будянський Д.В.* Формування педагогічного артистизму майбутнього вчителя гуманітарних дисциплін : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2006. 20 с.
3. *Денисевич І.* Артистизм музиканта-педагога як професійна і особистісна характеристика // Наук. записки Тернопіль. держ. пед. ун-ту. Серія : Педагогіка. 20021. № 8. 91 с.
4. *Кайдалова Л. Г., Щокіна Н.Б., Вахрушева Т.Ю.* Педагогічна майстерність викладача. Харків, 2009. 140 с.
5. *Костюков В.В.* Методика формування педагогічно-артистичних умінь майбутніх учителів музики на заняттях з постановки голосу : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2017.
6. *Лазарев М. О.* Основи педагогічної творчості. Суми, 1995. 212 с.
7. *Можейко Л.М., Можейко Л.А.* Педагогический артистизм и его роль в процессе обучения. URL: <http://journal-grsmu.by/index.php/ojs/article/view/1614>
8. *Новий словник іншомовних слів: близько 40000 сл. і словосполучень ; за ред. Л. І. Шевченко. К., 2008. 672 с.*
9. *Оттич О. М.* Основи педагогічної майстерності викладача професійної школи : підручник. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 208 с.

10. Прокопенко Іван Федорович, доктор педагогічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України: до 85-річчя від дня народження: біобібліографія: 1968–2021 рр. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; Наук. б-ка ; [уклад. В. П. Захарченко ; наук. ред. О. Г. Коробкіна, бібліогр. ред. Т. І. Неудачина]. 2-ге вид., доп. та перероб. Харків : ХНПУ, 2021. 93с.

11. Zhdanova N., Mukhlynina O., Bastrakova N., Kondyurina I., Simakova T., Volozhanina E. Pedagogical Artistry as a Professional Feature. URL: <http://www.eurasianjournals.com/Pedagogical-Artistry-as-a-Professional-Feature,78134,0,2.html>

25.08.2022

Відомості про автора:

Дементьєва Тетяна Іванівна — кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри мовної підготовки; Харківський національний університет радіоелектроніки; Харків, Україна; email: tetiana.dementieva@nure.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8855-7556>; Google Scholar ID: [nHdwrO4AAAAJ&hl](https://scholar.google.com/citations?user=nHdwrO4AAAAJ&hl)

Поняття фінансової грамотності у дослідженнях Івана Прокопенка і зарубіжних фахівців

Ярослав Власенко

Науковий керівник — доктор педагогічних наук, професор *В. Ворожбіт-Горбатюк*

Гучасний ринок фінансових послуг базується на основі ринкових відносин та знаходиться у постійному процесі прогресивного руху. У таких умовах звичайній людині важко майстерно оволодіти усіма фінансовими та банковими послугами на ринку. Проблеми з оволодінням певним переліком послуг пов'язані із рівнем фінансової грамотності населення. При низькому рівні фінансової грамотності, знижується темп розвитку фінансових ринків та зменшуються можливості людей у накопиченні та розпорядженні своїм капіталом.

Іван Прокопенко заслужено вважається фундатором економічної освіти в українських університетах. Послугуючись кращими національними освітніми традиціями, він синтезував їх з новітніми світовими розробками. Під час перебування на посаді ректора Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди Іван Прокопенко приділяв значну увагу формуванню фінансової грамотності студентів, втіленню європейських стандартів розуміння і технологій формування цієї компетентності.

Ідеї формування фінансової грамотності були і залишаються трендовими у галузевих і міждисциплінарних дослідженнях. Л. Аррондел, М. Хаупт, М.Х. Мансебон, Д. Ніколіні, М. Вельті, Я. Вірсма [3] презентовано компаративний аналіз заявленої проблеми. Досить масш-

табне бібліографічне видання дає можливість системно проаналізувати доробок Івана Прокопенка у галузі формування фінансової грамотності студентів [9]. Загальні підвалини і сутність поняття, якому присвячено цю публікацію, висвітлено у дисертації Івана Прокопенка [10]. У публікаціях Ворожбіт-Горбатюк В., Мельникової О., Кабанської А., [8] Соляр В. [11] конкретизовано практичну складову компетентнісного підходу у підготовці майбутніх фахівців у галузі економіки.

Мета статті: розкрити сутність фінансової грамотності як ключової компетентності сучасної молоді людини через призму професійного доробку Івана Прокопенка. У дослідженні використано методи — порівняльний історичний, аналізу, синтезу.

Фінансова грамотність — це здатність розуміти та використовувати різноманітні фінансові навички, включаючи управління особистими фінансами, складання бюджету та інвестування. Це також означає розуміння певних фінансових принципів і концепцій, таких як: часова вартість грошей, складні відсотки, управління боргом і фінансове планування [1].

Іван Прокопенко фінансову грамотність розглядав як синтезуючу життєву компетентність, яка підвищує рівень ефективності фахової діяльності і якість життя загалом. Безумовно значущим за-

вданням освіти він вбачав організацію цілеспрямованої освітньої діяльності у цьому напрямку [10]. Серед апріорно важливих завдань він виокремлював: практиками і тренінги для формування навичок розсудливого користування фінансовими послугами, короткі лекції з актуальних питань управління особистими фінансами навчальні лекції, семінари та тренінги.

У більшості розвинених країн Заходу, фінансовою грамотністю та освітою, займаються банківські установи, які, в свою чергу, підтримуються державою, оскільки входять в сферу державної фінансової політики. У статті «Фінансова грамотність та інклюзивне зростання у Європейському Союзі» У. Байцахан та М. Демерціс проводять аналіз фінансової грамотності країн ЕС, виділяючи як світових лідерів, таких як Данія та Швеція та таких, що мають низький рівень фінансової грамотності, як Румунія та Португалія [2]. Автори провели дослідження світового стану фінансової грамотності та порівняння Європейських країн з країнами Світу. Вони також відмічають різницю між фінансовою грамотністю та освітою, пояснюючи що остання є важливою складовою першою, але не ідеальним показником загального рівня. Пояснюючи необхідність фінансової грамотності для країн ЕС, У. Байцахан та М. Демерціс наводять причини підвищення її рівня, серед яких: зниження тиску на пенсійну систему шляхом переходу до систем професійного та особистого страхування, зниження частки іпотечного боргу у загальному боргу домогосподарств Єврозони, зменшення рівня бідності та соціального розшарування, імобільності населення. У якості висновку, у роботі наведено рекомендації щодо будування подальшої фінансової політики держав такі як введення фінансової грамотності з найменшого можливого віку, перехід від загальних до спеціалізованих фінансових та економічних програм [2].

У роботі «Фінансова грамотність у Західній Європі» (Financial Literacy in Western Europe), Л. Аррондел, М. Хаупт, М.Х. Мансебон, Д. Ніколіні, М. Вельті, Я.

Вірсма описують програми фінансової грамотності Франції, Німеччини, Італії, Іспанії, Нідерландів, проводять їх аналіз та роблять акцент на перевагах та недоліках тієї чи іншої системи. Наприклад, Франція, яка політично перебуває у центрі політичного спектру, має кращу фінансову освіту. Це також стосується громадян колишньої Західної Німеччини та студентів з німецькомовної частини Швейцарії. Зрештою, здається, що програми фінансової освіти (приватні чи державні) з'явилися майже всюди в Європі з середини 2000-х років, але, ймовірно, більш систематично в централізованих країнах (Франція, Італія, Іспанія, Нідерланди), ніж в інших (Німеччина, Швейцарія). На їх думку, фінансова грамотність залежить не тільки від загального рівня освіти, але від віку та статті людини, а також, що для порівняння відмінностей однієї країни від іншої, необхідно провести детальний аналіз економічної історії, соціальної та пенсійної системи, розвитку фінансового ринку, освіти, демографічної структури і т.д. Розкриваючи програми фінансової грамотності та освіти в західноєвропейських країнах автори відмічають неоднорідність та недосконалість програм фінансової грамотності що, за їх словами, залишає простір до вдосконалення [3].

особливості фінансової грамотності та освіти Східної Європи проаналізовані у роботі А.Т. Паши, Х. Пікастоста та Е.М. Гергіні «Фінансова грамотність та економічне зростання: як справи у Східній Європі?» (Financial Literacy and Economic Growth: How Eastern Europe is Doing?) [4]. У цій роботі автори прагнули проаналізувати фінансову грамотність як рушійну силу фінансового добробуту та економічного зростання у Румунії, Болгарії та Хорватії. Це дослідження більш статистичне і проводиться за даними, наданими Організацією Економічного Співробітництва та Розвитку (ОЕСР). У ньому автори провели дослідження та підтвердили свою гіпотезу взаємозв'язку фінансової грамотності з накопиченням

багатства та фінансової освіти з економічним зростанням, використовуючи математичні методи двоетапної регресії найменших квадратів та кластерного аналізу для порівнянь таких даних як різні рівні фінансової обізнаності, стать, вік, тощо. На їх думку, навіть незначне підвищення фінансової грамотності серед населення, значно підвищує рівень фінансового добробуту, що слугує причиною інвестування держав в фінансову освіту [4].

Глід зазначити, що саме у країнах Східної Європи проводяться саме статистичні дослідження фінансової грамотності, на відміну від Західної, де дослідження проводяться більш теоретичні. До прикладів таких досліджень можна віднести роботи Я. Беласа, А. Нгуен, Л. Сморчка, Дж. Колебуса, Є. Ципови «Фінансова грамотність учнів середньої школи: Приклад Чехії та Словаччини» та Б.Свечкі, Є. Йесільдагу, Є. Озена та С. Гріма «Фінансова Грамотність: Приклад Польщі». У цих роботах автори надають суттєве значення викладанню фінансової грамотності у середніх спеціалізованих навчальних закладах та загальноосвітніх школах, оскільки на їх думку, правильне управління особистими фінансами створює передумови успішного та якісного життя. Автори у своїй роботі використовували методи експертної оцінки та інтерв'ювання для висунення та спростування гіпотез, таких як середній рівень правильного застосування теоретичних знань у вибраних сферах фінансової грамотності Чехії та Словаччини, відсутність статистично значущих відмінностей між правильними відповідями чеських та словацьких студентів і т.д. У роботі широко використовуються статистичний та компаративістський методи, а також моделювання необхідних ситуацій. На думку авторів обох досліджень, відповідний спосіб отримати фінансові знання, які перетворюються на правильну поведінку, — це фінансова освіта. Вони вважають за необхідне ретельно продуману та адаптовану до віку студента фінансову освіту, із врахуванням середовища, культуру та

походження, які відрізняються у регіонах і державах. Мова та термінологія мають бути адекватно адаптовані, щоб повідомлення могло дійти до одержувача. Також на думку Б. Свечкі, Є. Йесільдагу, Є. Озена та С. Гріма молоді студенти багато в чому привілейовані, оскільки вони мають доступ до всевітньої павутини Інтернету, онлайн-книг, статей, блогів, соціальних мереж тощо, де вони можуть знайти багато інформації з фінансових питань, що, звичайно, могли бути недоступні їхнім батькам, бабусям і дідусям. Фінансова грамотність має велике значення не лише для громадян, а й для економіки держави. Чим більшу фінансову обізнаність мають люди, тим більше вони очікують від фінансових установ, влади та роботодавців [5; 6].

Тему фінансової грамотності та обізнаності у Сполучених Штатах Америки, розкривають А. Крайтчек, М. Фьорстер, В.Б. Вальстад у своїй роботі «Порівняння фінансової освіти та знань у Сполучених Штатах та Німеччині: навчальна програма та оцінювання». У цій роботі автори досліджують підходи до фінансової освіти у середніх школах Німеччини та США, прагнучі відповісти на питання протилежностей та східних речей в обох системах. Автори концептуалізують фінансову грамотність трьома способами: як освіту з управління особистими фінансами; як критичне навчання споживачів щодо купівлі товарів і послуг; як економічну або соціально-економічну освіту.

Порівнюючи системний підхід до фінансової грамотності в обох країнах, автори виділяють такі критерії: загальні умови фінансової освіти, практичні роботи та типи робіт для фінансової освіти, змістові стандарти фінансової освіти, навчальні ресурси та матеріали для фінансової освіти, оцінювання фінансової освіти. Згідно з наданими критеріями автори проводять компаративний аналіз, емпіричний аналіз та його результат, предметний аналіз та його результат. У підсумку свого дослідження автори роблять акцент на культурні особливості населення тієї чи іншої країни,

які можуть впливати прямо як на рівень фінансової грамотності населення так і на рівень його росту [7].

Іван Прокопенко у контексті формування фінансової грамотності особистості у навчальному процесі розглядав людиноцентрично і з позицій системного підходу. У розробленні питання змістовного і методичного забезпечення він орієнтувався на формування здатності приймати свідомі фінансові рішення. Адже фінансово обізнані громадяни почуваються захищеними, бо уміють піклуватися про свій добробут, фінансову незалежність, і володіють досвідом творення фінансово безпечових заощаджень на випадок форс-мажору [10]. Така позиція щодо розуміння поняття фінансової грамотності слугувала І. Прокопенку обґрунтуванням ініціативи щодо вибудови індивідуальної траєкторії навчання здобувача у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди. Вивчаючи економіку у ХНПУ імені Г.С. Сковороди, здобувачі відчують концентрацію уваги викладачів на персональних, особистісних особливостях слухачів. Викладацький персонал має не тільки високий рівень обізнаності та підготовки, але ще й високий рівень інтегрованості зі студентами. Великий спектр предметів, від мікроекономіки та менеджменту до макроекономіки та економіки праці викладали справжні майстри. Вони не тільки теорією, а наочним досвідом, навчають економічним знанням, формулюючи економічні проблеми та вирішуючи їх разом із студентами. Сам Іван Прокопенко викладав лекції «Вступ до фаху». Перед лекціями, коли всі студенти чекали початку пари, він, маючи декілька вільних хвилин, міг завести розмову із студентами на будь-яку тему. Іван Федорович вмів зацікавити своїми розповідями, мав бездонний життєвий досвід та міг проникнути у серце кожного слухача. Виступаючи перед нами на лекціях, або на урочистих заходах він завжди бажав усім миру. Для студентів економічного факультету він був батьком, оскільки наш факультет був його творінням. Він завжди

показував свою любов, приділяючи увагу вирішенню будь яких проблем, та завжди відкликався на поклик про допомогу.

тже, фінансова грамотність — це здатність людини розуміти та практично реалізовувати фінансові навички, у тому числі управління особистими фінансами, складання бюджету та інвестування. Ця компетентність є базовою. Компаративний аналіз засвідчив, що у змісті досліджуваного поняття виокремлюють світоглядно цільовий компонент, практичний компетентнісний і стратегічний предметний. У науковому доробку І. Прокопенка, У. Байцахан, М. Демерціс, А.Т. Паши, Х. Пікатоста, Е.М. Гергіні виразним є світоглядно цільовий компонент. А. Крайтчек, М. Фьорстер, В.Б. Вальстад, Л. Аррондел, М. Хаупт, М.Х. Мансебон, Д. Ніколіні, М. Вельті, Я. Вірсма більше уваги приділяють практичному компетентнісному компоненту. Розвідка Я. Беласа, А. Нгуен, Л. Смерчка, Дж. Колебуса, Є. Циповови демонструє акцент на стратегічний предметний компонент цільових і змістовно-методичного забезпечення навчального процесу, спрямованого на формування компетентності фінансової грамотності. Перспективним напрямом подальшої наукової розвідки бачимо вивчення світового і національного досвіду формування фінансової грамотності в умовах форс-мажору, коли ситуації невизначеності впливають на національні і світові економічні системи.

Література

1. *Investopedia*. URL : [https://www.investopedia.com/guide-to-financial-literacy-4800530#toc-what-is-financial-literacy]
2. *Uuriintuya Batsaikhan and Maria Demertzis* "Financial literacy and inclusive growth in the European Union" Policy Contribution/Issue n 08/May 2018. URL : [https://www.bruegel.org/sites/default/files/wp-content/uploads/2018/05/PC-08_2018.pdf]

3. *Luc Arrondel, Marlene Haupt, María Jesús Mancebón, Gianni Nicolini, Manuel Wälti, et al.* Financial Literacy in Western Europe. 2020. URL : [https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-03243830/document]

4. *Adina Teodora Paşa, Xose Picatoste and Elena Mădălina Gherghina* Financial Literacy and Economic Growth: How Eastern Europe is Doing? Режим Доступу [https://doi.org/10.1515/econ-2022-0019]

5. *Belás, J., Nguyen, A., Smrčka, L., Kolembus, J., Cipovová, E.* (2016), Financial Literacy of Secondary School Students. Case Study from the Czech Republic and Slovakia, *Economics and Sociology*, Vol. 9, No 4, pp. 191–206. DOI: 10.14254/2071-789X.2016/9-4/12

6. *Beata Swiecka, Eser Yeşildağ, Ercan Özen and Simon Grima* (2020), Financial Literacy: The Case of Poland. Article in *Sustainability*: DOI: 10.3390/su12020700

7. *Andreas Kraitzek, Manuel Förster, William B. Walstad* (2022), Comparison of financial education and knowledge in the United States and Germany: Curriculum and assessment. Research Article https://doi.org/10.1177/17454999221081333

8. *Ворожбит-Горбатюк В., Мельникова О., Кабанська А.* Науково-педагогічна практика здобувачів другого магістерського рівня вищої освіти, спеціальність 051 Економіка: досвід ХНПУ імені Г.С. Сковороди // Молодь і ринок. 2021. №4/190. С. 17-21. https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.236241

9. *Прокопенко Іван Федорович*, доктор педагогічних наук, професор, академік Національної академії педагогічних наук України: до 85-річчя від дня народження : біобібліографія: 1968–2021 рр. Харків : ХНПУ, 2021. 93 с.

10. *Прокопенко І. Ф.* Теоретичні та методологічні основи економічної освіти в загальноосвітніх навчальних закладах : дис. ... д-ра пед. наук : спец. : 13.00.04 — теор. і метод. проф. освіти; 13.00.01 — теор. та іст. пед.; Ін-т пед. і психол. проф. осв. АПН України. Київ, 1996. 467 с.

11. *Соляр В. В.* Майнор «Бізнес-англійська та фінанси» : наук.-метод. забезп. дисциплін із циклу вільного вибору для магістрантів спец. 051 «Економіка» та неекономічних спец. : практ. порадник. Харків : Мітра, 2018. 60 с.

04.08.2022

Відомості про автора:

Ярослав Власенко — здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, спеціальність 011 — Освітні, педагогічні науки; Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди; Харків, Україна; e-mail: Commander.harza@gmail.com; ORCID: https://orcid.org/0000-0002-7587-850X

Роль інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці музично-педагогічних працівників у процесі навчання у КНР

Му Веньлун

Науковий керівник — доктор педагогічних наук, доцент *Т. Собченко*

Музична освіта в Китайській Народній Республіці (КНР) відіграє надзвичайно важливу роль, оскільки є важливим засобом підвищення загального розвитку людини, основою розвитку людських якостей, виховання естетичних почуттів. З огляду на це у країні затребуваним є питання здійснення якісної підготовки музично-педагогічних працівників.

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій призвів до радикальних змін в організації освітнього процесу та збагатив методи й засоби навчання. Актуальність проблеми дослідження зумовлена розв'язанням питання ролі інформаційно-комунікаційних технологій у процесі якісної підготовки музично-педагогічних працівників, що вимагає негайного її вирішення.

У контексті заявленої проблеми у пригоді стали ґрунтовні теоретико-практичні доробки вітчизняних та китайських учених, які досліджували різні аспекти питання ролі інформаційно-комунікаційних технологій у процесі якісної підготовки музично-педагогічних працівників. Ю. Камишан проаналізовано значення інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці здобувачів вищої музично-педагогічної освіти [1]. І. Пащенко визначено роль та значення використання

комп'ютерних технологій у системі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва [2]. Н. Попович у своїх наукових працях охарактеризувала організацію інформаційно-творчого освітнього середовища закладу вищої освіти, що є умовою успішної підготовки майбутнього музично-педагогічного працівника [3]. У пригоді стало дослідження науковиці Т. Собченко, яка займалася вивченням проблеми формування цифрової компетентності в підготовці майбутніх учителів в Україні та КНР [4], а також у співавторстві з Ц. Шен розкрили питання організації змішаного навчання у підготовці майбутнього вчителя в Україні та КНР [5].

Зокрема, китайський вчений Се Лінлін досліджував питання затребуваності застосування інформаційних технологій в музичній освіті для підвищення її значущості в закладах вищої освіти КНР [6]. Так, невирішеною раніше частиною загальної проблеми є визначення ролі інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці музично-педагогічних працівників у процесі навчання в КНР, що є затребуваною та вимагає негайного її вирішення.

Метою статті є визначення ролі та значення використання інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці музично-педагогічних працівників у процесі навчання в КНР.

При виконанні дослідження було використано методи аналізу, синтезу, порівняння для визначення ефективності інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці музично-педагогічних працівників у процесі навчання в КНР.

Гтрімкий розвиток інформаційних технологій, штучного інтелекту та інших сучасних технологій зумовив необхідність переосмислення форми навчання та способів викладання у закладах освіти. У системі освіти багатьох розвинутих країн відбулися реформи, що передбачали врахування стратегії інновацій на національному рівні, що підтримувалися новими сучасними технологіями. Вимоги нової епохи, вплив інформаційних технологій на освіту стали передумовою модернізації освіти в КНР. Міністерством освіти КНР було прийнято та опубліковано «План дій з інформатизації освіти 2.0» (2018) [7], основною метою якого було прискорення модернізації освіти, побудова сильної освітньої нації, активне сприяння розвитку «Інтернет+освіта» та культивування розвитку інновацій в освіті, на основі врахування розвитку інформаційних технологій та китайської специфіки.

«План дій з інформатизації освіти 2.0» (2018) передбачав реалізацію таких основних завдань:

1. Широке застосування інформаційних технологій у процесі навчання у закладах освіти всіх рівнів.

2. Глибока інтеграція інформаційних технологій у процес навчання, що сприятиме підвищенню якості викладання та оптимізації управління.

3. Підвищення у викладачів інформаційної грамотності, інформаційного мислення, здатності застосовувати інформаційні технології для вирішення будь-яких проблем у навчання.

4. Створення інтегрованої платформи «Інтернет+освіта».

5. Популяризація інновацій та послуг інформаційно-цифрових освітніх ресурсів.

6. Оптимізація моделі та можливостей навчання «платформа+освіта».

7. Підтримка розвитку інформатизації освіти у глибоко бідних районах, ефективне підвищення якості освіти.

8. Посилення культивування інформаційної грамотності здобувачів.

9. Забезпечення безпеки даних та інформації, захист конфіденційності [7].

Також Міністерством освіти КНР, Національним управлінням стандартизації, Міністерством промисловості та інформаційних технологій та ін. було дещо пізніше прийнято низку документів, які свідчать про детермінування розвитку та впровадження комп'ютерних технологій в освітній процес закладів вищої освіти, зокрема: «Розпорядження щодо належної організації та управління онлайн-навчанням у коледжах та університетах протягом періоду пандемії» (2020) [8], «Специфіка побудови цифрових кампусів в коледжах та університетах (проект)» (2021) [9], національний стандарт «Набір китайського кодування інформаційних технологій» (2022) [10] тощо.

Слід також зазначити, що на сайті Департаменту науки, технологій та інформаційних технологій щомісяця висвітлюються результати звіту з інформатизації освіти та мережевої безпеки в КНР [11].

З огляду на це можна стверджувати, що в КНР дійсно зростає роль і значення інформаційно-комунікаційних технологій та здійснюється їх впровадження в освітній процес закладів вищої освіти, зокрема і в процес підготовки музично-педагогічних працівників.

Здійснюючи аналіз трансформації університетської музичної освіти, Ван Чжисинь акцентує увагу на тому, що застосування в освітньому процесі та популяризація інформаційно-комунікаційних технологій в епоху «Інтернет+» сприяє підвищенню якості та ефективності викладання, відкриває нові можливості для підвищення стандартів підготовки музично-педагогічних працівників [12]. У пригоді стали також наукові висновки китайського дослідника про необхідність зміни концепції викладання музики в університетах, оскільки застосування техно-

логії «Інтернет+» має такі особливості та переваги:

- систематизація професійних знань;
- розвиток та реалізація інновацій у відповідній галузі;
- зміна традиційної технології викладання та швидка адаптація до технології «Інтернет+»;
- персоналізація, зручність у використанні, розвиток креативності;
- екологічність та відкритість;
- співробітництво та колоборація між представниками різних галузей, освітніми установами;
- уніфікація та інтеграція;
- поява та різноманітність нових методів викладання та навчання;
- розробка нового дизайну контенту;
- зміна попередньої моделі викладання за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, мультимедіа [там само].

Майбутній музично-педагогічний працівник має усвідомлювати необхідність бути сучасним, йти в ногу з часом, постійно збагачувати свої знання, вдосконалювати музичні здібності. Нам імponує думка Т. Собченко та Цінь Шеня про те, що якість освіти пов'язана з готовністю педагога працювати в нових сучасних умовах, а саме бути мобільним, соціально активним, мати здібності до саморозвитку та самовдосконалення, вміння швидко прийняти рішення тощо [5, с.113]. Так, здійснюючи підготовку майбутніх спеціалістів, викладачі університету мають закласти міцний фундамент до вступу випускників у суспільство в майбутньому.

На думку Мен Ціньян, застосування в освітньому процесі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій допомагає запобігти таких недоліків як при традиційному викладанні:

- одноманітність та однорідність змісту навчання;
- програмний формат навчання;
- орієнтація на результат іспитів, а не на дослідницьке навчання у процесі вивчення музики;

- використання пасивних методів навчання тощо [13].

Також доцільним вважаємо представити сучасні моделі навчання музичних дисциплін в університеті з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, які виділяє у своїй роботі Сяо Яньсен:

1. *Музичний катехизис:*

- відеоуроки (сегмент навчання здобувачів за допомогою коротких навчальних відео, пов'язаних між собою для системного розуміння теми);
- практичні тести (поточний, тематичний та підсумковий тестовий контроль для перевірки ефективності навчання студентів);
- дискусійні зони (форум для обговорення та спілкування між усіма учасниками освітнього процесу).

2. *Музичні мікроуроки:*

- відеоурок (короткий сегмент, у якому студенти вчать, переглядаючи відео);
- допоміжні інформаційно-комунікаційні та технічні засоби навчання (мережа Інтернет, мобільні пристрої, електронні плани занять).

3. *Публічна відкрита платформа WeChat*, яка дозволяє користувачам безкоштовно відправляти текст, зображення, голос, відео через різні операційні системи:

- посібники, підручники, гармонічні схеми;
- демонстраційні відео для розвитку музичних навичок (вокал, інструментальна гра, диригування);
- тестові питання;
- текстові описи та приклади партитур в якості основного навчального контенту;
- форуми, відкриті уроки, живі заняття та вправи зорового співу, тренування слуху, теорії музики тощо.

4. *Мобільні APP («Application»)* — додаток на мобільному пристрої для оцінки музики, обміну музичними ресурсами, розвитку музичних навичок [15, с.15–17].

Отже, викладене свідчить про те, що впровадження в освітній процес, зокрема у викладання музичних дисциплін,

сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, сприятиме підвищенню якості процесу та результатів навчання, формуванню у здобувачів інформаційно-комунікаційна компетентності, готовності до широкого застосування сучасних технологій у майбутній професійній діяльності. Перспективи подальших наукових досліджень полягають у імплементації досвіду китайських педагогів щодо формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх музично-педагогічних працівників у закладах вищої освіти України.

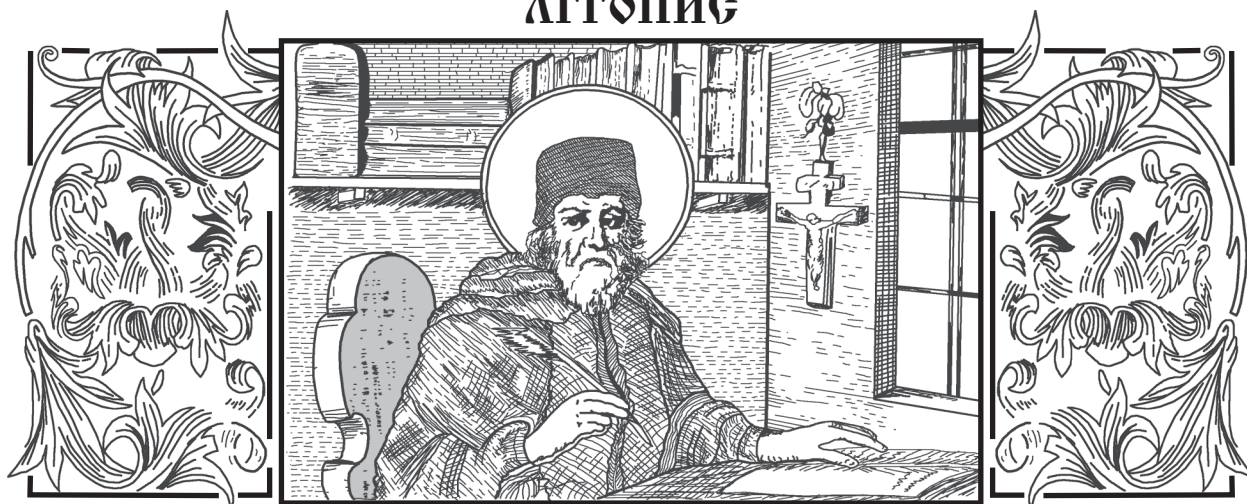
Література

1. *Комишан Ю.* Змістовий складник процесу підготовки майбутнього вчителя музики до впровадження інформаційно-комунікаційних технологій // Естетика і етика педагогічної дії. 2021. Вип. 24. С.143–153.
2. *Пащенко І.* Комп'ютерні технології у системі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва // Вісник Черкаського університету. 2017. Вип.3. С. 100-104.
3. *Попович Н.* Інформаційно-творче освітнє середовище як умова професійнотворчої самореалізації фахівця з музичного мистецтва // Інформаційні технології і засоби навчання. 2019. Вип. 69 (1), С. 92–99.
4. *Собченко Т. М.* Формування цифрової компетентності в підготовці майбутніх учителів в Україні та КНР // Науковий Вісник МДУ. Серія «Педагогіка та психологія». 2021. № 1, т. 7. С. 103–112.
5. *Собченко Т. М., Шен Ц.* Організація змішаного навчання у підготовці майбутнього вчителя в Україні та КНР // Науковий часопис НПУ ім. М.П. Дра-
6. *гоманова. Сер. 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2021. Вип. 79. С. 113–117.*
6. 谢琳玲关于信息化推进高校音乐教育的实践与思考。中国科技论文. 2021.第16期(06)。第 698–700
7. 教育部关于印发《教育信息化 2.0 行动计划》的通知 URL: http://www.moe.gov.cn/srcsite/A16/s3342/201804/t20180425_334188.html (дата звернення: 01.07.2022).
8. 中华人民共和国教育部. 教育部应对新型冠状病毒感染 肺炎疫情工作领导小组办公室关于在疫情防控期间做好 普通高等学校在线教学组织与管理工作的指导意见 URL: http://www.moe.gov.cn/srcsite/A08/s7056/202002/t20200205_418138.html (дата звернення: 04.08.2022).
9. 教育部关于发布《高等学校数字校园建设规范（试行）》的通知 URL: http://www.moe.gov.cn/srcsite/A16/s3342/202103/t20210322_521675.html (дата звернення: 07.08.2022).
10. 新版《信息技术 中文编码字符集》强制性国家标准发布 URL: http://www.moe.gov.cn/jyb_xwfb/gzdt_gzdt/moe_1485/202207/t20220729_649675.html (дата звернення: 04.08.2022).
11. 2022年1月教育信息化和网络安全工作月报 URL: http://www.moe.gov.cn/s78/A16/gongzuo/gzzl_yb/202203/t20220324_61039.html (дата звернення: 07.08.2022).
12. 王志新對“互聯網+”時代大學音樂教育轉型的思考與分析
13. 雜誌名稱: 中國手工藝品 雜誌: 中國手工藝, 卷。(期): 2021, (3).
14. 孟慶陽。 “互聯網+”音樂課堂對傳統音樂教學的影響[J].當代音樂。 2016年10月.
15. 肖岩森 互聯網思維背景下的社交音樂學習模式探究 — 以“在線音樂技能學習模式”為例 互聯網思維框架下的音樂社交學習模式研究 — “在線音樂技能學習模式”碩士案例研究論文. 2020.

16.08.2022

Відомості про автора:

Му Венъюн — аспірант кафедри освітології та інноваційної педагогіки; Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди; Харків, Україна; e-mail: sobchenkotetyana79@gmail.com; ORCID ID /:0000-0002-5508-9124

УДК 821.161.2:801.73

DOI:10.30837/nc.2022.3.79

Знакові системи біблійної герменевтики в площині поетики творів давньої української літератури

Наталія Левченко

Біблія відіграла величезну роль у розвитку давньої української літератури, зважаючи на ту обставину, що українське письменство XI — XVIII століть має здебільшого релігійний характер і цим істотно відрізняється від більшості тогочасних європейських літератур, де різноманітні релігійні елементи існували поруч зі світськими відносно рівноважно. Коли йдеться про істотний вплив Біблії на давню українську літературу, то дослідники такі як Богдана Криси, Леонід Ушкалов, Світлана Сухарева, Наталія Поплавська, Зоряна Лановик та ін. мають на увазі не лише численні біблійні цитати, алюзії, ремінісценції, які є у творах давніх українських письменників, не тільки використання книг Святого Письма Старого та Нового Заповіту як невичерпного джерела тем, сюжетів, образів та різноманітних сталих виражальних засобів, але й цілу низку питань, пов'язаних з біблійною герменевтикою, передовсім явищем префігурації.

Канон тлумачення Біблії був затверджений на Тридентському Соборі між 1545 та 1563 роками. Віддавна він передбачав однозначність висловів і непомильність розуміння тексту, що уточнювався й коментувався в межах герменевтичного вчення. Засвоєння біблійного тексту зіткнулось із можливістю різних тлумачень слова-знака, слова-алегорії чи слова-символу як структуриантів окремої мовної фігури, уривка чи всього тексту. Біблійна герменевтика пропонувала як один із засобів, що має усунути непевні категорії розуміння, поняття однозначності в межах біблійного канону.

Згідно з ортодоксальним поглядом, Біблія має подвійне авторство, Бога й людини; звідси — наявність у Письмі *sensus plenior* поруч із тим сенсом, який вклала в Біблію людина-автор. «*Sensus plenior* передбачає вірогідність глибшого значення біблійного уривка, ніж той, що усвідомлював автор оригіналу, і глибший смисл, аніж той, що можна визначити вна-

слідок строгого граматики-історичного, екзегетичного аналізу» [9, с. 92].

Згідно із давньою традицією, правда Божя у Святому Письмі виражена автором, натхненним Святим Духом, у тому сенсі, в якому на нього зійшло святе об'явлення. Тому предметом дослідження біблійної герменевтики вважають сенси текстів Святого Письма.

Будь-якому «текстові, — за Р. Бартом, — притаманна багатозначність. Це означає, що він має не просто кілька значень, але те, що в ньому здійснюється властива йому множинність сенсу — множинність така, що не підлягає усуненню, а не та, що є тільки припущенням. У тексті немає мирного співіснування сенсів, значень. Текст перетинає їх, рухається крізь них, відтак він не підкоряється навіть плюралістичному тлумаченню, у ньому відбувається вибух, розщеплення усіх сенсів» [1, с. 381 — 382]. Натомість біблійна герменевтика має за мету в багатьох можливих значеннях відшукати саме той сенс, який натхненний Святим Духом автор передав через власні вирази та судження.

Філософський підхід до проблем інтерпретації тексту, розповсюджений з 20-х років ХХ століття, передбачає, що «значення тексту — це те, що він значить для мене» [10, с. 3]. Т. С. Еліот гіпотезою про найкращу поезію — «поезію безособову, об'єктивну й автономну, яка живе власним життям, цілком відмежованим від життя її автора» [цит. за: 8, с. 68], перекреслив переконаність у тому, що значення тексту — це те, що мав на увазі його автор. Вивчення того, що говорить текст, звелось до вивчення того, що він говорить окремому читачу. Проголосивши смерть автора, Р. Барт [2, с. 384–391.] і М. Фуко [7], надали можливість інтерпретатору усунути автора оригіналу, захопити його місце як укладника значення, розмножити кількість значень до кількості критиків тексту. Якщо значення тексту не є авторське, то таке тлумачення не може відповідати єдиному значенню тексту, бо текст не може мати чіткого значення.

При вивченні значення біблійних текстів екзегет навпаки повинен якнайточніше визначити *sensus plenior*. Теоретично ортодоксальна версія не допускала суб'єктивної варіативності значень Святого Письма, оголошувала їх єретичними.

Українські богослови вдавалися до тлумачення Святого Письма, в основі якого перебувала запозичена із Західної богословської традиції чотирисенсова метода, яка структурувалася буквального, алегоричного, морального та анагогічного сенсами прочитання Біблії.

Біблійна герменевтика була наукою, що подавала правила пошуків і викладу канонічного правдивого сенсу Біблії. Ця подвійна функція умовно розділила біблійну герменевтику на чотири частини: евристику, яка покликана віднаходити правдивий сенс, профористику, яка цей віднайдений сенс має викласти, ноематику, яка має визначити сенси Біблії, історичну частину, яка вивчає історію тлумачення Святого Письма.

Біблійна ноематика, перш за все, розрізняє сенс (*sensus*) і значення (*significatio*) слів, де сенс є думкою, вираженою словами-знаками, а значення — поняттям, змістом знака, яке виникає в конкретному контексті.

«Барокові екзегети виявляли особливе ставлення до мови як до знакової системи з огляду на те, що в процесі тлумачення Біблії недостатньо використати мовний знак як назву речі. За його допомогою необхідно було ще й передати віднайдений у Святому Письмі *sensus plenior*» [3, с. 163].

Ф. де Соссюр свого часу зазначав, що мовний знак є психічним відтиском звучання, уявленням, що ми про нього отримуємо за посередництвом наших органів відчуття, з чого випливає, що акустичний образ має чуттєву природу. Матеріальної оболонки мовний знак набуває лише тоді, коли він протиставляється іншому члену асоціативної пари — поняттю, загалом більш абстрактному.

Знакова система складається із двох взаємопов'язаних частин: позначника (*signifier*) — форми, якої набуває знак і

означуваного (signified) — поняття, яке подає. Ф. де Соссюр як лінгвістичний знак у нерозривній єдності позначника та означуваного, як синтез акустичного образу й концепту, подаючи, як приклад, образне порівняння двох сторін одного листка.

Спробуємо запропоновану Ф. де Соссюром [6] структуралістську модель лінгвістичного знака у нерозривній єдності позначника та означуваного використати як інструмент тлумачення біблійних текстів у творах української барокової літератури.

Мелетій Смотрицький, наприклад, розкодує Євхаристію, розуміючи під хлібом правдивим животворяще тіло Христове, а під вином животворящим — правдиву кров Христову, котра з боку, з-під ребра витекла.

Таким чином, позначник переважно зображує фізичну форму знака, тобто те, що можна побачити, до чого можна доторкнутися, у даному випадку це хліб, і до того ж квасний, який сходить, росте, а не прісний, який є непорушним до самої випічки, та вино. Означуваним у Євхаристії є те, до чого не можна доторкнутися, чого не можна пересічній людині побачити, те що може зринати лише у свідомості реципієнта — «тіло Христове» і «правдива кров Христова».

Розуміючи знак як нерозривну функцію між означуваним та позначником, Ф. де Соссюр називав її змістом знака. Різницю між позначником і означуваним можна порівняти з нерозривною єдністю форми й змісту, де позначник є формою знака, а означуване — його змістом. Отже, формою знака є хліб і вино, а його змістом спасіння й вічне життя у Христі. М. Смотрицький [5, с. 87], розтлумачуючи даний сакральний знак, використовує притчу про Царство Небесне й закваску та вказує безпосередньо, що святий Амвросій під позначником «квас» прочитує означник «Христос» з огляду на те, що квас у борошні надає росту і смаку всьому хлібові, а Христос є квасом для цілого світу. Він зібрав в одне ціле розпошені племена людські, влив у них квас спасіння, зробив їх однією Церквою.

Таким чином, квас є символом нашого спасіння у Христі, символом самого Христа і Його Святої Тайни. Такий квас діє в тілі, як душа, що надихає життям все тіло.

Отже М. Смотрицький доводив, що гіпотетичними шляхами пізнати біблійну істину неможливо, тому емпіричний метод не підходить для усвідомлення того, як простий квасний хліб стає тілом Христовим.

Отже, Христос подав своє Тіло і Кров у вигляді природних, простих і зрозумілих для людини речей — є звичайним для людини їсти хліб і пити вино, тому Він, поєднавши в образах хліба й вина своє Божество, перетворив їх на месійні символи Тіла і Крові, щоб засвоївши звичне й природне, людина мала можливість досягнути й стати тим, що понад природою.

Модель Ф. де Соссюра була виключно структурною, вона не відображала, а конструювала свою реальність без прямого вказування на який-небудь об'єкт, що давало йому можливість наголошувати на певній довільності знака. У контексті природної мови, на думку вченого, не існує жорсткого зв'язку між означуваним та позначником з огляду на конвенціональність співвідношення між ними, яка виникає як результат соціального консенсусу, що не зовсім відповідає характеру біблійної герменевтики, орієнтованої на патристичну традицію усталених значень знаків Святого Письма та жорстко обмеженої канонами, тому теорію Ф. де Соссюра можемо застосовувати в ході аналізу системи тлумачення Біблії бароковими письменниками лише частково.

Більш близькими до екзегетичної методології є погляди на складники знака Ч. Пірса [4], який з метою уникнення протипокладності в його структурній моделі запропонував удосконалену тріадичну систему знака, де знак складається з таких трьох частин: репрезентамен (representamen) — форма, якої набуває знак, причому вона не обов'язково повинна бути матеріальною; інтерпретанта (interpretant), яка, не зважаючи на на-

зву, здебільшого, є не інтерпретацією, а радше сенсом, отриманим від знаку. Інтерпретанта надає знакові сенс навіть за відсутності інтерпретатора; об'єкт — те, на що посилається знак.

На основі того, що знаки відрізняються один від одного настільки, наскільки вони довільні або конвенційні, Ч. Пірс формулював три види співвідношень між засобом вираження знака та його референтом, тобто об'єктом позамовної дійсності, який має на увазі особа, що здійснювала акт мовлення.

Такі види співвідношень називають «видами знаків», відомими як фундаментальна тріада Ч. Пірса, а саме, знаки-ікони, знаки-індекси та знаки-символи. За фундаментальною тріадою Пірса, знаки подають об'єкт на основі подоби, казуальності, тобто збігу, та довільного консенсусу, який варто вважати суспільним договором. У цій тріаді знаки розташовані у прогресивній конвенційності: іконічний знак — знак, прямо пов'язаний певним чином з позначником, індексний знак — знак, подібний до означуваного, символічний знак — знак, який відносно означуваного є довільною, але найвищою сенсовою точкою конвенційності.

Таким чином, за теорією Пірса, індексним знаком у творі М. Смотрицького варто вважати хліб і вино, іконічним знаком — тіло і кров Христа, символічним знаком — найвищу точку конвенційності в християнстві, тобто спасіння людини й вічне життя у Христі, що впливає з тлумаченого автором біблійного тексту: «Я — хліб живий, що з неба зійшов. Коли хто споживатиме хліб цей, той повік буде жити. І хліб, що дам Я, то є тіло Моє, яке Я за життя світові дам» (Ів. 6: 51).

У сенсовій тканині біблійних текстів, за Ч. Пірсом, образи Віри, Надії та Любові є фундаментальною тріадою, де Віру як форму релігійної свідомості можна зарахувати до іконічних знаків, Надію як процес очікування сподіваного, може, навіть неможливого, варто віднести до індексних знаків, а Любов як найголовнішу християнську чесноту необхідно включити до символічних знаків.

У християнському дискурсі топоси Віри, Надії та Любові набули особливого значення певної умовної цілісності серед визначальних засад Святого Письма, яке вважає їх необхідними почуттями та чеснотами кожного християнина. На думку Дмитра Туптала, алегорія співвідноситься з Вірою, аналогія — з Надією, тропологія — з Любов'ю.

Віра, Надія та Любов, як категорії присутності Бога-Отця, Бога-Сина й Духу Святого в біблійному Слові та як засіб прочитання Святого Письма на рівні синтезуючої єдності об'єктивного та суб'єктивного аспектів тексту, реалізуються у різних варіантах, моделях та методах тлумачення Біблії.

Віра, Надія та Любов, як категорії присутності Бога-Отця, Бога-Сина й Духу Святого в біблійному Слові та як засіб прочитання Святого Письма на рівні синтезуючої єдності об'єктивного та суб'єктивного аспектів тексту, реалізуються у різних варіантах, моделях та методах тлумачення Біблії.

Отже, для давніх церковних інтерпретаторів цілісний зміст Біблії, тобто узгодженість її окремих частин та книг, був безперечним наміром Бога, який неможливо досягнути поза межами *sensus plenior*. Контroversійність прочитання окремих частин тексту Святого Письма мала зніматися запровадження чотирисенсова біблійна герменевтика. Така непорушна даність складала для тлумачів Біблії наперед даний смисловий горизонт, де цілий текст тлумачився за допомогою його частин, а інтерпретація частин біблійного тексту була неможливою поза контекстом цілого тексту Святого Письма. Таким чином, метода герменевтичного кола стала беззаперечною умовою розуміння універсального богонатхненного змісту Біблії.

Література

1. *Барт Р.* Від твору до тексту. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. Львів : Літопис, 1996. С. 380–384.
2. *Барт Р.* Смерть автора; [пер. с фр. Г. К. Косикова] // Барт Р. Избранные работы : Семиотика : Поэтика. Москва : Прогресс, 1989. С. 384–391.

3. Левченко Н. Біблійна герменевтика в давній українській літературі : монографія. Харків : Майдан, 2018. 392 с.
4. Пирс Ч. Начала прагматизма ; пер. с англ., предисловие В. В. Кирющенко, М. В. Колопотина. Санкт-Петербург : Алетейя, 2000. 352 с.
5. *Смотрицький Герасим*. Ключ царства небесного / В. М. Мойсієнко, В. В. Німчук (підгот.). Факсим. копія вид. 1587 р. Житомир, 2005. 124+44 с.
6. Сосюр Ф. де. Курс загальної лінгвістики. Київ : Основи, 1998. 324 с.
7. Фуко М. Археологія знання; [пер. з фр. В. Шовкун]. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2003. 326 с.
8. *Danielou J. Sources Chrétiennes*. Vol. 1. Paris : Ed. duCerf, 1941. 376 p.
9. *Goidsmith E. Ancientpaganymbols*. Detroit, 1976. 220 p.
10. *Herzog U. Derdeutsche Romandes 17. Jahrhunderts : EineEinführung*. Stuttgart : Kohlhammer, 1976. 225 p.

08.07.2022

Відомості про автора:

Левченко Наталія Микитівна — доктор філологічних наук, професор; кафедра української літератури і журналістики імені професора Леоніда Ушкалова; Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди; Харків, Україна; email: filolognl@gmail.com; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7535-6330>; Google Scholar: https://scholar.google.com.ua/citations?user=h4o_PUkAAAAAJ&hl=uk Scopus: <https://access.clarivate.com/notification?app=wos&status=locked>

Анотації

Annotations

Освіта та суспільство

УДК 929:524.33+524.4

Пономарьова Н. Іван Матвійович Неклюдов та Іван Федорович Прокопенко: освіта і наука як сенс життя // *Новий Колегіум*. 2022. №3. С. 5–12.

Стаття присвячена висвітленню та аналізу основних етапів життя, професійної та громадської діяльності Неклюдова Івана Матвійовича та Прокопенка Івана Федоровича як провідних сквородинівських науковців та освітян. Випускник фізико-математичного факультету ХНПУ імені Г.С. Сковороди І. М. Неклюдов (1935 р.н.), доктор фізико-математичних наук, професор, академік Національної академії наук України, заслужений діяч науки і техніки України, — один із найвидатніших вітчизняних фізиків, наукові дослідження якого стосуються фізики міцності, фізичного та радіаційного матеріалознавства. І. Ф. Прокопенко (1936–2021) — доктор педагогічних наук, професор, академік-засновник Національної академії педагогічних наук України, заслужений працівник народної освіти України, ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (1980–2020 рр.), український економіст, педагог, авторитетний громадський діяч, видатний учений, фахівець у галузі нових педагогічних технологій навчання та виховання, економічної теорії, філософії освіти. І. М. Неклюдов та І. Ф. Прокопенко належать поколінню, яке з дитинства пройшло випробування війною та важкою працею. І. М. Неклюдов та І. Ф. Прокопенко, починаючи від аспірантури до найвищих керівних посад в регіоні, пройшли усі сходи великого трудового та наукового шляхів, протягом десятиліть залишаючись відданими своїм установам. Протягом усієї професійної діяльності, І. М. Неклюдов та І. Ф. Прокопенко виконували феноменальні обсяги громадської та організаційно-наукової роботи. Особливе місце у роботі І. М. Неклюдова та І. Ф. Прокопенка займали керівництво та підготовка наукових кадрів вищої кваліфікації. Багаторічна сумлінна праця І. М. Неклюдова та І. Ф. Прокопенка знайшла визнання на державному рівні та відзначена чималою кількістю нагород. Таким чином, виховання

у праці, загартування нею, багаторічна щоденна цілеспрямована робота над собою, непохитність гуманістичного світогляду — запорука безумовного життєвого та професійного успіху І. М. Неклюдова та І. Ф. Прокопенка. Життя та діяльність І. М. Неклюдова та І. Ф. Прокопенка, головними цінностями яких стали працелюбність, відданість професії, любов до людей, порядність та щирість, — не тільки приклад для наслідування, а й джерело натхнення для багатьох поколінь майбутніх педагогів, вчених, науковців.

Ключові слова: ХНПУ імені Г.С.Сковороди; Іван Матвійович Неклюдов; Іван Федорович Прокопенко; фізико-математичний факультет; ННЦ «Харківський фізико-технічний інститут»; підготовка учителів.

УДК 929:524.33+524.4

Ponomarova N. Ivan Matviyovych Neklyudov and Ivan Fyodorovych Prokopenko: education and science as the meaning of life // New Collegium. 2022. No 3. P. 5–12.

The article is devoted to the coverage and analysis of the main stages of the life, professional and social activities of Neklyudov Ivan Matviyovych and Prokopenko Ivan Fedorovych as leading scientists and educators by Skovoroda. I. M. Neklyudov (born in 1935), a graduate of the Faculty of Physics and Mathematics of the H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, doctor of physical and mathematical sciences, professor, academician of the National Academy of Sciences of Ukraine, honored worker of science and technology of Ukraine, is one of the most outstanding ukrainian physicists, whose scientific research concerns the physics of strength, physical and radiation materials science. I. F. Prokopenko (1936–2021) — Doctor of Pedagogical Sciences, professor, academician-founder of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, honored worker of public education of Ukraine, rector of H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (1980–2020), Ukrainian economist, teacher, authoritative public figure, outstanding scientist, specialist in the field of new pedagogical technologies of education and training, economic theory, philosophy of education. I.M. Neklyudov and I.F. Prokopenko belong to a generation that has been tested by war

and hard work since childhood. I. M. Neklyudov and I. F. Prokopenko, starting from graduate school to the highest management positions in the region, have passed all the steps of the great labor and scientific paths, remaining loyal to their institutions for decades. Throughout their professional careers, I. M. Neklyudov and I. F. Prokopenko performed phenomenal amounts of social, organizational and scientific work. A special place in the work of I. M. Neklyudov and I. F. Prokopenko was occupied by the leadership and training of highly qualified scientific personnel. Many years of conscientious work of I. M. Neklyudov and I. F. Prokopenko found recognition at the state level and were awarded a considerable number of awards. Thus, education in work, hardening by it, many years of daily purposeful work on oneself, steadfastness of a humanistic worldview are the keys to unconditional life and professional success of I.M. Neklyudov and I.F. Prokopenko. The life and activities of I. M. Neklyudov and I. F. Prokopenko, whose main values were diligence, dedication to the profession, love for people, decency and sincerity, are not only an example to follow, but also a source of inspiration for many generations of future teachers, scientists, scientists.

Key words: H.S. Skovoroda KhNPU; Ivan Matviyovych Neklyudov; Ivan Fedorovych Prokopenko; Faculty of Physics and Mathematics; NSC "Kharkiv Physical and Technical Institute"; teacher training.

УДК 378.06 (Сковорода:Прокопенко)

Ворожбит-Горбатюк В., Боярська-Хоменко А., Собченко Т. Кордоцентризм педагогічного світогляду Івана Прокопенка і Григорія Сковороди // Новий Колегіум. 2022. №3. С. 13–16.

Дослідження єдиного базису педагогічного світогляду Івана Прокопенка і Григорія Сковороди актуальне в умовах провадження в Україні воєнного стану і обумовлене трагічними подіями, які проживає увесь цивілізований світ. Метою статті визначено розкриття кордоцентричного базису педагогічного світогляду цим просвітителів, педагогів. Для досягнення мети використано методи порівняльний історичний і системно структурний — для характеристики педагогічного світогляду кожного просвітника, розкриття основного поняття публікації. Методи конкретно пошукові — аналіз, синтез узагальнення історичних фактів — використано для характеристики кордоцентризму саме через призму педагогічного доробку Григорія Сковороди і педагогічних досягнень Івана Прокопенка. Ретроспективний метод використано для творчої інтерпретації результатів проведеної розвідки.

Результати дослідження представлено відповідно до синергетичного, системного, аксіологічного підходів. Авторами наголошено увагу на тому, що кордоцентризм може бути синтезуючою ознакою педагогічного світогляду цих просвітителів. Педагогічні погляди вони формували на основі ідеї сродності праці, розуміння вдячності як основи світоглядної етики і якості, єдності світської і релігійної етики, життєвої практики сердечного ставлення до людини, душевної налаштованості на співрозмовника, щирості навіть у найінтимніших почуваннях і пошуку себе, пізнання себе.

Автори виділили значення феномену Сковородинівської людини, Сковородинівського інтелегента.

Затребуваними, на погляд авторів, є практики глибокого знання себе для відновлення і утвердження миру в Україні, розвиток кращих рис ментальності для неперервного цивілізаційного поступу українців, аксіологічне розуміння волі, визнання самоцінності та психоемоційної залежності від рідної землі, збереження пам'яті поколінь, працьовитості як ознаки душевної гармонії і чуттєвого проживання усього сущого.

Ці кордоцентричні імперативи поєднують педагогічні світогляди великого просвітника Григорія Сковороди і визначного академіка Івана Прокопенка.

Перспективою подальшого дослідження визначено педагогічний аналіз листів Григорія Сковороди до свого учня і друга Миколи Ковалинського, систематизація спогадів учнів Івана Прокопенка.

Ключові слова: гуманізм; кордо центризм; освіта; педагогіка миру; самопізнання; системність; синергетичний підхід; якість.

UDC 378.06 (Skovoroda: Prokopenko)

Vorozhbit-Horbatyuk V., Boiarska-Khomenko A., Sobchenko T. Cordocentrism of Ivan Prokopenka's and Grigory Skovoroda's pedagogical outlook // New Collegium. 2022. No 3. P. 13–16.

The study of the unified basis of the pedagogical worldview of Ivan Prokopenko and Grigory Skovoroda is relevant in the conditions of martial law in Ukraine and is due to the tragic events that the entire civilized world lives. The article is aimed at revealing the cordocentric basis of the pedagogical worldview of these educators and teachers. To achieve the goal, comparative historical and systemically structural methods were used to characterize the pedagogical worldview of each educator, to reveal the basic concept of publication. Methods specifically search — analysis, synthesis of generalization of historical facts — used to characterize cordocentrism through the prism of the pedagogical work of Grigory Skovoroda and pedagogical achievements of Ivan Prokopenko. The retrospective method was used to creatively interpret the results of the research.

In the article, the results of the study are presented in accordance with synergistic, systemic, axiological approaches. The authors emphasized it because cordocentrism can be a synthesizing feature of the pedagogical worldview of these enlighteners. They formed pedagogical views on the basis of the idea of the naturalness of work, understanding of gratitude as the basis of worldview ethics and quality, unity of secular and religious ethics, life practice of cordial attitude to a person, mental attitude to the interlocutor, sincerity even in the most intimate senses and search for oneself, self-knowledge.

The authors highlighted the significance of the phenomenon, Skovorodinovsky person, Skovorodinovsky intelligentst.

In demand, in the opinion of the authors, are the practices of deep knowledge of themselves for the restoration and establishment of peace in Ukraine, the development of the best mentality traits for the continuous civilizational progress of Ukrainians, axiological understanding of the will, recognition of self-worth and psycho-emotional dependence on the native land, preservation of the memory of generations, diligence

as signs of spiritual harmony and sensual residence of all things.

These cordocentric imperatives combine the pedagogical worldviews of the great enlightener Grigory Skovoroda and the outstanding academician Ivan Prokopenko.

These cordocentric imperatives combine the pedagogical worldviews of the great enlightener Grigory Skovoroda and the outstanding academician Ivan Prokopenko.

Key words: humanism; cordocentrism; education; pedagogy of peace; self-knowledge; systematic; synergistic approach; quality.

УДК 378*379.09 (Прокопенко)

Се Кежань. Партнерство — константа життєтворчості Івана Прокопенка і Григорія Сковороди // Новий Колегіум. 2022. №3. С. 17–20.

Вивчення професійного доробку і творчості Івана Прокопенка, Григорія Сковороди в умовах воєнного стану в Україні сприятиме утвердженню партнерства в організації освітнього процесу, підвищенню якості професійної підготовки. Метою статті визначено розкриття сутності і шляхів реалізації партнерства на прикладі життя і професійної діяльності Івана Прокопенка та Григорія Сковороди. Для досягнення мети використано методи порівняльний історичний — для розкриття ключових моментів розуміння партнерства педагогами. Методи аналізу, синтезу і узагальнення історичних фактів використано для обґрунтування ідей педагогіки партнерства. Ретроспективний метод застосовано для творчої інтерпретації результатів проведеного дослідження.

Автор розкрив ідею партнерства з опорою на синергетичний і системний підходи. Культуровідповідність і принцип історизму дав змогу охарактеризувати партнерство як динамічний феномен, який обумовлений соціальними чинниками. У статті наголошено, що в партнерській взаємодії важлива ідея демократії «рівний рівному», визнається безумовна рівність у праві висловити свою позицію, повага іншої точки зору, довіра і доброзичливість у комунікуванні та взаємодії. Також визнається цінність неявних знань і досвіду, взаємної вимогливості.

Автор у статті обґрунтував, що Григорій Сковорода дав взірць соціально значимого партнерства і людяності у Харківському колегіумі, приватному викладанні. Виділено основні позиції педагогічного партнерства Григорія Сковороди: особистісний діалог у формах навчальної взаємодії; дружня розмова, листування у позанавчальний час для спонукання до самопізнання, самозаглиблення, самоаналізу; моделювання життєвих ситуацій, ситуацій вибору з проекцією на успіх.

Ціннісні орієнтири педагогіки партнерства за Іваном Прокопенком: повага, доброзичливість, довіра, діалог і розподілене лідерство. Він утвердив партнерство у всіх формах навчальної, виховної, професійної і науково-дослідної роботи в Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди на основі філософії серця, гуманної педагогіки. У статті зазначено, що у своїй діяльності Іван Прокопенко послуговувався принципами довіри і відкритості у професійних комунікаціях,

поваги і визнання самоцінності кожної особистості. Він успішно застосовував практику розподіленого лідерства, в усіх горизонталях зв'язків і діяльності університету.

Спільні аспекти педагогічного партнерства Івана Прокопенка і Григорія Сковороди: уважне ставлення до студента, розуміння самоцінності людини, кордоцентричне проживання успіху і поразки.

Перспективним напрямом подальшого дослідження пропонуємо порівняння ідей партнерства в творчості Конфуція і сучасних практиках партнерства закладів освіти України і Китайської Народної Республіки.

Ключові слова: культуровідповідність; партнерство; принцип історизму; університет; синергетичний підхід; якість освіти.

UDC 378*379.09 (Prokopenko)

Keran Xie. Partnerships is a constant of vitality Ivan Prokopenka's and Grigory Skovoroda's // New Collegium. 2022. No 3. P. 17–20.

The study of the professional work of Ivan Prokopenko and Grigory Skovoroda under the conditions of martial law in Ukraine will contribute to the establishment of partnership in the organization of the educational process, and the improvement of the quality of professional training. The purpose of the article is to reveal the essence and ways of implementing partnership on the example of the life and professional activity of Ivan Prokopenko and Grigory Skovoroda. To achieve the goal, comparative historical methods were used — to reveal the key points of understanding of partnership by teachers. The methods of analysis, synthesis and generalization of historical facts are used to substantiate the ideas of partnership pedagogy. The retrospective method was used for creative interpretation of the results of the conducted research.

In the article, the author revealed the idea of partnership based on synergistic and systemic approaches. Cultural relevance and the principle of historicism made it possible to characterize partnership as a dynamic phenomenon that is determined by social factors. The article emphasizes that the idea of "equal to equal" democracy is important in partner interaction, unconditional equality in the right to express one's position, respect for another point of view, trust and goodwill in communication and interaction are recognized. The value of tacit knowledge and experience, mutual demand is also recognized.

In the article, the author substantiated that Grigory Skovoroda set an example of socially significant partnership and humanity in the Kharkiv Collegium, private teaching. The main positions of Grigory Skovoroda's pedagogical partnership are highlighted: personal dialogue in forms of educational interaction; friendly conversation, correspondence in extracurricular time to encourage self-discovery, self-immersion, self-analysis; simulation of life situations, choice situations with a projection for success.

Value orientations of partnership pedagogy according to Ivan Prokopenko: respect, benevolence, trust, dialogue and distributed leadership. He approved the partnership in all forms of educational, educational, professional and research work at G.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University on the basis

of the philosophy of the heart, humane pedagogy. The article states that in his activities, Ivan Prokopenko used the principles of trust and openness in professional communications, respect and recognition of the self-worth of each individual. He successfully applied the practice of distributed leadership, in all horizons of connections and activities of the university.

Common aspects of the pedagogical partnership of Ivan Prokopenko and Grigory Skovoroda: careful attitude to the student, understanding of the self-worth of a person, cordocentric living of success and failure.

As a promising direction for further research, we offer a comparison of the ideas of partnership in the work of Confucius and modern practices of partnership in educational institutions of Ukraine and China.

Key words: cultural compatibility; partnership; principle of historicism; university; synergistic approach; quality of education.

Організація та управління

УДК 37.014.6:005.6 (4) — 25"19"/15/"20"

Постригач Н. Європейський інструментарій забезпечення якості педагогічної освіти наприкінці ХХ — початку ХХІ століття: виклики для України // Новий Колегіум. 2022. №3. С. 21–27.

Проаналізовано європейський інструментарій забезпечення якості педагогічної освіти наприкінці ХХ — початку ХХІ століття та його вплив на покращення вітчизняної системи педагогічної освіти. Визначено, що вивчення досвіду професійної підготовки педагогів у розвинених зарубіжних країнах відкриває нові можливості для удосконалення системи педагогічної освіти в Україні в умовах її адаптації до вимог загальноєвропейського освітнього простору.

Доведено, що спільними напрямками забезпечення якості педагогічної освіти у країнах європейської спільноти та Україні є: підготовка педагогів до освітньої реформи, консолідація організаційних структур у сфері підвищення кваліфікації та раціоналізації національних систем педагогічної освіти; підвищення якості фахової підготовки та вдосконалення вчителів; зосередження уваги на загальноєвропейських спільних заходах у сфері підвищення кваліфікації освітян. З'ясовано, що у ключових положеннях міжнародних та загальноєвропейських документів фактично закладено спільну програму дій щодо покращення якості педагогічної освіти, в якій вчителі розглядаються як основні агенти змін щодо впровадження загальноєвропейської стратегії розвитку освіти і навчання, розвиток європейського простору педагогічної освіти та формування на цій основі глобальної моделі сучасного вчителя.

Ключові слова: освіта; педагогічна освіта; якість; забезпечення якості; спільні напрями забезпечення якості.

УДК 37.014.6:005.6 (4) — 25"19"/15/"20"

Postrygach N. The European toolkit for ensuring the quality of pedagogical education at the end of the 20th — beginning of the 21st century: challenges for Ukraine // New Collegium. 2022. No. 3. P. 21–27.

Over the past decades, the international recognition of the importance of professional training and development of teachers has led to a significant improvement and increase in the quality of the educational process in educational institutions. At the same time, the goal of professional growth of teachers in each country was determined in its own way, and the principles of functioning of its organizational models were characterized by considerable diversity. In Europe, there is still no unified system of institutional evaluation of the activities of educational institutions, similar to the accreditation system in the USA. However, each country has its own approaches to ensuring and assessing the quality of pedagogical education. The European toolkit for ensuring the quality of pedagogical education in the late 20th and early 21st centuries and its influence on the improvement of the domestic system of pedagogical education is analyzed.

It is determined that the study of the experience of professional training of teachers in foreign countries opens new opportunities for the improvement of the pedagogical education system in Ukraine in the conditions of its adaptation to the requirements of the European educational space. It has been proven that the general directions of ensuring the quality of pedagogical education in the countries of the European Community and Ukraine are: preparation of teachers for educational reform, consolidation of organizational structures in the field of professional development and rationalization of national systems of pedagogical education; improvement of the quality of professional training and improvement of teachers; focusing attention on all-European joint events in the field of professional development of teachers. It has been established that the key provisions of international and pan-European documents actually include a joint program of actions to improve the quality of pedagogical education, in which teachers are considered as the main agents of change in the implementation of the pan-European strategy for the development of education and training, the development of the European area of pedagogical education and its formation on this basis. global model of a modern teacher.

Key words: education, pedagogical education; quality; quality assurance; general directions of quality assurance.

УДК 378.147.88

Мельникова О., Олійник Ю. Досвід практичної підготовки магістрантів спеціальності «Економіка» в умовах онлайн навчання // Новий Колегіум. 2022. №3. С. 28–32.

Сьогодні підготовка магістрів передбачає проведення наукових досліджень та формування професійних компетенцій, які неможливо забезпечити без проходження здобувачами вищої освіти відповідних практик. Проте виклики останніх років (спочатку пандемія COVID-19, сьогодні військова агресія з боку Росії) змушують студентів проходити практичну підготовку дистанційно. У статті розкрито досвід організації та проведення виробничої практики в організаціях і установах виробничої й невиробничої сфери та науково-дослідної практики магістрантів Харківського національного педагогічного універси-

тету імені Г. С. Сковороди спеціальності «Економіка» в умовах онлайн-навчання. Визначено цілі й результати цих практик, напрями практичної діяльності здобувачів вищої освіти та особливості реалізації завдань практик у дистанційному форматі, зокрема, з використанням платформи дистанційної освіти Moodle, електронних сервісів Google Meet, Zoom, Skype, Viber, Telegram та ін. З метою підвищення результативності практичної підготовки магістрантів зі спеціальності «Економіка» в умовах обмеженого безпосереднього доступу до баз практики запропоновано заходи щодо її удосконалення, спрямовані на покращення матеріально-технічного оснащення навчання, формування електронного контенту щодо проходження практик та забезпечення високої цифрової грамотності учасників освітнього процесу.

Ключові слова: виробнича практика в організаціях і установах виробничої й невиробничої сфери; науково-дослідна практика; здобувач вищої освіти; магістрант; спеціальність «Економіка».

UDC 378.147.88

Melnikova O., Oliynuk Y. Experience of practical training of masters in specialty "Economics" in the conditions of online learning // New Collegium. 2022. No 3. P. 28–32.

Today, the training of masters involves conducting research and the formation of professional competencies, which cannot be provided without the passage of higher education by relevant practices. However, the challenges of recent years (originally the COVID-19 pandemic, today Russia's military aggression) are forcing students to undergo practical training remotely. The article reveals the experience of organizing and conducting industrial practice in organizations and institutions of industrial and non-industrial sphere and research practice of undergraduates of GS Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, specialty "Economics" in online learning. The goals and results of these practices, directions of practical activity of higher education seekers and features of practice tasks realization in distance format, in particular, with use of distance education platform Moodle, electronic services Google Meet, Zoom, Skype, Viber, Telegram, etc. are defined. In order to increase the effectiveness of practical training of undergraduates in "Economics" in terms of limited direct access to practice bases, measures are proposed to improve it, aimed at improving the material and technical equipment of training, electronic content for internships and high digital literacy of participants.

Key words: industrial practice in organizations and institutions of industrial and non-industrial sphere; research practice; applicant for higher education; undergraduate; specialty "Economics".

УДК [378.14 : 004] : 61

Галкіна Т. Використання мережних технологій в практиці освітньої підготовки та перепідготовки військових лікарів // Новий Колегіум. 2022. №3. С. 33–36.

Визначено мережні технології, що доцільно використовувати в практиці освітньої підготовки та перепідготовки військових лікарів: мережні технології організації віддаленого навчання, науково-освітні соціальні мережі; мережні технології підтримки під-

готовки та перепідготовки військових лікарів; цифрові бібліотеки. З'ясовано, що мережні технології надають низку нових можливостей для створення відкритого ІКТ-орієнтованого освітнього середовища підготовки та перепідготовки військових лікарів. Уточнено, що використання мережних технологій передбачає дотримання погоджених правил поведінки онлайн; розуміння відмінності між публічним онлайн-простором і особистим; уміння аналізувати змістовну сутність інформації, яка орієнтована на публічне поширення, а яка є суто особистою; уміння критично оцінювати інформацію перед публікуванням, орієнтація на конструктивну (позитивну) "присутність" в мережі; розуміння того, що будь-яка онлайн-дія може мати публічний фідбек; розуміння того, що сьогодні мережевий імідж — це ще й власна репутація.

Ключові слова: мережні технології; підготовка; лікарі; військові.

UDC [378.14 : 004] : 61

Halkina T. Use of network technologies in the practice of educational training and re-training of military doctors // New Collegium. 2022. No3. P. 33–36.

The article defines network technologies that are appropriate to use in the practice of educational training and retraining of military doctors: network technologies for the organization of distance learning, scientific and educational social networks; network technologies supporting the training and retraining of military doctors; digital libraries. It was found that network technology provides a number of new opportunities for creating an open ICT-oriented educational environment for the training and retraining of military doctors. It is specified that the use of network technologies involves compliance with the agreed rules of online behavior: understanding the difference between public online space and personal space; the ability to analyze the meaningful essence of information that is aimed at public distribution, and that is purely personal; ability to critically evaluate information before publication, focus on constructive (positive) "presence" in the network; understanding that any online action can have public feedback; understanding that today the network image is also one's own reputation.

Key words: network technologies; preparation; doctors; military.

УДК 37.02

Доценко С.О., Чжоу Ань. Формування інтернет-культури майбутнього викладача музичного мистецтва в освітньому середовищі ЗВО // Новий Колегіум. 2022. №3. С. 37–41.

Розглянуто питання «Інтернет-культура» та окреслено етапи її формування користувачький, професійно-педагогічний та світоглядний. Визначено особливості та ризики її функціонування в сучасному освітньому середовищі.

Проаналізовано взаємозв'язок Інтернету та культури. Запропоновано умови та можливі напрями формування Інтернет-культури майбутнього викладача музичного мистецтва. Наведено позитивні результати вивчення навчальної дисципліни «Інноваційна педагогіка». Обґрунтовано висновки і пропозиції щодо вдосконалення системи підготовки майбутніх викла-

дачів музичного мистецтва в освітньому середовищі ЗВО. Обґрунтовано два компоненти Інтернет-культури: комунікативний та операційно-технологічний. Комунікативний компонент включає вміння знаходити потрібну достовірну інформацію, опанувати засобами комунікації; знання етики мережевого спілкування. Операційно-технологічного компонента складається з вміння опанувати програмними продуктами; здатністю працювати з пошуковими системами; вміння користуватися електронною поштою; знання правил безпечного користування Інтернетом тощо. Окреслено проблеми формування Інтернет-культури майбутнього викладача музичного мистецтва: 1) формування системи інформаційних понять; 2) вміння педагога здійснювати інформаційну діяльність; 3) готовність педагога до постійної самоосвіти у сфері Інтернет-технологій та ефективного використання електронних ресурсів та джерел інформації; 4) свідоме регулювання власною поведінкою в мережі, моральних та правових норм, дотримання мережевого етикету

Ключові слова: Інтернет; інформація; знання; культура; навчання; професійна підготовка; музичне мистецтво; освітнє середовище.

UDC 37.02

Dotsenko S., Zhou An. Formation of Internet Culture of the future teacher of music art in the educational environment of Higher Education Institution // New Collegium. 2022. No 3. P. 37–41.

The issue of "Internet Culture" is considered and the stages of its formation are customary, professional, pedagogical, and ideological. Peculiarities and risks of its functioning in the modern educational environment are determined. The relationship between the Internet and culture is analysed. The conditions and possible directions for the formation of Internet culture of the future teacher of musical art are offered. Positive results of studying the discipline "Innovative pedagogy" are given. Conclusions and proposals on improving the system of training future teachers of music in the educational environment of the Free Economic Zone are substantiated. Two components of Internet culture are substantiated: communicative and operational-technological. The communicative component includes the ability to find the necessary reliable information, to master the means of communication, and knowledge of the ethics of network communication. The operational and technological component consists of the ability to master software products; the ability to work with search engines; the ability to use e-mail; knowledge of the rules of safe use of the Internet, etc. The problems of formation of Internet culture of the future teacher of musical art are outlined: 1) formation of the system of information concepts; 2) the teacher's ability to carry out information activities; 3) readiness of the teacher for constant self-education in the field of Internet technologies and effective use of electronic resources and sources of information; 4) conscious regulation of their own behaviours in the network, moral and legal norms, compliance with network etiquette

Key words: Internet; information; knowledge; culture; teaching; professional training; musical art; educational environment.

Методологія освіти

УДК 378.124(477.54)

Соляр В., Радченко Л. Економічна школа І.Ф. Прокопенка // Новий Колегіум. 2022. №3. С. 42–49.

Стаття присвячена дослідженню основних напрямків розвитку та надбань економічної школи ХНПУ імені Г.С. Сковороди, яка пов'язана з ім'ям її фундатора — дійсного члена НАПНУ, професора Івана Федоровича Прокопенка (1936–2021 рр.) Під його талановитим керівництвом була створена економічна школа з оригінальним поглядом на суттєві сучасні й перспективні проблеми економічної теорії та освіти. Наукова діяльність засновника економічної школи та керованих ним вчених-економістів зосередилася на економічній теорії з питань трансформації економічних систем, розвитку національної економіки, глобальної економіки, соціоекономіки та управління, історії економічної думки, методології економічної освіти, розробці програм і стандартів з економічної освіти, інноваційних педагогічних технологіях для підготовки сучасного вчителя. Економічна школа І.Ф. Прокопенка є яскравим прикладом корпоративної форми організації наукової діяльності викладачів, вчителів, вчених, економістів-практиків в сучасних умовах, у якій дослідники об'єдналися на основі новітньої дослідницької програми навколо визнаного лідера. Його інноваційний підхід, активна дослідницька позиція, далекоглядність в аналізі перспектив соціально-економічного та освітнього розвитку українського суспільства сприяли створенню наукової школи економічної освіти і виховання школярів, інтенсифікації навчальної діяльності студентів, запровадження нових педагогічних технологій та дидактичного забезпечення курсів з економіки. Обґрунтована доцільність формування економічних знань, економічної культури у студентів та учнів шляхом запровадження в шкільні програми навчальних інноваційних предметів в сучасних умовах господарювання; розроблена наукова концепція багаторівневої загально-педагогічної підготовки фахівців за всіма освітніми рівнями зі спеціальності 051 «Економіка». Надбання економічної школи І.Ф. Прокопенка привернули увагу педагогічної громадськості й поширилися в багатьох закладах вищої освіти України та за її межами.

Ключові слова: ХНПУ імені Г.С.Сковороди; Іван Федорович Прокопенко; наукова економічна школа; економічна освіта майбутнього учителя; підготовка здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Економіка».

UDC 378.124(477.54)

Solar V., Radchenko L. Prokopenko School of Economics // New Collegium. 2022. No 3. P. 42–49.

The article is dedicated to the analysis of the main directions of development and assets of the economic school of KhNPU, which is connected with the name of its founder — outstanding scientist in the field of economics, philosophy of education, rector of H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (1980–2020), a full-time member of the National Academy Pedagogical Sciences, Profes-

sor Ivan Fedorovich Prokopenko (1936–2021). The economic school with an original view on essential modern and promising problems of economics and education was created under his talented leadership. The scientific activity of the founder of the economic school and the scientists-economists focused on the questions of economics: transformation of economic systems, development of the national economy, global economy, socioeconomy and management, history of economic thought, methodology of economic education, development of programs and standards for economic education, innovative pedagogical technologies for training a modern teacher. The I.F. Prokopenko School of Economics is a vivid example of the corporate form of organizing the scientific activity of teachers, scientists, practicing economists in modern conditions, in which researchers united on the basis of the latest research program around the recognized leader. His innovative approach, active research position, far-sightedness in the analysis of the prospects of socio-economic and educational development of Ukrainian society contributed to the creation of a scientific school of economic education and education of schoolchildren, intensification of student's educational activities, introduction of new pedagogical technologies and didactic provision of economics courses. This School reasoned expediency of formation of economic knowledge, economic culture among students and pupils by introducing educational innovative subjects into school programs in modern economic conditions. The scientific concept of multi-level general-pedagogical training of specialists at all educational levels in specialty 051 "Economics" was developed. The property of the I.F. Prokopenko School of Economics have attracted the attention of the pedagogical community and have spread to many institutions of higher education in Ukraine and beyond.

Key words: H.S. Skovoroda KhNPU; Ivan Fedorovich Prokopenko; scientific economic school; economic education of the future teacher; training of students of higher education in the specialty "Economics".

УДК 37.013.32 : 004

Андрієвська В., Шинкарьова Д. Цифрова та медіаграмотність як умова становлення сучасного покоління // Новий Колегіум. 2022. №3. С. 50–54.

Показано, що становлення сучасного покоління сьогодні проходить в складних кризових умовах, що спричинює потребу в переосмисленні та застосуванні нових методологічних інструментів, дидактичних підходів, які відповідають вимогам сучасності та потребам особистості. Проаналізовано «теорією поколінь» й визначено, що нині переважна більшість тих, хто навчається, — цифрове покоління. Обґрунтовано, що для цифрового покоління стандартні методи навчання втрачають свою дієвість. У цьому контексті показано, що особливої актуальності набуває орієнтація цілей та змісту шкільної освіти на розвиток в учнів «цифрових навичок 4К»: критичне мислення, креативність, комунікативні навички, кооперація. Схарактеризовано «цифрові навички 4К». Уточнено, що чільне місце у проблемі розвитку в учнів «цифрових навичок 4К» посідає робота з інформацією. Зроблено висновок, що розвиток в учнівської молоді розглядуваних цифрових нави-

чок вдало реалізується в межах курсу «Цифрова та медіаграмотність».

Ключові слова: цифрова грамотність; медіа грамотність; цифрове покоління.

UDC 37.013.32 : 004

Andriiivska V., Shinkaryova D. Digital & media literacy as a condition for the formation of the digital generation // New Collegium. 2022. No3. P. 50–54.

The article shows that the formation of the digital generation today takes place in difficult crisis conditions. It causes the need to rethink and apply new methodological tools, didactic approaches that will meet the requirements of modernity and the needs of the individual. It was analyzed by the "theory of generations" and it was determined that the vast majority of students today are the digital generation. It is substantiated that for the digital generation, standard teaching methods lose their effectiveness. In this context, it is shown that the orientation of the goals and content of school education to the development of "4K digital skills" in students: critical thinking, creativity, communication skills, cooperation becomes especially relevant. It was clarified that working with information occupies a prominent place in the problem of developing "4K digital skills" among students. "4K digital skills" are characterized. It was concluded that the development of the considered digital skills among schoolchildren is successfully implemented within the course "Digital and media literacy".

Key words: digital literacy, media literacy, digital, generation.

УДК 37:378+378.147

Батюк Л., Жерновникова О. Сучасна освітня цифрова компетентність майбутніх лікарів Польщі як Європейської держави // Новий Колегіум. 2022. №3. С. 55–65.

Розглянуто та проаналізовано надбання цифрової компетентності студентами, які навчаються в закладах медичної освіти Польщі. Для виконання поставленої мети проведено аналіз і синтез результатів пошуку в інформаційно-довідкових системах з метою визначення понять дослідження, методів експертного оцінювання, тестування, анкетування, спостереження, моделювання, прогнозування. Розглядається процес упровадження інформаційних процесів в галузі охорони здоров'я Польщі на фоні використання цифрових технологій в країнах Європейського союзу, щоб забезпечити якість освіти та прискорити прогрес до Цілей сталого розвитку, які були представлені Організацією Об'єднаних Націй і спрямовані на досягнення цифрового майбутнього для всіх. У співпраці з Європейською комісією у сприянні цифровізації в освіті Польський уряд зосереджений на сприянні розвитку вискоєфективної екосистеми цифрової освіти та вдосконаленні цифрових навичок і можливості для цифрової трансформації, щоб гарантувати подолання цифрового розриву в освіті та посилення компетентностей. Помітною зміною щодо розвитку цифрових компетентностей студентів закладів медичної освіти Польщі є більший акцент на практичне використання як цих компетенцій, так і ресурсів, доступних в Інтернеті. Розглянута розробка рекомендацій Польських закладів медичної

освіти із зазначенням різних галузей цифрового здоров'я, термінології, цілей навчання, оптимального підходу до проведення навчання, тривалості, методу оцінювання та структури. Пандемія COVID-19 підвищила важливість цифрового здоров'я суспільства. Лікарі повинні бути належним чином підготовлені для роботи в новому середовищі, де більша частка медичної допомоги надається цифровими методами, що передбачає використання цифрових технологій, та обумовлює пріоритетну необхідність набуття майбутніми медичними працівниками відповідних компетентностей, необхідних для роботи із моделями дистанційного консультування, системами eHealth, опрацюванням медичних даних.

Ключові слова: студент; освіта; Польща; цифровізація; компетентність; лікар; медицина; суспільство.
UDC 37:378+378.147

Batyuk L., Zhernovnykova O. Modern educational digital competence of future doctors of Poland as a European state // New Collegium. 2022. No 3. P. 55–65.

The article examines and analyzes the acquisition of digital competence by students studying in medical education institutions in Poland. In order to fulfill the set goal, the analysis and synthesis of search results in information and reference systems was carried out in order to determine the concepts of research, methods of expert evaluation, testing, questionnaires, observation, modeling, forecasting. The process of implementing information processes in the field of health care in Poland is considered against the background of the use of digital technologies in the countries of the European Union in order to ensure the quality of education and accelerate progress towards the Sustainable Development Goals, which were presented by the United Nations and aimed at achieving a digital future for all. In cooperation with the European Commission in promoting digitalization in education, the Polish government is focused on promoting the development of a highly effective digital education ecosystem and improving digital skills and opportunities for digital transformation to ensure bridging the digital divide in education and strengthening competences. A noticeable change in the development of digital competences of students of medical education institutions in Poland is a greater emphasis on the practical use of both these competences and resources available on the Internet. The development of recommendations of Polish institutions of medical education, specifying the various branches of digital health, terminology, learning objectives, optimal approach to training, duration, evaluation method and structure, was considered. The COVID-19 pandemic has increased the importance of digital health in society. Doctors must be properly prepared to work in a new environment, where a greater share of medical care is provided by digital methods, which involves the use of digital technologies, and determines the priority need for future medical workers to acquire the relevant competencies necessary to work with remote consultation models, eHealth systems, processing of medical data.

Key words: student; education; Poland; digitization; competence; doctor; medicine; society.

УДК 378.14:7.02.021

Дементьева Т. Артистизм як необхідний компонент педагогічного професіоналізму викладача // Новий Колегіум. 2022. №3. С. 66–69.

Розглядається сутність поняття «педагогічний артистизм». Представлені погляди різних авторів щодо даного поняття. Розглядається структура та функції педагогічного артистизму, а також його значення в процесі навчання. Робиться висновок про те, що викладач, якому притаманий педагогічний артистизм, може збагатити своє заняття почуттями, емоціями і розширити можливості навчального процесу.

Ключові слова: педагогічний артистизм; процес навчання; педагогічна майстерність.

UDC 378.14:7.02.021

Dementieva T. Artistry as a necessary component of a teacher's pedagogical professionalism // New Collegium. 2022. No 3. P. 66–69.

The article considers the essence of the concept of "pedagogical artistry" as an important component of a teacher's pedagogical skill. That is why the training of pedagogical personnel is so important, as a result of which they must master a high level of professional competence, methodological thinking, general and professional culture, professionally significant personality qualities, and a creative approach to teaching and education.

Integrating, these qualities form the teacher's pedagogical skill, which ensures a high level of his professional and pedagogical activity on a reflective basis. The fulfillment of this historic mission in the training of pedagogical personnel, so that students mastered the special art of teaching and educating others and self-learning throughout life, was directed by an outstanding scientist, a well-known specialist in the field of new pedagogical technologies of learning and education, economic theory, philosophy of education, the rector of the Kharkiv National Pedagogical University named after G. S. Skovorody from 1980 to 2020 Ivan Fedorovich Prokopenko. He believed that every teacher should possess a set of personal qualities that ensure a high level of self-organization of a teacher's professional activity. Among these qualities, artistry occupies a special place as one of the important professional components.

Summarizing the views of the authors on the definition of this phenomenon, it was concluded that the teacher's pedagogical artistry is a high level of pedagogical activity, which is manifested in the teacher's ability to vividly, emotionally, uniquely convey the educational material, using all his experience, competence and pedagogical technologies.

The professional activity of a teacher should include not only friendly communication, harmony of mind and feelings, but also pedagogical mastery at the level of art, which is ensured by a high degree of development of professionally necessary qualities, abilities, skills and, in particular, pedagogical artistry. Therefore, the formation of pedagogical artistry is one of the tasks of training. The result of artistic teaching is the formation of students' motivational and valuable attitude to the content of education. Emotional perception of the material contributes to maintaining sustained attention and interest, deepening the motives of educational cognition, in response to the desire to open up.

Key words: pedagogical artistry; learning process; pedagogical skill.

УДК 378.37.01/9

Власенко Я. *Поняття фінансової грамотності у дослідженнях Івана Прокопенка і зарубіжних фахівців // Новий Колегіум. 2022. №3. С. 70–74.*

Присвячено розкриттю сутність фінансової грамотності як ключової компетентності сучасної молоді людини через призму професійного доробку Івана Прокопенка і зарубіжних фахівців. У дослідженні використано методи — порівняльний історичний, аналізу, синтезу.

Автор розкрив ключове поняття як здатність людини розуміти та використовувати фінансові навички, включаючи управління особистими фінансами, складання бюджету та інвестування, розуміння певних фінансових принципів і концепцій, таких як часова вартість грошей, складні відсотки, управління боргом і фінансове планування.

Автор зазначив, що Іван Прокопенко приділяв значну увагу формуванню фінансової грамотності студентів, втіленню європейських стандартів розуміння і технологій формування цієї компетентності.

Також зазначено про те, що у контексті формування фінансової грамотності особистості у навчальному процесі І. Прокопенко стояв на позиціях людиноцентричності і системного підходу. У розробленні питання змістовного і методичного забезпечення академік орієнтував здобувачів на формування здатності приймати свідомі фінансові рішення. У цьому вирішального значення набували питання соціальної та економічної захищеності, фінансової незалежності. Таке бачення стало базисом у реалізації ініціативи упровадження для здобувачів різних рівнів освіти індивідуальної траєкторії навчання у Харківському національному педагогічному університеті імені Г.С. Сковороди.

Компаративний аналіз дав змогу виділити у змісті досліджуваного поняття світоглядно цільовий компонент, практичний компетентнісний і стратегічний предметний. У науковому доробку І. Прокопенка, У. Байцахан, М. Демерціс, А.Т. Паши, Х. Пікатоста, Е.М. Гергіні виразним є світоглядно цільовий компонент.

Перспективним напрямом подальшої наукової розвідки бачимо вивчення світового і національного досвіду формування фінансової грамотності в умовах форс-мажору, коли ситуації невизначеності впливають на національні і світові економічні системи.

Ключові слова: компаративний аналіз; компетентнісний підхід; фінансова грамотність; університет; якість освіти.

UDC 378.37.01/9

Vlasenko Y. *The concept of financial literacy in the research of Ivan Prokopenko and foreign experts // New Collegium. 2022. No 3. P. 70–74.*

The article is devoted to the disclosure of the essence of financial literacy as a key competence of a modern young person through the prism of the professional development of Ivan Prokopenko and foreign specialists. The research used methods — comparative historical, analysis, synthesis.

In the article, the author revealed the key concept as a person's ability to understand and use financial skills, including managing personal finances, budgeting and investing, understanding certain financial

principles and concepts such as: time value of money, compound interest, debt management and financial planning.

The author noted in the article that Ivan Prokopenko paid considerable attention to the formation of students' financial literacy, the implementation of European standards of understanding and technologies for the formation of this competence.

It is also stated that in the context of the formation of personal financial literacy in the educational process, I. Prokopenko stood for the positions of people-centeredness and a systemic approach. In developing the issue of meaningful and methodical support, the academician oriented the applicants to the formation of the ability to make conscious financial decisions. In this regard, issues of social and economic security, financial independence became crucial. This vision became the basis for the implementation of the initiative to introduce an individual learning trajectory for students of different levels of education at the G. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University

The comparative analysis made it possible to distinguish the worldview target component, the practical competence component, and the strategic subject component in the content of the studied concept. In the research work of I. Prokopenko, U. Baitsakhan, M. Demertzis, A.T. Pasha, H. Picatosta, E.M. Hergins are expressive in their outlook on the target component.

We see the study of global and national experience of financial literacy formation in force majeure conditions, when situations of uncertainty affect national and global economic systems, as a promising direction for further scientific research.

Key words: comparative analysis; competence approach; financial literacy; university; quality of education.

УДК 378.147:(477+510)

Му Венъюн. *Роль інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці музично-педагогічних працівників у процесі навчання у КНР // Новий Колегіум. 2022. №3. С. 75–78.*

Розглянуто актуальні питання застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання у закладах вищої освіти в КНР. Метою статті є визначення ролі та значення використання інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці музично-педагогічних працівників у процесі навчання в КНР.

Проаналізовано нормативні документи КНР, що детермінують розвиток та впровадження комп'ютерних технологій в освітній процес закладів вищої освіти, зокрема: «План дій з інформатизації освіти 2.0» (2018), «Розпорядження щодо належної організації та управління онлайн-навчанням у коледжах та університетах протягом періоду пандемії» (2020), «Специфіка побудови цифрових кампусів в коледжах та університетах (проект)» (2021), національний стандарт «Набір китайського кодування інформаційних технологій» (2022) тощо.

Розкрито завдання плану дій з інформатизації освіти в країні. На основі аналізу науково-педагогічної літератури визначено особливості та переваги застосування технології «Інтернет+».

Представлено та схарактеризовано такі сучасні моделі навчання музичних дисциплін в університеті з використанням інформаційно-комунікаційних технологій: «Музичний катехизис», «Музичні мікроуроки», «Публічна відкрита платформа WeChat», «Мобільні APP».

Зроблено висновок, що використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці музично-педагогічних працівників у процесі навчання в КНР сприяють підвищенню якості процесу та результатів навчання, формуванню у здобувачів інформаційно-комунікаційна компетентності, готовності до широкого застосування сучасних технологій у майбутній професійній діяльності. Визначено перспективи подальших наукових досліджень, які полягають в імплементації досвіду китайських педагогів щодо формування інформаційно-комунікаційної компетентності майбутніх музично-педагогічних працівників у закладах вищої освіти України.

Ключові слова: інформатизація освіти; процес навчання; здобувачі вищої освіти; музичні дисципліни.

UDC 378.147:(477+510)

Mu Wenlong. The role of information and communication technologies in the training of music and pedagogical workers in the process of learning in PRC // New Collegium. 2022. No 3. P. 75–78.

The article deals with topical issues of the use of information and communication technologies in the process of learning in institutions of higher education in the People's Republic of China. The purpose of the article is to determine the role and significance of the use of information and communication technologies in the training of music-pedagogical workers in the process of education in the People's Republic of China.

The regulatory documents of the People's Republic of China that determine the development and implementation of computer technologies in the educational process of higher education institutions were analyzed, in particular: "Action Plan for Informatization of Education 2.0" (2018), "Order on the Proper Organization and Management of Online Education in Colleges and Universities during pandemic period" (2020), "Specifications for the construction of digital campuses in colleges and universities (project) (2021), the national standard "Chinese Information Technology Coding Set" (2022), etc.

The task of the action plan for the informatization of education in the country has been revealed. Based on the analysis of the scientific and pedagogical literature, the features and advantages of using the Internet+ technology were determined.

The following modern models of teaching musical disciplines at the university using information and communication technologies are presented and characterized: "Musical catechism", "Musical micro-lessons", "Public open platform WeChat", "Mobile APPs".

It was concluded that the use of modern information and communication technologies in the training of music and pedagogical workers in the process of education in the People's Republic of China contributes to the improvement of the quality of the process and results of education, the formation of information and communication competence among students, and

readiness for the wide use of modern technologies in future professional activities. The prospects of further scientific research, which consist in the implementation of the experience of Chinese teachers regarding the formation of information and communication competence of future music and pedagogical workers in higher education institutions of Ukraine, have been determined.

Key words: informatization of education; learning process; students of higher education; musical disciplines.

Літопис

УДК 821. 161. 2: 801. 73

Левченко Н. Знакові системи біблійної герменевтики в площині поетики творів давньої української літератури // Новий Колегіум. 2022. №3. С. 79–83.

Стаття присвячена висвітленню та аналізу основних типів знакових системи біблійної герменевтики в структурі поетики творів давньої української прози.

У дослідженні наголошується, що канон тлумачення Біблії віддавна передбачав однозначність висловів і непомильність розуміння тексту, що уточнювався й коментувався в межах герменевтичного вчення. Розуміння Біблії ускладнювалося співавторством Бога й людини, необхідністю розкодування *sensus plenior* у Святому Письмі паралельно із тим сенсом, який вклала в Біблію людина-автор, різночитаннями слова-знака, слова-алегорії чи слова-символу як елементів окремої мовної фігури, уривка чи всього тексту. Біблійна герменевтика пропонувала як один із засобів, що має усунути непевні категорії розуміння, поняття однозначності в межах біблійного канону.

Авторкою здійснена спроба використати як інструмент тлумачення біблійних текстів у творах української барокової літератури структуралістську модель лінгвістичного знака у нерозривній єдності позначника та означуваного Ф. де Сосюра, а також удосконалену тріадичну систему знака Ч. Пірса, де знак складається з репрезентамену — форми, якої набуває знак, причому вона не обов'язково повинна бути матеріальною, інтерпретанти, яка, не зважаючи на назву, здебільшого, є не інтерпретацією, а радше сенсом, отриманим від знаку і надає знакові сенсу навіть за відсутності інтерпретатора, об'єкту — того, на що посилається знак.

Давні екзегети цілісний зміст Біблії, тобто узгодженість її окремих частин та книг, вважали безперечним наміром Бога, який неможливо досягнути поза межами *sensus plenior*. Контroversійність прочитання окремих частин тексту Святого Письма мала знімати запроваджена чотирисенсова біблійна герменевтика.

Ключові слова: знак; біблійна герменевтика; екзегет; Біблія; канон.

UDC 821. 161. 2: 801. 73

Levchenko N. Symbolic systems of biblical hermeneutics in the plane of poetics of works of ancient Ukrainian literature // New Collegium. 2022. No 3. P. 79–83.

The article is devoted to highlighting and analyzing the main types of symbolic systems of biblical herme-

ІНФОРМАЦІЯ

neutics in the structure of poetics of works of ancient Ukrainian prose.

The study emphasizes that the canon of interpretation of the Bible long ago assumed the unequivocalness of statements and the infallibility of the understanding of the text, which was specified and commented on within the limits of hermeneutic teaching. Understanding the Bible was complicated by the co-authorship of God and man, the need to decode the *sensus plenior* in the Holy Scriptures in parallel with the meaning that the human author put into the Bible, different readings of the word-sign, word-allegory or word-symbol as elements of a separate figure of speech, a passage or the entire text. Biblical hermeneutics proposed as one of the means to eliminate uncertain categories of understanding, the concept of unambiguity within the biblical canon.

The author made an attempt to use F. de Saussure's structuralist model of the linguistic sign in the insepa-

table unity of the signifier and the signified as a tool for interpreting biblical texts in the works of Ukrainian baroque literature, as well as the improved triadic system of the sign of Ch. Peirce, where the sign consists of the representamen — the form that the sign takes, and it does not necessarily have to be material, the interpretant, which, regardless of the name, is mostly not an interpretation, but rather a meaning obtained from a sign and gives the sign meaning even in the absence of an interpreter, the object — that which the sign is sent.

Ancient exegetes considered the complete content of the Bible, i.e. the coherence of its individual parts and books, to be the indisputable intention of God, which cannot be understood outside the *sensus plenior*. The controversial reading of certain parts of the text of the Holy Scriptures was supposed to be removed by the introduced four-way biblical hermeneutics.

Key words: sign; biblical hermeneutics; exegete; Bible; canon.

Шановні колеги !
У каталозі передплатних видань України
наш індекс — 22863